

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ετος 10ο - Τεύχος 40

(Οκτώβριος - Δεκέμβριος 1995)

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

Σελ.

☐ Χ. Καμενίδη:	<i>Έρευνα και εκπαίδευση για τους Συνεταιρισμούς στην Ελλάδα</i>	193
☐ Γ. Στρατηγοπούλου - Φάσσου:	<i>Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις και τα οικονομικά των συναλλαγών</i>	205
☐ Κ. Παπαγεωργίου:	<i>Συμπεράσματα του Συνεδρίου του ΙΣΕΜ: «Σύγχρονη θεώρηση του συνεταιριστικού θεσμού στην Ελλάδα»</i>	213
☐ Ν. Κολύμβα:	<i>Το παγκόσμιο συνεταιριστικό κίνημα και οι προοπτικές του</i>	219
☐ Δ. Δαμιανού:	<i>Πολιτικές για την ανάπτυξη της υπαίθρου</i>	229
☐ Γ. Σταματούκου:	<i>Οι εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα και η δανειοδότηση των ΑΣΟ</i>	241
☐ Κ. Χρήστου:	<i>Ρύθμιση οφειλών συνεταιριστικών οργανώσεων: Ο ρόλος της Πολιτείας των συνεταιριστικών οργανώσεων και της ΑΤΕ</i>	247
-
-

Revue Cooperative «**SINETERISTIKI PORIA**» Cooperative Review

25, Koumoundourou Str. - Athens 104 37

Sommaire a page **256** - Table of contents page **256**

ΧΡΕΟΣ ΜΑΣ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΑΣ ΑΝΟΙΞΗ!

ΑΓΡΟΤΙΚΗ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

με ανθρώπινο πρόσωπο

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Έτος 10ο - Τεύχος 40

(Οκτώβριος - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1995)

Έρευνα και εκπαίδευση για τους συνεταιρισμούς στην Ελλάδα

του **X. KAMENIΔH,**

Καθηγητή Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Αναμφίβολα, τόσο η έρευνα όσο και η εκπαίδευση για τους Συνεταιρισμούς παίζουν μεγάλο ρόλο στην ανάπτυξή τους, γιατί με την έρευνα διαπιστώνεται τι προβλήματα υπάρχουν στη δομή, την οργάνωση, την υποδομή και τη λειτουργία των συνεταιρισμών και στην συνέχεια με διάφορα μέσα ή μέτρα προσπαθούμε να επιλύσουμε τα προβλήματα αυτά για να μπορέσουν να λειτουργήσουν οι Συνεταιρισμοί αποδοτικότερα.

Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τη συνεταιριστική εκπαίδευση, η οποία προσπαθεί να μεταδώσει τις απαραίτητες γνώσεις, ιδεολογικές ή τεχνικοοικονομικές τόσο στα υπαλληλικά και αιρετά στελέχη των συνεταιρισμών, όσο και στα μέλη ή υποψήφια μέλη τους (παραγωγοί, καταναλωτές ή άλλοι) είτε για να αυξήσουν την παραγωγικότητα εργασίας τους (οι πρώτοι) είτε για να λειτουργήσουν συλλογικότερα και σωστότερα (οι δεύτεροι) και έτσι η αποδοτικότητα λειτουργίας των συνεταιρισμών να βελτιωθεί.

Το τελικό αποτέλεσμα όλων αυτών των δραστηριοτήτων θα είναι να ωφεληθούν όχι μόνο τα μέλη των συνεταιρισμών αλλά και άλλες παραγωγικές τάξεις και ολόκληρη η εθνική οικονομία.

II. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η πρωταρχική συνεταιριστική έρευνα στη χώρα μας ανήκει στην κατη-

γορία της λεγόμενης **ποιοτικής ανάλυσης**. Δηλαδή, οι ερευνητές με τη βοήθεια της οικονομικής και κοινωνικής σκέψης και θεωρίας και της ιστορικής εξέλιξης προσπαθούν να ερμηνεύσουν την ανάπτυξη, τη λειτουργία και την αποδοτικότητα των συνεταιρισμών.

Αυτό είναι εύλογο, γιατί ακόμη δεν είχε αναπτυχθεί σημαντικά και ούτε είχε εφαρμοστεί ευρύτατα η λεγόμενη **ποσοτική ανάλυση**, δηλαδή η χρήση διαφόρων οικονομετρικών ή άλλων μαθηματικών και στατιστικών μοντέλων στην αγροτική και συνεταιριστική οικονομία.

Φυσικά, οι διάφορες έρευνες ποιοτικής ανάλυσης δεν σημαίνει καθόλου ότι στερούνται αξίας. Ίσα-ίσα, πολλές απ' αυτές τις έρευνες έχουν εμπειριστάτωμένες αναλύσεις που φανερώνουν τη βαθιά επιστημονική γνώση και την πολύχρονη και πολύτιμη εμπειρία των ερευνητών στην οργάνωση, τη διοίκηση και τη λειτουργία των συνεταιρισμών, ώστε να είναι χρησιμότερα εργαλεία για την επίλυση διαφόρων συνεταιριστικών προβλημάτων.

Στην κατηγορία αυτή της ποιοτικής συνεταιριστικής έρευνας συγκαταλέγονται οι μελέτες των γνωστών συνεταιριστών Θεοδώρου Τζωρτζάκη, Γ. Γραμματόπουλου, Αριστείδη Κλήμη, Νικολάου Κολύμβα, Διονύση Μαυρόγιαννη, κ.ά.

Στη σύγχρονη εποχή ανάπτυξης της ποσοτικής ανάλυσης, πολλοί επιστήμονες εργαζόμενοι σε διάφορα Πανεπιστημιακά ή τεχνολογικά Ιδρύματα προχώρησαν στην ευρεία χρησιμοποίηση της ποσοτικής ανάλυσης στη μελέτη των διαφόρων συνεταιριστικών προβλημάτων.

Πράγματι, τόσο στη Γεωπονική Σχολή του Αριστοτελείου Παν/μίου Θεσ/νίκης όσο και στο Γεωργικό Παν/μιο Αθηνών έγιναν σημαντικές ποσοτικές έρευνες συνεταιριστικών θεμάτων, όπως π.χ.

1. Η μελέτη του κόστους τυποποίησης και συσκευασίας ροδακίνων σε συνεταιριστικά διαλογητήρια - συσκευαστήρια.

Στην έρευνα αυτή έγινε χρήση οικονομετρικού μοντέλου για να μετρηθεί το μέγεθος της επίδρασης διαφόρων παραγόντων στο κόστος τυποποίησης και συσκευασίας των ροδακίνων σε συνεταιριστικά διαλογητήρια - συσκευαστήρια.

2. Η επίδραση της επέκτασης των ενώσεων αγροτικών συνεταιρισμών σε εμπορικές ή μεταποιητικές δραστηριότητες ομοειδών ή διαφορετικών αγροτικών προϊόντων στον ρυθμό μεγέθυνσης των ενώσεων αυτών.

3. Οικονομίες κλίμακος στη συνεταιριστική μεταποίηση και εμπορία αγροτικών προϊόντων.

4. Οι προτιμήσεις των αγροτών σχετικά με τα συστήματα εκλογής διοικητικών συμβουλίων στις αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις.

5. Παράγοντες που επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων των γεωργών για την αγορά γεωργικών φαρμάκων.

III. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία πως η κάθε μορφής συνεταιριστική εκπαίδευση (σπουδές, σεμινάρια, κ.λπ.) παίζει μεγάλο ρόλο στην αποτελεσματική διάδοση των αρχών του συνεργατισμού και της συνεταιριστικής ιδέας και συνεπώς συμβάλλει αποφασιστικά στη σημαντική ανάπτυξη των συνεταιρισμών, η οποία αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ουσιαστική βελτίωση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής θέσης των μελών τους.

Γι' αυτό η εκπαίδευση των μελών των συνεταιρισμών αποτελεί βασική συνεταιριστική αρχή.

Η Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση στο συνέδριό της στη Βιέννη το 1966 χαρακτηριστικά αναφέρει για τη συνεταιριστική εκπαίδευση τα εξής:

«Η εκπαίδευση, η διδασκαλία και η διάδοση των συνεταιριστικών αρχών και μεθόδων, οικονομικών, δημοκρατικών και πολιτιστικών, αποτελεί συνεταιριστική υποχρέωση».

Γιατί όμως δόθηκε τόσο μεγάλη έμφαση στη συνεταιριστική εκπαίδευση, ώστε να αποτελεί θεμελιώδη αρχή του συνεργατισμού σ' όλον τον κόσμο; Η εξήγηση είναι απλή. *Η εκπαίδευση παρέχει γνώση και η γνώση είναι δύναμη. Η δύναμη σημαίνει πετυχημένη διαπραγματευτική ικανότητα των ενωμένων μελών του συνεταιρισμού, που τελικά μετουσιώνεται σε οικονομική ωφέλεια.*

Εκτός από την ισχυροποίηση της διαπραγματευτικής ικανότητας των παραγωγών ή καταναλωτών μέσω των συνεταιρισμών τους, η συνεταιριστική ανάπτυξη αποβλέπει και στη δημιουργία **οικονομιών μεγέθους ή κλίμακος**, σε όποιες δραστηριότητες μπου οι Συνεταιρισμοί (π.χ. μεταποίηση γεωργικών προϊόντων κ.ά.), η οποία συνεπάγεται χαμηλότερο κόστος μεταποίησης και οδηγεί σε υψηλότερα καθαρά εισοδήματα των μελών τους.

• Το περιεχόμενο της συνεταιριστικής εκπαίδευσης

Η συνεταιριστική εκπαίδευση στη χώρα μας προσανατολίστηκε κυρίως προς δύο κατευθύνσεις:

- α) την ιδεολογική, και
- β) την οικονομοτεχνική.

Η ιδεολογική εκπαίδευση στους συνεταιρισμούς έχει ως βασικό περιεχόμενο τη διδασκαλία και τη διάδοση γνώσεων, που αφορούν:

1. Τις αρχές, τα ιδεώδη και τους σκοπούς του συνεργατισμού.
2. Το ρόλο και τη σημασία της συνεταιριστικής δράσης για την οικονομική κατάσταση των μελών του.

3. Τους κανόνες λειτουργίας των συνεταιρισμών.

4. Τον κοινωνικό και πολιτιστικό ρόλο των συνεταιρισμών.

5. Τη συμβολή των συνεταιρισμών στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας, κ.λπ.

Η οικονομοτεχνική εκπαίδευση στους συνεταιρισμούς έχει ως βασικό περιεχόμενο τα διάφορα οικονομικά και τεχνικά θέματα των συνεταιρισμών που αφορούν:

1. Την οργάνωση και τη στελέχωση των συνεταιρισμών.

2. Την επινόηση και χρησιμοποίηση νέων μεθόδων παραγωγικής διαδικασίας που συντελούν στη βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας των εργαζομένων και συνεπώς προκαλούν αύξηση του ωφέλιμου συνεταιριστικού έργου.

3. Τον εκσυγχρονισμό του εξοπλισμού των συνεταιριστικών μονάδων παραγωγής, μεταποίησης και εμπορίας των αγροτικών προϊόντων για να βελτιωθεί η ποιότητα και να μειωθεί το κόστος των παραγόμενων μεταποιημένων και διακινούμενων προϊόντων.

4. Την ορθολογική οργάνωση και διοίκηση όλων των τμημάτων του συνεταιρισμού (Λογιστήριο, Μάρκετινγκ κ.ά.) για να βελτιωθεί η λειτουργικότητά του και έτσι να ωφεληθούν περισσότερο τα μέλη του, αλλά και ολόκληρη η κοινωνία.

• **Κατηγορίες και βαθμίδες συνεταιριστικής εκπαίδευσης**

Η συνεταιριστική εκπαίδευση διακρίνεται συνήθως σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τις εξής:

α) *Τη σχολική συνεταιριστική εκπαίδευση.*

β) *Την εξωσχολική συνεταιριστική εκπαίδευση.*

Και στις δύο κατηγορίες, η συνεταιριστική εκπαίδευση παρέχεται σε διαφορετικά επίπεδα ή βαθμίδες.

Η σχολική συνεταιριστική εκπαίδευση, που χαρακτηρίζεται από συστηματική διδασκαλία συνεταιριστικών μαθημάτων, στο Δημοτικό Σχολείο και Γυμνάσιο - Λύκειο όσο και στα Πανεπιστήμια και ΤΕΙ.

Έτσι, η σχολική συνεταιριστική εκπαίδευση μπορεί να διακριθεί στις εξής τέσσερις βαθμίδες:

1. *Την κατώτερη (Δημοτικό σχολείο).*

2. *Τη μέση (Γυμνάσιο και Λύκειο).*

3. *Την ανώτερη (Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα).*

4. *Την ανώτατη (Πανεπιστήμια).*

Η κατώτερη συνεταιριστική εκπαίδευση απευθύνεται προς τους μαθητές του Δημοτικού σχολείου και αποβλέπει κυρίως στο πώς να τους εξοικειώσει στη συνεταιριστική ιδέα για να μάθουν να συνεργάζονται στη ζωή

τους για το δικό τους καλό και ολόκληρης της κοινωνίας. Περιορίζεται στη διδασκαλία βασικών συνεταιριστικών εννοιών, που μπορεί να περιέχονται μέσα στα αναγνωστικά τους ή σε ειδικά εκλαϊκευμένα συνεταιριστικά βιβλία.

Η μέση συνεταιριστική εκπαίδευση απευθύνεται τόσο προς τους μαθητές του Γυμνασίου, όσο και στους μαθητές του Λυκείου, ιδιαίτερα του Τεχνικού - Επαγγελματικού ή Πολυκλαδικού Λυκείου. Στην τελευταία περίπτωση η εκπαίδευση είναι πιο συστηματική, γιατί διδάσκεται μέσα από ειδικά συνεταιριστικά βιβλία και αποβλέπει στο να καταστήσει τους μαθητές αυτούς ικανούς να εργασθούν ως βασικά στελέχη στους συνεταιρισμούς.

Η ανώτερη συνεταιριστική εκπαίδευση παρέχεται στους σπουδαστές ορισμένων σχολών (Τεχνολόγων Γεωπονίας, κ.ά.) με σκοπό να αποκτήσουν καλές γνώσεις και πείρα σε διάφορα συνεταιριστικά θέματα (αρχές, οικονομία, νομοθεσία, οργάνωση και διοίκηση, κ.ά.) και έτσι να γίνουν δημιουργικά και υψηλής στάθμης τεχνοκρατικά στελέχη των συνεταιρισμών.

Η ανώτατη συνεταιριστική εκπαίδευση παρέχεται στους φοιτητές ορισμένων Πανεπιστημιακών Σχολών (π.χ. Γεωπονικές και Οικονομικές Σχολές) με σκοπό να αποκτήσουν βαθιές γνώσεις στις αρχές, τα ιδεώδη και την οικονομική του συνεργατισμού, την οργάνωση και διοίκηση, τη νομοθεσία και τη λειτουργία των συνεταιρισμών, κ.ά., για να μπορέσουν να καταστούν πολύτιμα ηγετικά στελέχη τους και να παράγουν ωφέλιμο έργο στα μέλη τους και σ' ολόκληρη την κοινωνία.

Η εξωσχολική συνεταιριστική εκπαίδευση παρέχεται κυρίως:

- α) Στα μέλη των συνεταιρισμών αλλά και στα υποψήφια μέλη τους.*
- β) Στα αιρετά στελέχη των συνεταιρισμών που ασκούν τη διοίκησή τους, και*
- γ) Στα υπαλληλικά στελέχη των συνεταιρισμών.*

Τα μέλη και τα υποψήφια μέλη των συνεταιρισμών ενημερώνονται συνήθως στο ιδεολογικό περιεχόμενο, τις αρχές, το ρόλο, τη σημασία και το έργο των συνεταιρισμών.

Τα αιρετά στελέχη των συνεταιρισμών δέχονται συνεταιριστική εκπαίδευση, κυρίως ιδεολογικού περιεχομένου αλλά και κάποια στοιχειώδη οικονομοτεχνική εκπαίδευση για να συμμετέχουν πιο ενεργά στη διοίκηση των συνεταιρισμών.

Τα υπαλληλικά στελέχη των συνεταιρισμών εκπαιδεύονται συνήθως στις αρχές των **συνεταιρισμών στη λογιστική**, σε θέματα οργάνωσης και διοίκησης, σε στοιχεία μάρκετινγκ, κ.ά.

• **Η συνεταιριστική εκπαίδευση στην Ελλάδα**

Η πρώτη προσπάθεια συστηματικής συνεταιριστικής εκπαίδευσης στην

Ελλάδα αρχίζει το 1929, οπότε ιδρύθηκε η «**Σχολή Συνεταιριστών**» μέσα στα πλαίσια της Ανωτάτης Γεωπονικής Σχολής Αθηνών. Η Σχολή αυτή λειτούργησε από το 1930 ως το 1937, οπότε καταργήθηκε μαζί με τη Γεωπονική Σχολή.

Οι σπουδές στη Σχολή αυτή διαρκούσαν δύο εξάμηνα και συνοδεύονταν από μία δίμηνη πρακτική εξάσκηση. Σ' αυτήν σπούδαζαν άτομα που ήθελαν να ειδικευθούν σε αγροτοσυνεταιριστικά θέματα ή να εργασθούν στην Υπηρεσία Γεωργικών Συνεταιρισμών του Υπουργείου Γεωργίας.

Το 1938 ιδρύθηκε νέα σχολή, η «**Γεωργική Συνεταιριστική Σχολή**». Σ' αυτήν λειτούργησαν δύο τμήματα: (α) των συνεταιριστικών υπαλλήλων διάρκειας ενός έτους, και (β) το τμήμα Ανωτέρων Συνεταιριστικών Σπουδών, διάρκειας 6 μηνών.

Η Σχολή αυτή λειτούργησε ως το 1940. Το 1941 επαναλειτούργησε με την ίδια μορφή και ονομασία για να μετονομαστεί το 1942 σε «**Σχολή Ανωτέρων Γεωργοοικονομικών Σπουδών**» και τελικά να καταργηθεί το 1945.

Το 1949 η ΠΑΣΕΓΕΣ ιδρύει την πρώτη **Συνεταιριστική Σχολή** της, η οποία λειτούργησε στην Αθήνα ως το 1963 κάτω από την διεύθυνση του μεγάλου συνεταιριστή Θεόδωρου Τζωρτζάκη.

Το 1965 επαναλειτούργεί η **Συνεταιριστική Σχολή της ΠΑΣΕΓΕΣ**, αλλά αυτή τη φορά στη Θεσσαλονίκη με Διευθυντή τον Κωνσταντίνο Χουρμουζιάδη, ηγετικό στέλεχος της ΠΑΣΕΓΕΣ στη Βόρεια Ελλάδα. Η Σχολή συνεχίζει τη δημιουργική συνεταιριστική εκπαιδευτική της πορεία αδιάλειπτα από τότε ως σήμερα με κάποιες διαφοροποιήσεις κατά καιρούς στα προγράμματα σπουδών της.

Από το 1965 ως και τον Ιούνιο του 1980 το πρόγραμμα σπουδών στη Σχολή ήταν ετήσιας διάρκειας (9 μηνών) και το παρακολουθούσαν όχι μόνο υπάλληλοι των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων, αλλά και υποψήφιοι υπάλληλοι που είχαν προταθεί απ' αυτές.

Από τον Οκτώβριο του 1980 ως και τον Ιούνιο του 1988 η διάρκεια των σπουδών γίνεται τρίμηνη. Έτσι, στη Σχολή εκπαιδεύονταν κάθε χρόνο τρεις σειρές σπουδαστών οι οποίοι ήταν όλοι υπάλληλοι, συνήθως νεοπροσληφθέντες, των Συνεταιριστικών οργανώσεων. Οι περίοδοι εκπαίδευσης των τριών σειρών ήταν: Ιανουάριος - Μάρτιος, Απρίλιος - Ιούνιος και Οκτώβριος - Δεκέμβριος.

Της τρίμηνης αυτής εκπαίδευσης προηγούνται τέσσερα (4) προκαταρκτικά 15θήμερα σεμινάρια, τα οποία επαναλαμβάνονταν κάθε τρεις μήνες. Δηλαδή, επί ένα έτος γινόταν εναλλαγή εργασίας και εκπαίδευσης. Δυστυχώς, μετά το πρώτο 15νήμερο σεμινάριο η συμμετοχή των υπαλλήλων μειώνονταν σημαντικά.

Επειδή οι συνεταιριστικές οργανώσεις δεν ήθελαν να στερηθούν τους υπαλλήλους τους για εννέα (9) μήνες και επειδή η τρίμηνη εκπαίδευση

αποδεικνυόταν όχι επαρκής, γι' αυτό από το Σεπτέμβριο του 1988 η εκπαίδευση στη Συνεταιριστική Σχολή γίνεται έξι (6) μήνες με μαθήματα και άλλους τρεις (3) μήνες πρακτική άσκηση με κανονική εργασία στην οργάνωσή τους. Μ' αυτόν τον τρόπο έγινε προσπάθεια να λυθούν τα προβλήματα της εννιάμηνης και της τρίμηνης εκπαίδευσης.

Τα μαθήματα που διδάσκονταν στη Συνεταιριστική Σχολή Θεσσαλονίκης τα τελευταία τρία ακαδημαϊκά έτη 1987-'88, 1988-'89 και 1989-'90 με Διευθυντή τον γράφοντα, δίδονται παρακάτω ομαδοποιημένα σε τέσσερις κατηγορίες:

**Το πρόγραμμα μαθημάτων στη Συνεταιριστική Σχολή Θεσσαλονίκης
κατά τα ακαδημαϊκά έτη 1987-1990.**

Α. Συνεταιριστικά

1. Συνεταιριστική ιδεολογία και Ανάπτυξη.
2. Συνεταιριστική Οικονομία και στοιχεία Οικονομικής.
3. Συνεταιριστικό Δίκαιο και Στοιχεία Δικαίου.

Β. Συνεταιριστικές Δραστηριότητες

4. Παραγωγή και Διακίνηση Γεωργικών Εφοδίων.
5. Παραγωγή και Κοστολόγηση Αγροτικών Προϊόντων.
6. Μεταποίηση Αγροτικών Προϊόντων.
7. Εμπορία (Μάρκετινγκ) Αγροτικών Προϊόντων.
8. Διεθνές Εμπόριο Αγροτικών Προϊόντων.
9. Αγροτική Πίστη και Ασφάλιση, και Αξιολόγηση Γεωργικών Επενδύσεων.

Γ. Μάνατζμεντ, Λογιστική και Πληροφορική Συνεταιριστικών Οργανώσεων

10. Οργάνωση και Διοίκηση (Μάνατζμεντ) Συνεταιριστικών Οργανώσεων.
11. Λογιστική και Φοροτεχνικά Συνεταιριστικών Οργανώσεων.
12. Πληροφορική και Μηχανοργάνωση Συνεταιριστικών Οργανώσεων.

Δ. Γενικά

13. Γεωργική Εγκυκλοπαιδεία.
14. Κοινή Αγροτική Πολιτική.
15. Δημόσιες Σχέσεις και Εμπορική Αλληλογραφία.

Από τα παραπάνω 15 μαθήματα, τα 11 διδάσκονταν όλο το εξάμηνο ενώ

τα υπόλοιπα 4 διδάσκονται σε τρίμηνη βάση, δηλαδή τα 2 διδάσκονταν το πρώτο τρίμηνο και τα άλλα 2 το δεύτερο τρίμηνο.

Η διδασκαλία γινόταν 5 ημέρες την εβδομάδα και 7 ώρες την ημέρα, δηλαδή 35 ώρες την εβδομάδα.

Κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης στη Σχολή πραγματοποιούνταν τουλάχιστον 5 ημερήσιες εκπαιδευτικές εκδρομές σε εγκαταστάσεις (εργοστάσια, διαλογητήρια - συσκευαστήρια, κ.ά.) συνεταιριστικών οργανώσεων που βρίσκονται σε αποστάσεις ως και 200 χιλιόμετρα από τη Θεσ/νίκη.

Προς το τέλος της εκπαίδευσης γινόταν εβδομαδιαία εκπαιδευτική εκδρομή για επίσκεψη απομακρυσμένων συνεταιριστικών οργανώσεων, όπως π.χ. αυτών που βρίσκονται στην Κρήτη, στην Πελοπόννησο, κ.ά.

Οι σπουδές στη Σχολή ολοκληρώνονταν με τη συγγραφή διπλωματικής εργασίας που αφορούσε τη συνεταιριστική οργάνωση όπου εργαζόταν ο υπάλληλος και αναφέρονταν στην οργάνωση και διοίκησή της, στις δραστηριότητες και στον όγκο εργασιών της, στα προβλήματα και προοπτικές της, κ.λπ.

Η συνεταιριστική εκπαίδευση σε θέματα καταναλωτικών συνεταιρισμών είναι πολύ περιορισμένη και ως το 1983 εντελώς ανύπαρκτη. Το φθινόπωρο του 1983 άρχισαν τα πρώτα σεμινάρια καταναλωτικών συνεταιρισμών, όσο και σε καταναλωτές, μέλη ή μη μέλη των συνεταιρισμών.

Από το 1989, οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί Θεσσαλονίκης και Αθηνών πραγματοποιούν μόνοι τους ειδικά εκπαιδευτικά σεμινάρια των στελεχών τους σε θέματα Μάρκετινγκ, Μάνατζμεντ και πληροφορικής. Τα σεμινάρια αυτά χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και επιδοτούνται από τον ΟΑΕΔ με ποσοστό συνολικά γύρω στο 50% της συνολικής δαπάνης τους.

IV. ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Το μέλλον για τη συνεταιριστική έρευνα στη χώρα μας είναι ευόμινο τόσο από πλευράς ποσότητας όσο και από πλευράς ποιότητας για τους εξής κυρίως λόγους:

1. Η διδασκαλία συνεταιριστικών μαθημάτων στα Πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ γενικεύεται. Όμως, για να είναι ένας καθηγητής αποδοτικός στη διδασκαλία του, προϋποτίθεται ότι πρέπει να ασχοληθεί εντατικά με την έρευνα για να έχει στη διάθεσή του ερευνητικά στοιχεία τα οποία θα χρησιμοποιεί κατά τη διδασκαλία.

2. Ο αριθμός των καθηγητών στα Πανεπιστήμια και ΤΕΙ που διδάσκουν συνεταιριστικά μαθήματα αυξάνεται και αυτή η αύξηση θα έχει ανάλογη περίπου επίδραση και στη συνεταιριστική έρευνα για λόγους τουλάχιστον επιστημονικής τους εξέλιξης.

3. Το Ινστιτούτο Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών (ΙΣΕΜ) άρχισε πλέον να δραστηριοποιείται στη συνεταιριστική έρευνα καθώς αρχίζει να οργανώνεται καλύτερα και επιπλέον να αποκτά κάποιους οικονομικούς πόρους.

4. Η ίδια η Πολιτεία, αποστερημένη της δυνατότητας άμεσης κοινωνικής αγροτικής πολιτικής, λόγω Κοινοτικών Κανόνων, θα επιδιώξει να εξεύρει τρόπους άσκησης μιας τέτοιας πολιτικής μέσω καλά οργανωμένων και αποδοτικά λειτουργούντων συνεταιρισμών. Και φυσικά κάτι τέτοιο απαιτεί εμπειριστωμένες μελέτες για τους συνεταιρισμούς, τις οποίες και πρέπει να χρηματοδοτήσει.

Είναι προφανές ότι η συνεταιριστική έρευνα για να ανταποκριθεί στις σύγχρονες απαιτήσεις οργάνωσης και λειτουργίας τους θα πρέπει να επεκταθεί σε πολλούς τομείς. Έτσι, μεταξύ των διαφόρων συνεταιριστικών προβλημάτων ή θεμάτων που πρέπει να ερευνηθούν είναι τα εξής:

- 1. Ποιοί είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν την παραγωγικότητα εργασίας των συνεταιριστικών υπαλλήλων και σε τι βαθμό. Η έρευνα αυτή χρειάζεται για να χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια διάφορα μέτρα για την αύξηση της παραγωγικότητας εργασίας.*
- 2. Ποιοί παράγοντες και πόσο επηρεάζουν την αποδοτικότητα λειτουργίας των συνεταιρισμών, όπως π.χ. η οργάνωση, η τεχνολογία, η εκπαίδευση των στελεχών, η έρευνα αγοράς κ.λπ.*
- 3. Ποιό είναι το άριστο μέγεθος μιας συνεταιριστικής εταιρείας πρωτογενούς παραγωγής, δευτερογενούς παραγωγής (μεταποίηση) και τριτογενούς παραγωγής (Μάρκετινγκ).*
- 4. Τι είδους εκπαίδευση πρέπει να παίρνουν τα ανώτερα συνεταιριστικά στελέχη, ώστε να μπορούν να διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στη βελτίωση της αποδοτικότητας λειτουργίας των συνεταιρισμών.*
- 5. Ποιά πρέπει να είναι η δομή, η υποδομή, η οργάνωση και η στελέχωση των συνεταιριστικών οργανώσεων εμπορίας αγροτικών προϊόντων για να πετυχαίνουν στο εσωτερικό και εξωτερικό εμπόριο των αγροτικών προϊόντων.*
- 6. Πώς μπορεί να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα και η ανάπτυξη των καταναλωτικών συνεταιρισμών στη χώρα μας;*

Αυτά είναι μερικά από τα πολλά και μεγάλα συνεταιριστικά προβλήματα ή θέματα που χρειάζονται μελέτη στη χώρα μας, και που τα ερευνητικά αποτελέσματα χρειάζονται πολύ για την ανάπτυξη και αποδοτικότερη λειτουργία των συνεταιρισμών μας.

V. ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η συνεταιριστική εκπαίδευση στη χώρα μας θα πρέπει να αναπτυχθεί πολύ σ' όλες τις βαθμίδες και να επεκταθεί σ' όλους τους ενδιαφερόμενους, αν θέλουμε οι συνεταιρισμοί, αγροτικοί και καταναλωτικοί, να παίξουν σημαντικό ρόλο στην αγροτική και οικονομική ανάπτυξη της χώρας και την ευημερία των παραγωγών και καταναλωτών.

Έγινε πια κατανοητό απ' όλους, Πολιτεία και πολίτες, πως χωρίς την απαραίτητη γνώση δεν μπορεί ένα άτομο να αποδώσει το *maximum* στην εργασία του.

Ο γεωργός πρέπει να καταλάβει πως χωρίς τη συλλογική - συνεταιριστική πώληση των προϊόντων του, οι τιμές που θα πετύχει θα είναι σχετικά μικρότερες, γιατί μόνος του έχει ασήμαντη διαπραγματευτική δύναμη. Επίσης, αν τυχόν κατά τη συγκομιδή των προϊόντων του δεν απορρίψει στο χωράφι τα χαλασμένα και ακατάλληλα προϊόντα, τότε το κόστος τυποποίησης των προϊόντων του θα είναι μεγαλύτερο και το καθαρό εισόδημα που θα αποκτήσει συγκριτικά μικρότερο.

Τα υπαλληλικά στελέχη των συνεταιρισμών πρέπει να καταλάβουν πως χωρίς την ορθολογική οργάνωση και την αξιοκρατική στελέχωση των συνεταιρισμών, τον συντονισμό εργαζομένων και δραστηριοτήτων, την κατάλληλη στιγμή αγοράς και πώλησης των προϊόντων, δεν θα μπορέσουν να πετύχουν τα μεγαλύτερα δυνατά οικονομικά αποτελέσματα για τον συνεταιρισμό τους. Σε μια τέτοια περίπτωση θα εκθέσουν την οργάνωσή τους σε κίνδυνο να υποστεί ζημίες και τελικά να διαλυθεί.

Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, όλοι ανεξαιρέτως εκείνοι που σχετίζονται με μια συνεταιριστική οργάνωση (αγρότες ή καταναλωτές, αιρετά στελέχη, συνεταιριστικοί υπάλληλοι) θα πρέπει να έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση για να αποκτήσουν την απαραίτητη γνώση και έτσι να μπορούν να εργαστούν παραγωγικότερα ο καθένας στον τομέα του και έτσι ο συνεταιρισμός να λειτουργήσει αποδοτικότερα για να επιβιώσει στον ανταγωνισμό και να προσφέρει ωφέλειες στα μέλη του και στο κοινωνικό σύνολο.

Επειδή σε κάθε επιχείρηση, ιδιωτική ή συνεταιριστική, το κλειδί της επιτυχίας της είναι η ικανότητα των στελεχών της, ιδιαίτερα των διευθυντικών, γι' αυτό τα συνεταιριστικά υπαλληλικά στελέχη πρώτης γραμμής (Διευθυντές, προϊστάμενοι υπηρεσιών κ.λπ.) θα πρέπει να παίρνουν υψηλής στάθμης εκπαίδευση στον τομέα της δραστηριότητάς τους, όπως π.χ. μάνατζμεντ, διοίκηση προσωπικού, μάρκετινγκ, χρηματοδότηση και αξιολόγηση επενδύσεων κ.ά., που προσδίδουν αποφασιστικής σημασίας γνώσεις στα στελέχη αυτά, ώστε να εργάζονται παραγωγικότερα στην υπηρεσία τους και έτσι ο συνεταιρισμός να λειτουργεί αποδοτικότερα.

Επίσης, κάποια ανάλογη εκπαίδευση πρέπει να παίρνουν και τα αιρετά στελέχη, τουλάχιστον μετά την εκλογή τους στο Δ.Σ. μιας συνεταιριστικής οργάνωσης για να μπορούν να την διοικούν καλύτερα. «**Η γνώμη θέλει γνώση**».

PRIMA

γεύση
στη ζωή!

 ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗ
ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΟ ΕΛΛΗΝΟΠΡΩΤΟ ΒΡΕΘΝ
ΕΛΛΗΝΟΝΟΜΟΝ ΤΡΟΧΙΝΟΝ

SYNEDIA

ΤΑΝ ΛΕΜΕ ΛΙΠΑΣΜΑ ΕΝΝΟΟΥΜΕ ΣΥΝΕΛ

ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΛΑ - ΣΥΝΘΕΤΑ - ΜΙΚΤΑ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗ ΒΑΣΙΚΗ
Ή ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΗ ΛΙΠΑΝΣΗ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΣ ΥΔΑΤΟΔΙΑΛΥΤΑ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΜΕ ΙΧΝΟΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΟΡΓΑΝΙΚΑ (ΣΥΝΦΕΡΤ)
ΘΕΙΙΚΟΣ ΧΑΛΚΟΣ - ΘΕΙΑΦΙ
ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΕΔΑΦΟΥΣ - ΘΥΛΛΩΝ - ΝΕΡΩΝ

ΕΓΓΥΗΣΗ ΟΜΑΛΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΤΙΜΕΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΔΙΚΤΥΟ
ΠΩΛΗΣΕΩΝ

Εγγύηση Ποιότητας

ΑΘΗΝΑ: (01) 86 48 715 - 86 48 225. ΘΕΣΣ/ΝΙΚΗ: (031) 54 43 30 - 54 43 31. ΒΟΛΟΣ: (0421) 22 536.
ΚΑΒΑΛΑ: (051) 83 69 48 - 83 69 49. ΗΡΑΚΛΕΙΟ: (081) 25 65 43

Οι Συνεταιριστικές επιχειρήσεις και τα οικονομικά των συναλλαγών

**της Γ. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΥ - ΦΑΣΣΟΥ,
Μέλους Ε.Δ.Π. Τμήματος Οικονομικών Επιστημών
Πανεπιστημίου Αθηνών**

1. Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στο να παρουσιάσει τη θεωρία του κόστους συναλλαγών (transaction costs) που θεμελίωσε ο Ronald Coase και την οποία στη συνέχεια ανέπτυξε ο Oliver E. Williamson. Τη θεωρία αυτή θα επιχειρήσουμε να εφαρμόσουμε σε συνεταιριστικές επιχειρήσεις, προκειμένου από τη σύγκριση να αποδειχθεί ένα επιπλέον πλεονέκτημά τους έναντι των άλλων επιχειρήσεων και να επιβεβαιωθεί έτσι ότι η συνεταιριστική επιχείρηση υπόσχεται σήμερα, όπως θα δούμε πιο κάτω, λόγω της διπλής της φύσης, πολλά, παρά τις ορισμένες αντίθετες απόψεις, δοθέντος ότι είναι ένας καταξιωμένος οργανωτικός θεσμός.

2. Κριτήρια ορισμού της Συνεταιριστικής Επιχείρησης (Business enterprise)

Από το 1945 εισήλθαμε στη δεύτερη εκατονταετία(1) ύπαρξης του σύγχρονου συνεταιρισμού και μιλάμε πλέον για συνεταιριστική επιχείρηση, η οποία ενεργεί οικονομικές συναλλαγές μέσω του συστήματος της αγοράς και η οποία είναι οργανωμένη σύμφωνα με τις αρχές του επιχει-

ρησιακού management⁽²⁾. Παρά ταύτα, η επιχείρηση αυτή διατηρεί τα κύρια χαρακτηριστικά της συνεταιριστικής οργάνωσης. Με άλλα λόγια, τα μέλη της διατηρούν:

α) τα δικαιώματα κυριότητας, είναι δηλαδή ανεξάρτητες οικονομικές μονάδες,

β) αποβλέπουν, μέσα από την κοινή διαχείριση της επιχείρησης, στην προαγωγή των συμφερόντων τους,

γ) κάθε μέλος αναγνωρίζει την ιδιαίτερη ταυτότητά του ως κτήτης - χρήστης της επιχείρησης και

δ) λειτουργούν βάσει των συνεταιριστικών αρχών και των χαρακτηριστικών υποδομής, που υπαγορεύει το συνεταιριστικό πνεύμα («esprit de corps»), που συνθέτουν οι κανόνες της αυτοβοήθειας, της αυτοδιοίκησης, της αυτουποχρέωσης, της εθελοντικότητας, της αλληλεγγύης, της δημοκρατίας.

Όλα τα προηγούμενα τέσσερα χαρακτηριστικά αποτελούν και τη διπλή φύση της Συνεταιριστικής Επιχείρησης, που την προάγει σε μια αυτοδύναμη μορφή οργάνωσης, η οποία γνωρίζει να συνδυάζει τις αντίθετα λειτουργούσες δυνάμεις (κεντρομόλου έναντι φυγοκέντρου)⁽⁴⁾ κατά την αναζήτηση της έννοιας της αποδοτικότητάς της.

3. Η θεωρία του Κόστους Συναλλαγών (Transaction Costs)

3.1 Συναλλαγή (Transaction)

Ο όρος «συναλλαγή» έχει χρησιμοποιηθεί από οικονομολόγους⁽⁵⁾ με την έννοια όχι μόνον της ανταλλαγής αγαθών, αλλά και της μεταβίβασης δικαιωμάτων, της διάθεσης προϊόντων. Γενικά, όταν μιλάμε για μια συναλλαγή, εννοούμε ότι το αντικείμενο της συναλλαγής μεταφέρεται από τον ένα συναλλασσόμενο στον άλλον. Το αντικείμενο αυτό μπορεί να είναι δικαίωμα χρήσης, αγαθά ή υπηρεσίες.

3.2 Η δημιουργία του κόστους συναλλαγών

Η σχετική με τα οικονομικά του κόστους συναλλαγών θεωρία οφείλεται στον Ronald Coase και έχει θεμελιωθεί στο κλασικό του άρθρο «The Nature of the Firm» (1937). Ως γνωστόν, ο Coase τιμήθηκε το 1991 με το βραβείο Nobel στα οικονομικά για την πρωτόπορο εργασία του, που αφορά στο κόστος συναλλαγών και στα δικαιώματα κυριότητας (transaction Costs and property rights).

Ο Coase έθεσε τα ακόλουθα απλά ερωτήματα: Γιατί υπάρχουν οι επιχει-

ρήσεις⁽⁶⁾; Γιατί υπάρχουν ορισμένες οργανωμένες συναλλαγές μέσα στις ίδιες τις επιχειρήσεις, ενώ άλλες συναλλαγές οργανώνονται μεταξύ επιχειρήσεων;

Η απάντηση είναι άκρως αποκαλυπτική για τους συνεταιριστές.

Ο Coase και τα New Institutional Economics προτείνουν ότι οι επιχειρήσεις θα οργανώνονται, εάν το κόστος της οργάνωσης μέσα σ' αυτές είναι χαμηλότερο από το κόστος των αγοραίων συναλλαγών. Έτσι, το συνολικό κόστος μίας οικονομικής δραστηριότητας είναι συνάρτηση του κόστους παραγωγής (δηλαδή του κόστους μετασχηματισμού των εισροών σε εκροές - transformation costs) και του κόστους συναλλαγών (transaction costs), το οποίο σχηματίζεται όταν οι εισροές (εργασία, κεφάλαιο, έδαφος, επιχειρηματικότητα) χρησιμοποιούνται για συναλλαγές. Εάν η επιχείρηση διαθέτει στα μέλη της το παραχθέν προϊόν, τότε δεν προκύπτει κόστος συναλλαγής, διότι δεν γίνεται χρήση της αγοράς και, επομένως, κόστος συναλλαγής δεν υπάρχει ή είναι ασήμαντο, όπως ανύπαρκτο είναι και το κόστος για πληροφόρηση, για σύναψη συμβολαίων, το κόστος από διαφωνίες σε διάφορες συμβάσεις κ.λπ.

Όταν όμως το παραχθέν προϊόν διατίθεται μέσω της αγοράς, δημιουργείται θετικό κόστος από τη χρήση του συστήματος της αγοράς. Εξ αυτού ορμώμενος ο Coase υποστηρίζει ότι η άποψη πως η χρήση του συστήματος της αγοράς (market system) λειτουργεί χωρίς κόστος για όσους το χρησιμοποιούν είναι λανθασμένη θεωρητικά και εμπειρικά. Τότε για ποιό λόγο έχουμε κάθετη οργάνωση των επιχειρήσεων (hierarchies);

Ο λόγος, λοιπόν, της κάθετης οργάνωσης των επιχειρήσεων οφείλεται στην αποφυγή του κόστους συναλλαγών από τη χρήση του συστήματος της αγοράς. Όμως οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν το σύστημα της αγοράς και η χρήση αυτού έχει ένα κόστος, το κόστος συναλλαγών.

Στην οικονομία του Ροβινσώνα Κρούσου δεν υπάρχει καμιά συναλλαγή και επομένως δεν υπάρχει συναλλακτικό κόστος. Σε οικονομίες κεντρικού προγραμματισμού, στους παραδοσιακούς συνεταιρισμούς⁽⁷⁾, στις οικονομίες που καταναλίσκουν ό,τι οι ίδιες παράγουν δεν υπάρχουν συναλλαγές, τριβή⁽⁸⁾ δηλαδή με εξωτερικούς παράγοντες για τη διάθεση του προϊόντος, άρα δεν υπάρχει κόστος συναλλαγών.

3.3. Από τον Coase στον Williamson⁽⁹⁾

Από την πρόταση του Coase γεννήθηκε η θεωρία του κόστους συναλλαγών, της οποίας το προβάδισμα έχει σήμερα η θέση του Oliver E. Williamson.

Εξηγεί ο Williamson ότι το κόστος συναλλαγών πηγάζει από τρεις υπο-

θετικές συμπεριφορές:

α) Από την έλλειψη πληροφόρησης για τις τιμές, αγορές, ποιότητα κλπ.

β) Από τον καιροσκοπισμό και την αθέτηση υποσχέσεων των συμβαλλομένων και

γ) από την έλλειψη ανάληψης κινδύνου.

Ο ίδιος ο Williamson διαχωρίζει το κόστος συναλλαγών σε *ex-ante* και σε *ex-post*. Το *ex-ante* κόστος αναφέρεται στο κόστος συναλλαγών για το σχεδιασμό, τη διαπραγμάτευση και την κατοχύρωση συμφωνιών. Το *ex-post* κόστος αναφέρεται στο κόστος συναλλαγής που γεννούν οι διάφορες αντιπαραθέσεις, που δεν λύνονται δια της δικαστικής οδού, αλλά εξαλείφονται μέσω πολιτικής, διαξιφισμών κλπ., προκειμένου να εφαρμοσθούν οι συμφωνηθέντες όροι. Εφαρμόζει λοιπόν την ανωτέρω θεωρία στον τομέα της οικονομικής, νομικής και οργανωτικής.

4. Θεωρητική προσέγγιση της συνεταιριστικής επιχείρησης μέσω της θεωρίας του κόστους συναλλαγών.

Η διαδικασία χρησιμοποίησης της θεωρίας του κόστους συναλλαγών στην οικονομική θεωρία και η ερμηνεία με το συγκριτικό συνεταιριστικό πλεονέκτημα, το θεμελιωμένο στο κόστος συναλλαγών, θα φανεί στην περίπτωση των αγροτικών πιστωτικών συνεταιρισμών, στην εποχή γένεσής τους και στη σημερινή εποχή των Συνεταιριστικών Τραπεζών.

4.1. Η γένεση των πιστωτικών συνεταιρισμών

Κατά τον 19ο αιώνα στη Γερμανία, οι μικροκαλλιεργητές εξηρτώντο από τους τοπικούς δανειστές, οι οποίοι αδίστακτα εκμεταλλεύονταν την οικονομική τους αδυναμία. Η δανειοδότηση του αγροτικού πληθυσμού ήταν στα χέρια των επονομαζόμενων «τοκογλύφων», οι οποίοι, κατά τον Helmut Faust⁽¹⁰⁾, δεν είχαν ανταγωνιστές. [Οι «δανειοδότες» συνεργάζονταν μεταξύ τους. Ο καθένας τους είχε τη δική του περιοχή - τη δική του «Gäu» - όπου δρούσε ανεξέλεγκτα και δεν ενοχλείτο από άλλους δανειοδότες. Ο ένας δεν πήγαινε στην περιοχή του άλλου. Η κλίκα αυτή σχημάτιζε ένα είδος cartel. Η παντελής έλλειψη ανταγωνισμού είχε καταστροφικές συνέπειες για τους χωρικούς]⁽¹¹⁾.

Οι αστικές τράπεζες δεν προέβαιναν σε δανεισμούς, διότι το κόστος συλλογής πληροφοριών ήταν υψηλό, υπερέβαινε δηλαδή την αναμενόμενη απόδοση. Οι τοκογλύφοι όμως, λόγω του τοπικού ριζώματος και της μονοπωλιακής θέσης τους, μπορούσαν να δανειοδοτούν, αφού με χαμη-

λό κόστος είχαν τις αναγκαίες πληροφορίες για την εκτίμηση και τον έλεγχο της αξιοπιστίας των δανειοληπτών. Κατ' αυτό τον τρόπο δημιουργούνταν περιφερειακά μονοπώλια. Οι αστικές τράπεζες αδρανούσαν, διότι η λεπτομερής συγκέντρωση και η αξιολόγηση πληροφοριών είχε υψηλό γι' αυτές κόστος και έτσι καθίστατο δύσκολη η προεκτίμηση του αναλαμβανομένου κινδύνου.

Το υψηλό επιτόκιο των «τοκογλύφων» μάς δίνει την εικόνα του υπερβολικού κόστους πληροφόρησης. Χωρίς τις τιμές αυτές, οι ενδιαφερόμενοι μικροκαλλιεργητές δεν μπορούσαν να προσφύγουν σε δανεισμό. Με τη μονοπωλιακή παρουσία δε, στην περιοχή του εν λόγω χρηματοδότη, όλοι πλέον οι αγρότες σταδιακά εξηρτώντο απ' αυτόν.

Από τη δύσκολη αυτή θέση έσωσε τους αγρότες ο W.F. Raiffeisen⁽¹²⁾, με τη δημιουργία των αγροτικών πιστωτικών συνεταιρισμών, εφόσον τα μέλη του πιστωτικού συνεταιρισμού ήταν κτήτες και χρήστες, δηλ. δανειοδότες και δανειολήπτες. Το ένα μέλος γνώριζε το άλλο και έτσι ήταβ γνωστή η περιουσιακή κατάσταση του καθενός, η φερεγγυότητά του και, επομένως, το ex-ante κόστος συναλλαγών για τη συγκέντρωση πληροφοριών ήτιν χαμηλό. Το ίδιο χαμηλό ήταν και το ex-post κόστος συναλλαγών. Ο δανειοδοτούμενος πλέον είχε σοβαρό κίνητρο να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του: καταβολή τόκων, εξόφληση δανείων κ.λπ. Τυχόν αθέτηση των υποχρεώσεών του θα έβλαπτε τον εαυτό του, διότι έτσι θα έχανε τις αποταμιεύσεις του, μελλοντικά δάνεια και, ταυτόχρονα, θα έβλαπτε την ομάδα, λόγω της αλληλέγγυας ευθύνης⁽¹³⁾, αφού εξ αυτού του λόγου θα υφίστατο κοινωνικές και ηθικές πιέσεις από τα μέλη.

Έτσι, οι πρωτοδημιουργηθέντες πιστωτικοί συνεταιρισμοί στη Γερμανία αποτέλεσαν θεσμική απάντηση στη μονοπωλιακή δύναμη των τοκογλύφων.

4.2. Οι σύγχρονοι πιστωτικοί συνεταιρισμοί

Σήμερα έχουμε πιστωτικούς συνεταιρισμούς με δύο ανταγωνιστικά μέτωπα: τις ανεπίσημες χρηματοοικονομικές πηγές και τις τράπεζες. Πώς μπορούν οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί να τις αντιμετωπίσουν; Η επιτυχία τους έγκειται στο να καταφέρουν να λειτουργούν με χαμηλότερο κόστος συναλλαγών απ' ό,τι οι ανταγωνιστές. Και πώς μπορούν να επιτύχουν κόστος συναλλαγών σε χαμηλότερο επίπεδο απ' ό,τι οι ανταγωνιστές τους; Εδώ επαναλαμβάνεται ότι ο συνεταιρισμός ανήκει σ' αυτόν που τον χρησιμοποιεί, δηλαδή κτήτες και χρήστες είναι τα ίδια πρόσωπα. Έτσι μπορεί:

α) να κάνει καλύτερη χρήση των λεπτομερών τοπικών και προσωπικών διαθέσιμων πληροφοριών,

β) να προσφέρει στα μέλη του ένα σοβαρό κίνητρο για να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους. Εάν το μέλος πράξει διαφορετικά, αυτόματα βλάπτεται, διότι χάνει τόσο τις δικές του καταθέσεις, όσο και τα μελλοντικά δάνεια και

γ) υφίσταται ιδιαίτερα κοινωνική και ηθική πίεση από ενδεχόμενη ασυνέπεια του προς το συνεταιρισμό.

Τρεις σοβαροί παράγοντες του κόστους συναλλαγών, κατά τις οικονομικές συναλλαγές, μπορούν να μειωθούν από έναν πιστωτικό συνεταιρισμό:

α) Το κόστος πληροφόρησης.

β) το κόστος για συμβουλές και επίβλεψη των αποταμιευτών και οφειλετών και

γ) το κόστος κινδύνου από τη μη εξόφληση του δανείου.

Έτσι λοιπόν, το κόστος συναλλαγών των πιστωτικών συνεταιρισμών μπορεί να είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο των ανταγωνιστριών τραπεζών.

Σύνοψη:

Μέχρι πρότινος επικρατούσε η άποψη ότι η χρήση του μηχανισμού των τιμών δεν έχει κανένα κόστος. Ο Coase υποστήριξε, αντίθετα, ότι υπάρχει κόστος από τη χρήση του μηχανισμού των τιμών και μάλιστα από την ύπαρξη του δημιουργούνται οι επιχειρήσεις.

Το κόστος αυτό δεν είναι τίποτε άλλο από την έννοια του σημερινού κόστους συναλλαγών, το οποίο ο Williamson χρησιμοποίησε για να εξηγήσει την ύπαρξη ιεραρχικά οργανωμένων επιχειρήσεων.

Οι συνεταιρισμοί είναι επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν το σύστημα της αγοράς και, επομένως, έχουν κάποιο κόστος συναλλαγών.

Επειδή όμως πρόκειται για ιδιόρρυθμες επιχειρήσεις, το κόστος συναλλαγών αποτελεί και γι' αυτές παράγοντα συγκριτικού πλεονεκτήματος έναντι των άλλων επιχειρήσεων, διότι, όπως είδαμε λ.χ. στις πιστωτικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις, το κόστος συναλλαγών ή είναι ανύπαρκτο ή χαμηλότερο.

Ενδεικτικό είναι ένα παράδειγμα μέτρησης του κόστους συναλλαγών σε μια αναπτυσσόμενη χώρα, την Ινδονησία, όπου το κόστος συναλλαγών πολλών πιστωτικών συνεταιρισμών είναι χαμηλότερο από το κόστος των ανταγωνιστών τους μέχρι και 50% ⁽¹⁴⁾, ⁽¹⁵⁾.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Roy, P. (1981), σελ. 52.

2. Draheim, G. (1952), σελ. 174-181.

3. Idem, σελ. 38. Ο Draheim στη μονογραφία του «Η διπλή φύση» της συνεταιριστικής οργάνωσης, βλέπει τα μέλη του συνεταιρισμού να αποτελούν ταυτόχρονα μια κοινωνική ομάδα και μια οικονομική επιχείρηση. Η συνεταιριστική αυτή επιχείρηση διακυβερνείται από πολύ στενά συνδεδεμένους οικονομικούς και ψυχολογικούς παράγοντες. Και αυτή η «διπλή φύση», συνεχίζει ο Draheim, συχνά αποτελεί την πηγή δυνάμεων και αδυναμιών των συνεταιρισμών. Επί παραδείγματι, όσον αφορά την εκλογική ισχύ, όλα τα μέλη ενός συνεταιρισμού είναι ίσα, κάθε μέλος διαθέτει μία ψήφο, αδιαφορώντας για τον αριθμό μετοχών που έχει στη διάθεσή του. Αυτό επιβάλλεται, λέει ο Draheim, από την κοινωνική φύση του συνεταιρισμού, εφόσον κάθε σύνδεση μεταξύ ψήφων και αριθμού μετοχών θα μείωνε την ποιότητα της κοινωνικότητας της ομάδας. Ωστόσο στην πράξη, μερικά μέλη στρατολογούν περισσότερες ψήφους πέραν της δικής τους, όχι επειδή έχουν υψηλή συμμετοχή στο κεφάλαιο, αλλά εξ αιτίας της προσωπικής εμπιστοσύνης που τα άλλα μέλη τρέφουν προς το άτομό τους.

4. Η συνεταιριστική επιχείρηση χαρακτηρίζεται από μια αβέβαιη ισορροπία μεταξύ «κεντρομόλων» και «φυγόκεντρων» δυνάμεων. Π.χ. τα μέλη οργανώνονται σε εταιρεία για την προμήθεια εισροών μέσω της αγοράς. Κι έτσι ωφελούνται από τη συλλογική οργάνωση (κεντρομόλος δύναμη). Όμως, τα μέλη παραμένουν οικονομικά ανεξάρτητα, παρά τα οφέλη από την ανωτέρω σύμπραξη. Διότι με την ανεξαρτησία αυτή επιτυγχάνουν το όφελος της ανεξάρτητης λειτουργίας (φυγόκεντρος δύναμη). Έτσι, η παραπάνω αβέβαιη ισορροπία μπορεί να καταρρεύσει ανά πάσα στιγμή. Αλλά τα υπερισχύοντα πλεονεκτήματα που χαρακτηρίζουν τη συνεταιριστική οργάνωση συντελούν στη βιωσιμότητά της.

5. Picot, A., Dietl, H., *Transaktions kostentheorie* (1990).

6. Hierarchies = ιεραρχική εσωτερική οργάνωση της επιχείρησης, ή αλλιώς κάθετη οργάνωση (vertical organisation).

7. Συνεταιρισμοί υπάρχουν στις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Διάκριση συχνά γίνεται μεταξύ σύγχρονων συνεταιριστικών οργάνωσεων με αφετηρία τον Καταναλωτικό Συνεταιρισμό των «Δικαίων Σκαπανέων» της Rochdale (1844) και τους παραδοσιακούς ή ιστορικούς ή αυτοχθόνιους τύπους συνεταιρισμών που ίσχυαν κυρίως πριν από τη βιομηχανική επανάσταση στην Ευρώπη (τσελιγκάτα, τυροκομιά, συντροφίες, κοινότητες, Ζάντρουγκα, Mir) και που υπάρχουν όμως ακόμη και σήμερα σε πολλές αναπτυσσόμενες περιοχές (νομάδες της Αφρικής).

8. Ο Kenneth Arrow (Nobel στα Οικονομικά) ορίζει το κόστος συναλλαγών ως το κόστος που διατρέχει το οικονομικό σύστημα. Κατ' αυτόν, η έννοια του κόστους συναλλαγών στα οικονομικά είναι ισοδύναμη με την έννοια της τριβής στη φυσική, βλ. Ο. Williamson (1987), σελ. 18-19.

9. Ο Oliver Williamson είναι ο συγγραφέας του βιβλίου *The Economic Institutions of Capitalism*, που χαρακτηρίζεται ως το πιο αξιόλογο βιβλίο που γράφτηκε από οικονομολόγο, μετά από εκείνο του J. Schumpeter (Alfred D. Chandler - Harvard Business School).

10. Ο H. Faust (1977) είναι ο σπουδαιότερος συγγραφέας της ιστορικής εξέλιξης του συνεταιριστικού θεσμού στη Γερμανία.

11. Idem, σελ. 329-330, μετάφραση από το πρωτότυπο του γερμανικού κειμένου.

12. Ο Raiffeisen, Friedrich Wilhelm υπήρξε ο ιδρυτής των γεωργικών πιστωτικών συνεταιρισμών ή Γεωργικών Συνεταιριστικών Τραπεζών στη Γερμανία. Βασίσθηκε κυρίως στην αρχή της αυτοβοήθειας και σε άλλους ιδιόμορφους κανόνες.

13. Η έννοια της «αλληλέγγυας ευθύνης» αποτελεί τη βάση επί της οποίας στηρίζεται η φερεγγυότητα του συνεταιρισμού. Χάρης, λοιπόν, στην αλληλέγγυα ευθύνη, κάθε μέλος ευθύνεται για τις υποχρεώσεις του συνεταιρισμού έναντι των τρίτων, όχι μόνον με το ύψος της καταβληθείσας μερίδας προς σχηματισμό του κεφαλαίου του συνεταιρισμού, αλλά και πέραν αυτού, ανάλογα με το όριο που το καταστατικό ορίζει, οπότε η ευθύνη είναι περιορισμένη. Όταν αυτό δεν καθορίζεται, η ευθύνη είναι απεριόριστη.

14. Υπό την πίεση της «προόδου» και της «υπερηροστασίας» των αδυνάτων, εφαρμόζονται στις αναπτυσσόμενες χώρες (Ινδονησία κ.ά.) προγράμματα από χρηματοδοτικές επιχειρήσεις, οι οποίες, όπως και οι κρατικές, λυμνίζονται - ως γνωστό - τον «φτωκό και τον αδύναμο».

15. Far Eastern Economic Review, 8, 10, 1988, «Banking, Clash of Interests»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- A Dictionary of Economics, *The New Palgrave*, Α' τόμος, σελ. 55-57, Δ' τόμος, σελ. 676-679.
- ARROW, K.J., *The Limits of Organisation*, New York, W.W. Norton, 1974.
- ASCHHOFF, G., Henningsen G., *The German Cooperative Systems*, Knappverlang Frankfurt / Main, 1986.
- BAUMOL, W.J., *Business Behavior, Value and Growth*, New York, Macmillan, 1959.
- BOTTERI, T., Raiffeisen. Le Casse Sociali di Credito, Roma, 1972.
- COASE, R.H., «The New Institutional Economics», *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 140 (March) (229-31), 1984.
- COASE, R.H., «The nature of the Firm», *Economica*, N.S. 4 (386-405), 1937.
- COMMERZBANK: *Das Bankwesen in Deutschland von Suergen Stein*. Bank-verlang Koeln, 1990
- D.G. Bank (Deutsche Genossenschaftsbank) *The German Cooperative Banking System*, Frankfurt/Main, 1982.
- DRAHEIM, G., *Die Genossenschaft als Unternehmungstyp*, Göttingen, 1952.
- FAMA E.F., «Agency Problems and the Theory of the Firm», *Journal of Political Economy*, 88 (288-307), 1980.
- FAUST, H., *Geschichte der Genossenschaftsbewegung*, 3η έκδοον, Frankfurt/Main, 1977.
- HANEL, A., *The Relevance of Raiffeisen's Experiences*. Friedrich Naumann Foundation, Bonn, 1990.
- RAIFFEISEN, W.F., *Le Casse Sociali di Credito - ECRA*, Roma, 1975.
- ROY, P., *Cooperatives: Development, Principles and management*. The interstate printers and publishers, INC, Illinois, 1981.
- SCHULZE, E., *Delle Unioni di Credito, ossia Banche Popolari*, Venezia, 1871.
- WILLIAMSON, O.E., «The Economic Institutions of Capitalism», N.Y., 1985.
- WILLIAMSON, O.E., «Transaction Cost Economics: The Governance of Contractual Relations», *Journal of Law and Economics*, 22, σελ. 233-261, 1979.
- ΚΛΗΜΗ, Α., *Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα*, Εκδ. Πιτσιλός, Αθήνα 1985.
- ΤΖΩΡΤΖΑΚΗ, Θ., *Συνεταιριστική Οικονομία*, Αθήνα, 1973.

**ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΟΥ Ι.Σ.Ε.Μ.
«ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΘΕΩΡΗΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»**

**Από τον Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ,
Καθηγητή του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών**

Στα 80 χρόνια ζωής του στην Ελλάδα και στα 150 χρόνια παρουσίας του στον κόσμο, ο συνεταιριστικός θεσμός, με τη σύγχρονη μορφή του, απέδειξε ότι δεν αποτελεί ένα συγκυριακό θεσμό. Εξυπηρετώντας πραγματικές ανάγκες, επαρκείς σε όλες τις κοινωνίες και σε όλα τα οικονομικά συστήματα, προβάλλει το πρότυπο της συνεργασίας και της αλληλεγγύης μεταξύ των ανθρώπων ως δομικό στοιχείο μίας οικονομίας πιο ορθολογικής και μίας κοινωνίας πιο ανθρώπινης. Η έκταση των εξυπηρετούμενων αναγκών από τους συνεταιρισμούς διαπιστώνεται από τη συνεχή διάδοσή τους. Με πάνω από 700 εκατομμύρια μέλη, ο συνεταιριστικός θεσμός μπορεί να διεκδικήσει τον τίτλο του ευρύτερα διαδεδομένου θεσμού οικονομικής δραστηριότητας στον κόσμο. Η ποικιλία των δραστηριοτήτων που εξυπηρετούνται από τους συνεταιρισμούς είναι πρακτικά απεριόριστη. Το μέγεθος των οικονομικών μονάδων τους, επίσης, δεν υπόκειται σε όρια. Από τον μικρό συνεταιρισμό του χωριού, μπορεί να φθάσει, με τη συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών, σε πολυεθνικούς συνεταιρισμούς, που επιδιώκουν να αποτελέσουν αντίβαρο στις πολυεθνικές επιχειρήσεις, μέσα από διαφορετικές διαδικασίες και με εντελώς διαφορετικούς στόχους.

Στον Ευρωπαϊκό χώρο, όπου διαμορφώθηκε και τυποποιήθηκε η σύγχρονη μορφή των Συνεταιρισμών, η συνεταιριστική δραστηριότητα είναι εκτεταμένη. Αυτό αποδεικνύει ότι ο θεσμός υπήρξε εξίσου χρήσιμος όταν πρωτοχρη-

σιμοποιήθηκε για να στηρίξει τους «αδέκαρους» Σκαπανείς και όταν χρησιμοποιείται σήμερα ως μέσο άμυνας έναντι των υπερβολών της ελεύθερης οικονομίας αλλά και ως μέσο εξυγίανσης της αγοράς, δημιουργίας ευκαιριών απασχόλησης, περιφερειακής ανάπτυξης, κοινωνικής εξισορρόπησης και προστασίας του περιβάλλοντος.

Στην Ελλάδα, ο συνεταιριστικός θεσμός στηρίχθηκε κατά το παρελθόν από προσωπικότητες υψηλού ηθικού, κοινωνικού και πολιτικού αναστήματος, οι οποίες ενστερνίστηκαν το πλούσιο κοινωνικό περιεχόμενο αυτού του οικονομικού θεσμού. Στην πορεία τους οι συνεταιρισμοί είχαν να επιδείξουν λαμπρά δείγματα πρωτοπορίας, όχι μόνο σε συμβατικές δραστηριότητες αλλά και ευρύτερης κοινωνικής σημασίας, όπως ο εξηλεκτρισμός και η μέριμνα για την υγεία και την εκπαίδευση των τέκνων των μελών. Κινήθηκαν, όμως, διαρκώς ανάμεσα από τις συμπληγάδες των θιγόμενων συμφερόντων και των παρεμβάσεων ακόμη και στις θεμελιακές δημοκρατικές τους διαδικασίες.

Στη σημερινή πραγματικότητα, ο προβληματισμός για την τόνωση του ρόλου των συνεταιρισμών είναι έντονος. Αυτός ο προβληματισμός ανέβλυξε και από την ομιλία του Έλληνα Επιτρόπου, ο οποίος διαβεβαίωσε τους συνέδρους ότι θα προσφέρει τις υπηρεσίες του για τη συνεταιριστική ανάπτυξη, με την προϋπόθεση ότι θα αξιοποιηθούν οι δυνατότητες και οι πόροι που προσφέρονται για ανάπτυξη σε τοπικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

Για τους γεωργικούς συνεταιρισμούς, που είναι οι περισσότεροι στην Ελλάδα, προέκυψε από το Συνέδριο ότι οφείλουν να αναλάβουν πρωταγωνιστικό ρόλο για να αξιοποιηθούν οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται τόσο από την Αγροτική Πολιτική, όσο και από τις άλλες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για το σκοπό αυτό, όμως, θα πρέπει να απαλλαγούν από τον αποπροσανατολισμό και τον κομματικό εναγκαλισμό. Οι παρεχόμενες ευκαιρίες ανάπτυξης απαιτούν εσωτερική ενότητα και πρωτοβουλία.

Η 80χρονη ιστορία των συνεταιρισμών έχει δείξει ότι οι συνεταιρισμοί έχουν δυνάμεις αναγέννησης και πολύτιμης προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο, αρκεί να υπάρξει κατανόηση αυτών των δυνατοτήτων από το περιβάλλον και κυρίως από την Πολιτεία και τα πολιτικά κόμματα και περισσότερη συνειδητοποίηση και ενότητα στο εσωτερικό τους.

Το νομοθετικό πλαίσιο για τους συνεταιρισμούς στην Ελλάδα πάσχει πολύπλευρα και χρειάζεται ριζική αναμόρφωση, κυρίως προς την κατεύθυνση της ουδετερότητας της Πολιτείας έναντι του θεσμού και την απαλλαγή από νομοθετικές ρυθμίσεις σκοπιμότητας. Το συνεταιριστικό νομοθετικό πλαίσιο πρέπει να είναι ενιαίο και σταθερό, όχι να μεταβάλλεται με κάθε αλλαγή Κυβέρνησης. Το σύστημα αρχαιρεσιών στους συνεταιρισμούς έχει γίνει επίμαχο

σημείο. Οι εκάστοτε σκοπιμότητες το διατηρούν συνεχώς στο προσκήνιο, με αποτέλεσμα τη διάσπαση της εσωτερικής ενότητας, χωρίς την οποία η αισιοδοξία για συνεταιριστική αναγέννηση καταλήγει σε ουτοπία. Δεν υπάρχει άριστος μηχανισμός εφαρμογής της συνεταιριστικής δημοκρατίας, γιατί η δημοκρατία δεν είναι θέμα μηχανιστικών διαδικασιών. Είναι αρετή και τρόπος ζωής.

Ως προς τη διαχείριση των συνεταιρισμών, το κυριότερο πρόβλημα που επισημάνθηκε είναι η σύγχυση ρόλων μεταξύ αιρετών διοικήσεων και υπηρεσιακού μάνατζμεντ. Η επιστήμη του μάνατζμεντ έχει καταστήσει σαφείς τους αντίστοιχους ρόλους και απαιτείται σχετική εκπαίδευση αιρετών και υπηρεσιακών στελεχών. Όπως υποστήριξε ο W. King, πριν από 160 χρόνια, **«Γνώση και ένωση είναι δύναμη. Η δύναμη που καθοδηγείται από τη γνώση είναι ευτυχία. Ευτυχία είναι ο τελικός σκοπός της δημιουργίας».**

Η εξέταση της οικονομικής διάστασης των συνεταιρισμών αποκάλυψε ενδιαφέρουσες πτυχές, που διαφοροποιούν τους συνεταιρισμούς τόσο από θεωρητικής όσο και από πρακτικής πλευράς. Πρωταρχικό στοιχείο αποτελεί η εξασφάλιση επάρκειας χρηματοδότησης. Στις συνηθισμένες περιπτώσεις οι συνεταιρισμοί μπορούν να αντλούν πόρους από καταθέσεις των μελών με ευνοϊκούς όρους για τα μέλη και τη συνεταιριστική οργάνωση. Για ορισμένες περιπτώσεις, όπως οι Εταιρείες Λαϊκής Βάσης, οι αυξημένες απαιτήσεις οδηγούν σε λύση προσφυγής στο χρηματιστήριο. Αλλά με τους σημερινούς κανόνες του χρηματιστηρίου, αυτό συνεπάγεται αλλοίωση του συνεταιριστικού τους χαρακτήρα. Η ανάπτυξη των συνεταιριστικών τραπεζών, που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, απαιτεί προσεκτικές κινήσεις, μακριά από κίνητρα μόδας και πεποίθησης εύκολης επιτυχίας. Οι νέοι θεσμοί στον τραπεζικό χώρο, όπως οι Εταιρείες Αμοιβαίας Εγγύησης, αποδεικνύονται χρήσιμοι και συμπληρωματικοί προς τις συνεταιριστικές τράπεζες.

Οι συνεταιρισμοί είναι αναγκασμένοι να υποτάσσονται στους κανόνες της αγοράς. Μπορούν να είναι εξίσου ή και περισσότερο ανταγωνιστικοί από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, εάν διαθέτουν συνειδητοποιημένα μέλη. Έχουν όμως και σημαντικές ιδιομορφίες, που χρειάζονται εξειδικευμένη οικονομική ανάλυση.

Η προσπάθεια ελαχιστοποίησης του κόστους των υπηρεσιών που προσφέρουν οι συνεταιρισμοί, πρέπει να είναι διαρκής. Όσο δεν το επιτυγχάνουν, συντελούν στη συντήρηση αναποτελεσματικών δομών και υπερκερδών στην οικονομία.

Οι συνεταιρισμοί, από τη φύση τους είναι υποχρεωμένοι να τηρούν όλους τους κανόνες στις συναλλαγές. Το γεγονός αυτό μειώνει την ανταγωνιστικό-

τητά τους, όταν η παραοικονομία διαμορφώνει τους δικούς της κανόνες αθέμιτου ανταγωνισμού.

Οι συνεταιρισμοί δεν έχουν μόνο επιτυχίες. Έχουν και αποτυχίες, τις οποίες δεν αρνούνται. Όμως, η ισοπεδωτική αρνητική εικόνα, που συχνά μεταφέρεται στον μέσο πολίτη, δεν είναι η πραγματική και βλέπει ένα διεθνώς καταξιωμένο θεσμό. Οι ίδιοι οι συνεταιρισμοί έχουν χρέος να προβάλλουν τα επιτεύγματά τους, όχι για να αποσπάσουν το δημόσιο έπαινο, αλλά για να δείχνουν το δρόμο προς την «κοινωνική οικονομία», που προσφέρει διέξοδο στις μικρομεσαίες οικονομικές μονάδες και εξασφαλίζει οικονομική και κοινωνική εξισορρόπηση.

Οι εργασίες του Συνεδρίου έδειξαν ότι υπάρχουν σημαντικές επιστημονικές δυνάμεις στην Ελλάδα και σοβαρές δυνατότητες συνεργασίας των πανεπιστημίων με τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις όλων των κατηγοριών, για τη στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του αγροτικού και αστικού χώρου. Αυτές είναι οι πολυαριθμότερες επιχειρήσεις και η στήριξή τους θα ωφελήσει το σύνολο της οικονομίας και θα δημιουργήσει συνθήκες κοινωνικής ισορροπίας στη χώρα.

Με την ευκαιρία του Συνεδρίου συντελέστηκε και ένα σημαντικό βήμα διασυνεταιριστικής συνεργασίας. Όλες οι κατηγορίες συνεταιρισμών, που συμμετείχαν ως συνδιοργανωτές στο Συνέδριο, ανταποκρίθηκαν ευνοϊκά στην πρόταση του Ινστιτούτου Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών να συνεργαστούν μεταξύ τους, με σκοπό τη δημιουργία ενός κοινού συντονιστικού οργάνου, για το χειρισμό θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος. Ας σημειωθεί ότι το Συνέδριο των 80 χρόνων ήταν και η πρώτη ευκαιρία σύμπραξης όλων των πανελληνίου χαρακτήρα συνεταιριστικών φορέων, που εφαρμόζουν κοινούς κανόνες και επιδιώκουν παρόμοιους στόχους.

Το 1995, έτος επετειακό για τη διεθνή συνεταιριστική κοινότητα, αφού συμπληρώθηκαν 150 χρόνια από την ίδρυση του Συνεταιρισμού του Ροσντέιλ της Αγγλίας και 100 χρόνια από την ίδρυση της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης (ICA), είναι επίσης έτος επανεξέτασης των Συνεταιριστικών Αρχών και επαναπροσδιορισμού της συνεταιριστικής ταυτότητας. Αυτή η στιγμή είναι πρόσφορη και για τους ελληνικούς συνεταιρισμούς να ανασυντάξουν τις δυνάμεις τους για μια αυτόνομη και αυτοδύναμη νέα πορεία, αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται και ελαχιστοποιώντας τις δυσμενείς επιπτώσεις, στις χιλιάδες των μελών τους, από τις πολλές σύγχρονες μεταβολές.

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΓΕΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑ - Ακαδημίας & Γ. Γενναδίου 8
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - Τσιμισκή 17 Τηλ. 268503
ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ & ΓΡΑΦΕΙΑ σ' όλη την Ελλάδα

Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ είναι η πρώτη και η μόνη αμιγής Συνεταιριστική Ασφαλιστική Εταιρεία στην Ελλάδα, με αποκλειστικούς μετόχους 60 Συνεταιριστικές Οργανώσεις, με κεφάλαια και αποθεματικά πάνω από 500 εκατομμύρια δραχμές.

Προσφέρει τη σιγουριά της ολοκληρωμένης κάλυψης σε όλους τους ζωτικούς κλάδους και εξασφαλίζει:

- α) τη γρήγορη και πρόθυμη εξυπηρέτηση
- β) την αντικειμενική και δίκαιη αποζημίωση και
- γ) Το σεβασμό και την πλήρη κατανόηση προς τους ασφαλισμένους

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ:

	Δρχ.
Πάγιο ενεργητικό	84.032.624
Διαθέσιμα	13.677.522
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	1.796.821.863
<u>Σύνολο</u>	1.894.532.009

ΠΑΘΗΤΙΚΟ:

Μετοχικό κεφάλαιο	172.500.000
Ελεύθερα αποθεματικά	501.242.428
Τεχνικά στοιχεία παθητικού	691.880.031
Λοιπά στοιχεία παθητικού	528.909.550
<u>Σύνολο</u>	1.894.532.009

Καθαρά κέρδη χρήσεως

85.168.832

Σ . Ε . Κ . Ε .

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΠΝΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

Έτος ιδρύσεως 1947

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑ - Πανεπιστημίου 6

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ με πλήρεις εγκαταστάσεις και εξοπλισμό

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - Μ. Ασίας 1

ΚΑΒΑΛΑ - Δαγκλή 22 • ΞΑΝΘΗ - Περιοχή Πετεινού

Η ΣΕΚΕ ιδρύθηκε το 1947 με την έμπνευση, πρωτοβουλία και προσπάθειες του αγροτικού ηγέτη αείμνηστου Αλεξάνδρου Μπαλατζή, που υπήρξε και ο πρώτος Πρόεδρος της.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΙ ΜΕΤΟΧΟΙ: 13 Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών, 2 Αγροτικοί Συνεταιρισμοί και Α.Ε. ΝΕΣΤΟΣ - Ξάνθης.

ΜΕΤΟΧΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Το αρχικό μετοχικό κεφάλαιο της ΣΕΚΕ ήταν 2.000.000 δρχ. και τα σημερινά κεφάλαια, αποθεματικά και λοιπά περιουσιακά της στοιχεία ανέρχονται στο ποσό των 2.700.000.000 δρχ.

Η ΣΕΚΕ διαθέτει ιδιόκτητες καπναποθήκες με πλήρως τεχνικές εγκαταστάσεις άνω των 15.000 τόννων και δυναμικό υπηρεσιακό μηχανισμό ικανό να διακινήσει με επιτυχία άνω των 20.000 τ. καπνών.

Το προσωπικό της ΣΕΚΕ αποτελείται από 120 μόνιμους υπαλλήλους και 2.500 καπνεργάτες εποχιακής απασχόλησης.

Οι εξαγωγές της ΣΕΚΕ καλύπτουν το 15% περίπου των συνολικών εξαγωγών και εισάγει κάθε χρόνο πάνω από 25 εκατ. δολάρια.

Στα 40 χρόνια της γόνιμης σταδιοδρομίας της η ΣΕΚΕ προσέφερε ανυπολόγιστες ωφέλειες και υπηρεσίες στον καπνοπαραγωγικό κόσμο και γενικότερα στην εθνική οικονομία και επιπλέον διένειμε στις Οργανώσεις - Μετόχους της μερίσματα ύψους άνω του 1.100.000.000 δρχ.

Με το θεσμό των υποτροφιών που καθιέρωσε η ΣΕΚΕ στην περίοδο 1949 - 1965 σπούδασαν σε Πανεπιστημιακές Σχολές 400 παιδιά φτωχών καπνοπαραγωγών που κατέχουν τώρα εξέχουσες θέσεις στις Οργανώσεις και το Δημόσιο και διακρίνονται για το ήθος και την επίδοσή τους.

Σημαντική υπήρξε η συμβολή της ΣΕΚΕ στην ίδρυση και οργάνωση σειράς Συνεταιριστικών Εταιρειών και Γεωργικών Βιομηχανιών, μεταξύ των οποίων διακρίνεται η Συνεταιριστική Καπνοβιομηχανία ΣΕΚΑΠ, που διαθέτει ένα από τα πιο μεγάλα και συγχρονισμένα καπνοβιομηχανικά συγκροτήματα της Ευρώπης.

Πρόεδρος Δ.Σ.: ΔΗΜ. ΠΕΤΑΛΩΤΗΣ

Διευθύνων Σύμβουλος: ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΙΤΖΟΝΙΔΗΣ

Γενικός Διευθυντής: ΚΩΣΤΑΣ ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ

Το Παγκόσμιο Συνεταιριστικό Κίνημα και οι προοπτικές του *

του ΝΙΚΟΥ ΚΟΛΥΜΒΑ

Προέδρον του ΙΣΕΜ

Η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, υπεύθυνο όργανο της ανθρωπότητας για τη διατήρηση της ειρήνης, της ασφάλειας και της ανάπτυξης, με πανηγυρική διακήρυξη, αναγνωρίζει τη συνεισφορά των συνεταιρισμών στην παγκόσμια οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και εξαίρει το γεγονός ότι οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις προσφέρουν τα οργανωτικά μέσα με τα οποία σημαντικό τμήμα της ανθρωπότητας παίρνει στα ίδια του τα χέρια το έργο της δημιουργίας παραγωγικής απασχόλησης, καταπολεμώντας την ανεργία και τη φτώχεια και επιτυγχάνοντας έτσι την κοινωνική ένταξη.

Νομίζω πως η πανηγυρική αυτή αναγνώριση είναι το ελάχιστον που θα μπορούσε η διεθνής κοινότητα να πράξει για ένα θεσμό με τεράστια αθόρυβη και ειρηνική προσφορά στο παγκόσμιο επίπεδο.

Να μου επιτρέψετε ν' αρχίσω την εισήγησή μου υπογραμμίζοντας το μεγάλο παράδοξο που συμβαίνει στις μέρες μας και συνίσταται στο γεγονός ότι σε μια εποχή που η ανθρωπότητα διαθέτει μια χωρίς προηγούμενο επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο, σημειώνονται οι μεγαλύτερες παγκόσμιες ανισοροπίες ανάπτυξης και ανισότητας επιπέδων ζωής στον κόσμο.

Μερικές πραγματικότητες μπορεί να ενοχλούν αλλά δεν πρέπει να παρασιωπούνται.

Πρέπει ιδιαίτερα να σημειωθεί, πως οι βιομηχανικές χώρες του Δυτικού κόσμου, που έχουν το 20% του παγκόσμιου πληθυσμού, καταναλώνουν το 80% των παγκόσμιων πόρων.

* Εισήγηση στην εκδήλωση για την Παγκόσμια Ημέρα του Συνεργατισμού

Την ίδια στιγμή μισό δισεκατομμύριο άνθρωποι υποσιτίζονται. Στον τομέα των κοινωνικών ανισοτήτων ν' αναφέρουμε, για παράδειγμα, πως στις Ενωμένες Πολιτείες το 1% του πληθυσμού απολαμβάνει το 35% του συνολικού εισοδήματος, ενώ εκατοντάδες χιλιάδες είναι άστεγοι.

Ο πλανήτης μας διαθέτει τη στιγμή αυτή ενάμιση δισεκατομμύριο άτομα που στερούνται κάθε υγιεινή περιθαλψη και 1 δισεκατομμύριο αναλφάβητους.

Ο FAO υπολογίζει πως απαιτούνται επενδύσεις 3.500 δισεκ. δολλαρίων για να εξασφαλισθεί η αυτάρκεια τροφίμων στις πιο φτωχές χώρες του τρίτου κόσμου, που ήδη οφείλουν στις Τράπεζες των πλούσιων χωρών περισσότερα από 1.000 δισεκ. δολάρια. Στις αφρικανικές χώρες, νότια της Σαχάρας το εισόδημα κατά κεφαλή δεν ξεπερνά τις 200 δραχμές την ημέρα (500 εκατ. άτομα).

Τα ανατριχιαστικά αυτά στοιχεία δίνουν μια αμυδρή εικόνα για την προσπάθεια αλληλεγγύης που πρέπει ν' αναπτυχθεί σε παγκόσμιο επίπεδο για να εξασφαλισθεί μια πιο ισορροπημένη ανάπτυξη της ανθρωπότητας.

. Αλλά δείχνουν και την ανάγκη να εμπλουτισθεί με νέες κοινωνικές και οργανωτικές διαστάσεις το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα του νεοφιλελευθερισμού και της ανεξέλεγκτης δράσης του πολυεθνικού κεφαλαίου, που οδήγησαν την ανθρωπότητα σ' αυτά τα τραγικά αδιέξοδα.

Και εν τω μεταξύ η πληθυσμιακή έκρηξη συνεχίζεται. Στην αρχή αυτού του αιώνα υπήρχαν λιγότεροι από 2 δισ. άνθρωποι. Στο τέλος του φθάνουν τα 6 δισεκ. Με τους ίδιους ρυθμούς στο έτος 2050 θα πλησιάσουμε τα 10 δισεκ. με αναπάντητα τα ερωτήματα πώς θ' αντιμετωπισθούν τα θέματα, διατροφής, στέγασης, υγείας και εξυπηρέτησης αυτών των πληθυσμών.

Ο ΟΗΕ στα θέματα αυτά θεωρεί αποφασιστικής σημασίας το ρόλο των αγροτικών συνεταιρισμών, που αποτελούν ένα τεράστιο παγκόσμιο δίκτυο οργανώσεων, που περιλαμβάνουν στους κόλπους των το μεγαλύτερο μέρος του ανθρώπινου πληθυσμού και κατέχουν και καλλιεργούν το μεγαλύτερο μέρος της γης.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 μελών, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί με 14 εκατ. μέλη προμηθεύουν στους αγρότες το 55% των μέσων παραγωγής και τοποθετούν στις αγορές το 60% των προϊόντων που παράγονται. Στην Ιαπωνία διαχειρίζονται το 95% της παραγωγής ρυζιού και το 90% των αλιευμάτων. Στις ΗΠΑ 14 αγροτικοί συνεταιρισμοί περιλαμβάνονται στις 500 μεγαλύτερες επιχειρήσεις της χώρας. Στην Ινδία ένα δίκτυο γαλακτοκομικών συνεταιρισμών, το Ανάντ, περιλαμβάνει 57.000 συνεταιρισμούς με 6 εκατ. μέλη. Στην Κένυα οι αγροτικοί συνεταιρισμοί διαχειρίζονται το 100% της παραγωγής βαμβακιού και το 52% του καφέ.

Πολλοί απ' αυτούς επεκτείνονται στη βιομηχανική μεταποίηση των προϊόντων και παραγωγή λιπασμάτων, μηχανημάτων κ.λπ. Στην Ινδία τα συνεται-

ριστικά εργοστάσια καλύπτουν το 43% της παραγωγής λιπασμάτων που χρειάζεται η γεωργία της τεράστιας αυτής χώρας.

Η Αμερικανική Γερουσία σε έκθεσή της του 1987 για την αμερικανική γεωργία αναφέρει επί λέξει «οι συνεταιρισμοί παραμένουν ο μόνος τρόπος για να βελτιώνουν οι παραγωγοί τη θέση τους. Εκεί μέσα οι παραγωγοί χειρίζονται συλλογικά τα προβλήματά τους και αναζητούν λύσεις μέσω των οργανώσεων που αυτοί ιδρύουν, κατέχουν, ελέγχουν και λειτουργούν αυτόνομα για λογαριασμό τους».

Σήμερα, ένα σύνολο από 750 εκατομμύρια άνδρες και γυναίκες είναι μέλη συνεταιριστικών επιχειρήσεων που ανήκουν, μέσω των εθνικών Συνομοσπονδιών τους στη δύναμη της Διεθνούς Ένωσης Συνεταιρισμών και που, αν υπολογίσουμε τα μέλη των οικογενειών τους, αφορούν το μισό πληθυσμό της γης.

Σε πολλές χώρες η συμμετοχή σε συνεταιρισμούς κάθε κατηγορίας καλύπτει σημαντικό ποσοστό του ενήλικου πληθυσμού. Γύρω στο 80% στην Αυστρία, Καναδά, Κύπρο, Φιλανδία, Ισραήλ, Ουρουγουάη, 60% στη Γαλλία, Βέλγιο και Νορβηγία, 50% στην Ινδία, Ιαπωνία, Μαλαισία, Δανία, Πορτογαλία, ΗΠΑ και Σρι Λάνκα. Η συμμετοχή της δραστηριότητάς τους κυμαίνεται μεταξύ 10-20% του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος των χωρών τους. Το 1991 οι καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί εκάλυψαν το 50% των συνολικών πωλήσεων στην Ελβετία, 34% στη Δανία. Οι συνεταιριστικές Τράπεζες συγκέντρωσαν το 17% των καταθέσεων στις χώρες της ευρωπαϊκής Ένωσης και χορήγησαν το 43% των δανείων στους αγρότες στην Ινδία. Οι συνεταιριστικές ασφάλειες καλύπτουν το 20% της αγοράς. Στη Βραζιλία το 35% των ιατρών προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στο μεγαλύτερο δίκτυο συνεταιρισμών υγείας και συνεταιριστικών νοσοκομείων της Νότιας Αμερικής. Τα μέλη των πιστωτικών συνεταιρισμών ήταν το 1992 μεταξύ του 35 και 45% του ενήλικου πληθυσμού στην Αυστραλία, Καναδά, Ιρλανδία και Ενωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Από τα στοιχεία αυτά γίνεται αντιληπτό πως ο συνεργατισμός κατέχει σήμερα μια τόσο μεγάλη θέση στον κόσμο, ώστε να είναι αδύνατο να αντιληφθούμε την οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα χωρίς τη μελέτη του.

Στον Ευρωπαϊκό χώρο, πέρα από τη σπουδαία παρέμβαση που εξασφαλίζουν οι αγροτικοί, καταναλωτικοί και πιστωτικοί συνεταιρισμοί, οι πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αφενός για την κοινωνική οικονομία και αφετέρου για την κατάρτιση και λειτουργία ευρωπαϊκών συνεταιριστικών εταιρειών, προσδίδουν σ' αυτή την μεγαλύτερη περιφερειακή κοινή αγορά του κόσμου, ένα κοινωνικό πρόσωπο που δεν το είχε ως σήμερα η καθαρώς οικονομική και ανταγωνιστική φιλοσοφία της.

Τα διαδοχικά ψηφίσματα και οι Εκθέσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου από το 1982 ως το 1989 (Έκθεση MIHR το 1982, Έκθεση Αυγερινού του

1986, Έκθεση TRIVELLI το 1988 και Έκθεση HOFF το 1989) υπέρ του ρόλου και της θέσης που πρέπει να καθέξουν οι συνεταιρισμοί τόσο στα Κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και στα συνεργαζόμενα με την τελευταία αυτή, Κράτη της ΑΚΕ (Αφρικής, Καραϊβικής και Ειρηνικού) μας οδηγούν σε νέες προοπτικές της ευρωπαϊκής οικονομίας και κοινωνίας.

Τέλος, ο σύγχρονος επαναπροσδιορισμός των βασικών Συνεταιριστικών Αξιών που έγινε από το 30ο Συνέδριο του Τόκιο το 1992, της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ενώσεως, Αξίες που υπηρετούμε και που μας εμπνέουν στο έργο μας, καθώς και η αναμόρφωση των Συνεταιριστικών Κανόνων που θα προταθούν για έγκριση και υιοθέτηση, στο φετινό Συνέδριο της εκατονταετίας από την ίδρυση της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης το 1895 στο Μάντσεστερ της Αγγλίας, διευρύνουν κατά πολύ τα οικονομικά, διοικητικά και νομικά πλαίσια μέσα στα οποία θα μπορέσουν να αναπτυχθούν σε ευρεία κλίμακα οι συνεταιρισμοί τα αμέσως επόμενα χρόνια.

Στην Ελλάδα το Συνεταιριστικό κίνημα έχει βαθιές ρίζες στην παράδοση του λαού μας, συνέβαλε σημαντικά στην ανάπτυξη της χώρας μας και προώθησε τη δημοκρατία και την κοινωνική αλληλεγγύη.

Η έννοια της αλληλεγγύης που αποτελεί τη βάση της συνεταιριστικής ιδέας, αναπτύχθηκε στην Ελλάδα κατά τους περασμένους αιώνες, μέσα από διάφορες μορφές.

Να υπενθυμίσω την κοινή Συντροφιά των Αμπελακίων του 1780, τα τσελιγκάτα των κτηνοτρόφων μας, τις ψαρικές συντροφίες των ελληνικών πόλεων στα παράλια της Μαύρης θάλασσας, τους άτυπους συνεταιρισμούς των νησιών του Αιγαίου πελάγους των αρχών του 1800 μεταξύ караβοκυραίων ναυτών και κατασκευαστών, που χάρη σ' αυτούς ναυπηγήθηκε ο τεράστιος στόλος των νησιών, που στον καιρό της επανάστασης του 1821 κατατρόπωσε τους ενωμένους στόλους της οθωμανικής αυτοκρατορίας, της Αιγύπτου και της Μπαρμπαρίας (Τύνιδα - Αλγέρι) προς μεγάλη κατάπληξη του τότε κόσμου.

Από τις αρχές του αιώνα μας που οι δομές αυτές πήραν τη μορφή του σύγχρονου συνεταιρισμού, το συνεταιριστικό κίνημα αποτελεί σημαντική συνιστώσα της ελληνικής οικονομίας.

Οι αριθμοί το αποδεικνύουν.

Υπάρχουν σήμερα 7.000 πρωτοβάθμιοι αγροτικοί Συνεταιρισμοί και 126 Ενώσεις συνεταιρισμών, στους οποίους είναι εντεταγμένο το σύνολο σχεδόν του αγροτικού κόσμου (900.000 μέλη περίπου). Σ' αυτούς πρέπει να προστεθούν και οι αλιευτικοί και δασικοί συνεταιρισμοί. Ο ετήσιος κύκλος εργασιών τους υπερβαίνει το μισό τρισεκατομμύριο.

Οι συνεταιρισμοί κατέχουν το ένα πέμπτο των γεωργικών μεταποιητικών βιομηχανιών της χώρας και το μεγαλύτερο ποσοτό των κέντρων αποθήκευσης, αποξήρανσης, διαλογής, ψύξης και συντήρησης των προϊόντων.

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί διακινούν στις αγορές του εσωτερικού το, ένα τρίτο περίπου της γεωργικής παραγωγής και εξάγουν το 35% από το οποίο το 70% στις χώρες της ΕΟΚ. Για ορισμένα δε προϊόντα το ποσοστό αυτό φθάνει σε πολύ υψηλά επίπεδα, όπως 90% στα ροδάκινα, 72% στα βερύκοκα, 70% στο καλαμπόκι, 60% στα εσπεριδοειδή, 52% στο βαμβάκι, 50% στα δημητριακά, 35% στο λάδι, το γάλα και τα πουλερικά.

Κατά την ογδοντάχρονη, σταδιοδρομία τους οι ελληνικοί αγροτικοί συνεταιρισμοί κατόρθωσαν να βελτιώσουν σημαντικά τη θέση των μικρών γεωργών, καθώς και την τεχνική των γεωργικών τους εκμεταλλεύσεων, ν' αυξήσουν την αποδοτικότητά τους με την προμήθεια πιστώσεων, λιπασμάτων, τεχνολογικού εξοπλισμού και εφοδίων και με τη συνεταιριστική οργάνωση για την κατεργασία, τη μεταποίηση και την πώληση και εξαγωγή των προϊόντων, να εξασφαλίσουν στους παραγωγούς τη μεγαλύτερη δυνατή πρόσοδο, απαλλάσσοντάς τους από αδικαιολόγητες επιβαρύνσεις και κέρδη περιπτών διαμέσων.

Τέλος με τη συνεταιριστική εκπαίδευση και τους σχολικούς συνεταιρισμούς βελτίωσαν το πνευματικό και επαγγελματικό επίπεδο της αγροτικής τάξης.

Όμως η σημασία των συνεταιριστικών οργανώσεων στην Ελλάδα δεν περιορίζεται στον τομέα της γεωργίας. Και στους άλλους τομείς της οικονομίας μας διαδραματίζουν ένα σημαντικό οικονομικό και κοινωνικό ρόλο οι αστικοί συνεταιρισμοί.

Οι συνεταιρισμοί αυτοί ανέρχονται σήμερα σε περισσότερους από 500, μεταξύ των οποίων και 7 ενώσεις και περιλαμβάνουν τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, τους προμηθευτικούς και πιστωτικούς επαγγελματιών, τους παραγωγικούς, των αυτοκινητιστών και τους ασφαλιστικούς.

Επειδή ακόμη στη χώρα μας δεν υπάρχει ενιαίο κρατικό όργανο που να έχει την αρμοδιότητα των συνεταιρισμών ή της κοινωνικής οικονομίας και η αρμοδιότητα αυτή είναι κατεσπαρμένη σε πολλά Υπουργεία, δεν υπάρχουν διαθέσιμα ενιαία στατιστικά στοιχεία και συνεπώς αγνοούμε την έκταση των οικοδομικών και στεγαστικών συνεταιρισμών, που πρέπει να είναι αξιόλογη.

Επιχειρούμε στη συνέχεια μια συνοπτική αναφορά στις κυριότερες κατηγορίες αστικών συνεταιρισμών για τις οποίες υπάρχουν ηλεγμένα στοιχεία.

1. Καταναλωτικοί συνεταιρισμοί

Τεράστια υπήρξε η συμβολή των καταναλωτικών συνεταιρισμών στην επιβίωση του πληθυσμού των αστικών κέντρων κατά την διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου.

Η ΠΕΚΑΣ (Πανελλήνια Ένωση Καταναλωτικών Συνεταιρισμών) εκπροσω-

πεί σήμερα πάνω από 250.000 οικογένειες, σε 60 καταναλωτικούς - πιστωτικούς συνεταιρισμούς.

Ο όμιλος Καταναλωτής Coop διαθέτει 128 καταστήματα και 5 αρτοποιείες σε 86 πόλεις της χώρας, με απασχολούμενο προσωπικό 1.350 άτομα.

Οι πωλήσεις αυτών των καταστημάτων το 1994 ανήλθαν σε 42 δισ. δρχ., γεγονός που κατατάσσει την αλυσίδα στην 6η θέση του κλάδου πανελλήνια.

2. Αστικοί Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί

Ο Πιστωτικός Συνεταιρισμός Τεχνοεργατών Λαμίας είναι σήμερα Συνεταιριστική Τράπεζα Λαμίας. Ο Αναπτυξιακός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Ιωαννίνων "Ο Στόχος" είναι σήμερα Συνεταιριστική Τράπεζα Ιωαννίνων. Λειτουργούν επίσης η Συνεταιριστική Τράπεζα Ηρακλείου και η Συνεταιριστική Τράπεζα Πατρών, ενώ είναι υπό ίδρυση συνεταιριστικές τράπεζες σε όλες σχεδόν τις μεγάλες πόλεις της Ελλάδος.

Η Συνεταιριστική Τράπεζα Λαμίας έχει 16.000 μέλη και μετοχικό κεφάλαιο μαζί με τα αποθεματικά πλέον των 6,5 δισ., δρχ. Οι καταθέσεις ταμειωτηρίου και προθεσμίας ανέρχονται σε 18 δισ. δρχ.

3. Συνεταιρισμοί Φαρμακοποιών

Στην Ομοσπονδία Συνεταιρισμών Φαρμακοποιών Ελλάδος (ΟΦΣΕ) υπάγονται 30 συνεταιρισμοί φαρμακοποιών, που διακινούν ετησίως φάρμακα αξίας περίπου 70 δισ. δρχ., δηλ. το 60% και πάνω του τζίρου φαρμάκων της χώρας.

4. Συνεταιρισμοί υδραυλικών

Στην Πανελλήνια Ομοσπονδία Συνεταιρισμών Εγκαταστατών Υδραυλικών (ΠΟΣΕΥΔ) υπάγονται συνεταιρισμοί 36 πόλεων με 45 καταστήματα, με 2.000 συνεταιρισμένα μέλη και 560 άτομα υπαλληλικό προσωπικό.

Οι πωλήσεις το 1994 ξεπέρασαν τα 14 δισ. δρχ. και αν καταταγούν οι ομοειδείς επιχειρήσεις σε κλίμακα με κριτήριο τις ετήσιες πωλήσεις, οι συνεταιρισμοί της ΠΟΣΕΥΔ, καταλαμβάνουν την πρώτη θέση με σημαντική διαφορά από τον δεύτερο.

5. Συνεταιρισμοί βιοτεχνών ξύλου

Στην Πανελλήνια Ομοσπονδία Προμηθετικών Συνεταιρισμών Ξύλου υπάγονται 22 συνεταιρισμοί που εδρεύουν στους μεγαλύτερους νομούς της Ελλάδος. Ο συνολικός αριθμός των βιοτεχνών μελών φθάνει τους 2.050,

ενώ ο ετήσιος κύκλος εργασιών ανέρχεται (1994) σε 10 δισ. δρχ. και απο-τελεί το 15% του συνόλου.

6. Συνεταιρισμοί ηλεκτρολόγων

Στην Πανελλήνια Ομοσπονδία Συνεταιρισμών Ηλεκτρολόγων Εγκαταστα-τών (ΠΟΣΗΕ) υπάγονται 35 πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί με 55 σημεία δια-νομής ηλεκτρολογικού υλικού, 250 υπαλλήλους και εξωτερικούς συνεργά-τες, 1.700 μέλη και κύκλο εργασιών 7 δισ. δρχ. το 1994.

Οι συνεταιρισμοί διαδραματίζουν στην Ελλάδα, στην Ευρώπη και στον κόσμο σημαντικό οικονομικό και κοινωνικό ρόλο.

Σε μια περίοδο ραγδαίων αλλαγών, είναι φυσικό να αναπτύσσεται ένας ευρύ-τερος προβληματισμός όσον αφορά τις προοπτικές και το μέλλον τους.

Η σημερινή έμφαση στον νεοφιλελευθερισμό, τον ατομικισμό και την ανε-ξέλεγκτη οικονομία της αγοράς φαίνεται πιθανό πως θα εξακολουθήσει να υπάρχει μερικές δεκαετίες ακόμη ενώ άρχισε η αναζήτηση εναλλακτικών μοντέλων (Κοινοτιστές στην Αμερική, εργατικό κόμμα της Μ. Βρετανίας).

Το σύστημα όμως αυτό απέτυχε να αντιμετωπίσει τα μεγάλα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα της εποχής μας.

Η μαζική ανεργία, η σύγχρονη αυτή μάστιγα της ανθρωπότητας, πλήττει ανεπτυγμένους και υποανάπτυκτους. Στις δεκάδες εκατομμύρια των ανέρ-γων, κυρίως νέων ανθρώπων, θα πρέπει να προσθέσουμε τα θύματα του κοινωνικού αποκλεισμού και της περιθωριοποίησης που συνωθούνται στα κράσπεδα των μεγάλων πόλεων του κόσμου. Άστεγοι, εξαθλιωμένοι, πρό-σφυγες, ηλικιωμένοι, άρρωστοι. Κανένα ανθρώπινο πρόβλημα δεν είναι τόσο άμεσο και τόσο σοβαρό όσο το συνεχώς διευρυνόμενα χάσμα στην ανάπτυξη και το επίπεδο μεταξύ χωρών Βορρά και Νότου με τα μόνιμα φαι-νόμενα της πείνας της εξαθλίωσης, του φρικιαστικού ποσοστού των παι-διών που πεθαίνουν κάθε χρόνο από αστία και έλλειψη περίθαλψης.

Το πρόβλημα αφορά δισεκατομμύρια ανθρώπων.

Το μόνιμο χρέος των φτωχών χωρών και η τεχνητή πτώση των τιμών των πρώτων υλών που παράγουν, συνοδεύεται από τη ληστρική εκμετάλλευση των φυσικών πόρων τους (δάση, νερά, αλιεία).

Τέλος, η αυξάνουσα σημασία των γιγαντιαίων πολυεθνικών καπιταλιστι-κών εταιρειών, που υπολογίζεται να ελέγχουν το 80% της παγκόσμιας οικονομίας στο τέλος του αιώνα μας και που μετακινούνται κατά βούληση αναζητώντας φτηνή εργασία, συνεπάγεται απουσία κοινωνικών μέτρων για το λαό.

Οι πιο πάνω συνθήκες, αν δεν αντιμετωπισθούν, απειλούν να οδηγήσουν την ανθρωπότητα σε αλυσιδωτές οικονομικές κρίσεις και κοινωνικές ανα-στατώσεις, και με τη σειρά τους αυτές σε δραστηριοποίηση των πανί-

σχυρων πολεμικών βιομηχανιών, που караδοκούν για να τροφοδοτήσουν τοπικές και περιφερειακές συγκρούσεις ως διέξοδο στα αδιέξοδα.

Το ερώτημα είναι τί μπορούμε ν' αντιτάξουμε σε όλα αυτά σήμερα, στο σταυροδρόμι της διαδοχής δύο αιώνων για να διορθώσουμε τις κοινωνικο-οργανωτικές αδυναμίες του συστήματος. Όλοι ξέρουμε πως το πρόβλημα απασχολεί σοβαρά τα τελευταία χρόνια τους Παγκόσμιους Οργανισμούς, όπως είναι ο ΟΗΕ, το Διεθνές Γραφείο Εργασίας του ΟΗΕ, ο FAO, (οργανισμός τροφίμων του ΟΗΕ), η Ευρωπαϊκή Κοινότητα κ.λπ. και κατάληξη αυτού του προβληματισμού υπήρξε η ομόφωνη στροφή όλων προς το παγκόσμιο συνεταιριστικό κίνημα και τη Διεθνή Ένωση Συνεταιρισμών που το εκφράζει.

Η Γενική Συνέλευση των Ενωμένων Εθνών αναγνωρίζει επίσημα τη συνεισφορά των συνεταιρισμών ως απαραίτητο παράγοντα, για να κινητοποιηθούν και να συμμετάσχουν όλες οι μεγάλες ομάδες του πληθυσμού της γης στη διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης, παίρνοντας στα ίδια τους τα χέρια το καθήκον της δημιουργίας θέσεων παραγωγικής απασχόλησης, της καταπολέμησης της φτώχειας και της κοινωνικής ένταξης των απόκληρων όπου γης. Αναγνωρίζει επίσης την ταυτότητα των επιδιώξεων του ΟΗΕ και του παγκόσμιου Συνεταιριστικού κινήματος.

Δεν είναι υπερβολή να λεχθεί, πως οι συνεταιρισμοί και οι οργανώσεις γενικά της κοινωνικής οικονομίας είναι το μόνο μέσο άμυνας που έχουν οι δημοκρατίες μας απέναντι στην ανεξέλεγκτη δράση των πολυεθνικών εταιρειών και τον όγκο των κερδοσκοπικών κεφαλαίων, που κατακλύζουν τον κόσμο.

Έτσι αποκεντρώνεται και εκδημοκρατίζεται η οικονομική εξουσία και αφαιρείται από τις απρόσωπες γραφειοκρατίες των μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων για να επιστραφεί στο λαό.

Και επειδή οι συνεταιριστικές οργανώσεις αποτελούν βασικό παράγοντα ανάπτυξης και διεύρυνσης της συμμετοχής οικονομικής δημοκρατίας, τα Ενωμένα Έθνη πιστεύουν πως μπορούν να παίξουν ζωτικό ρόλο στην εθνική ανάπτυξη, στην ικανοποίηση βασικών ανθρώπινων αναγκών και στη συμμετοχή των ανθρώπινων πληθυσμών στις διαδικασίες της οικονομικής προόδου.

Οι συνεταιρισμοί είναι ταυτόχρονα η αρχαιότερη, αλλά και η πιο καθαρή μορφή οικονομικής δημοκρατίας. Ο μεγαλύτερος τίτλος τους είναι ότι απέδειξαν στην πράξη τη βιωσιμότητα και τη χρησιμότητα επιχειρήσεων που στηρίζονται στη δημοκρατία. Ανοιχτή θύρα για όλο το λαό. Μικρή συνεταιριστική μερίδα. Ένας άνθρωπος μια ψήφος, όχι γιατί έχει μερίδα αλλά γιατί είναι σεβαστή ανθρώπινη ύπαρξη. Διάθεση του πλεονάσματος για ενδυνάμωση του Συνεταιρισμού, για εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς σκοπούς και διανομή τυχόν μερίσματος ανάλογα με τις συναλλαγές με το συνεταιρισμό.

Και γι' αυτό ονομάζεται «επιστροφή» μερική των όσων έδωσε το μέλος. Αποκλεισμός κάθε έννοιας κερδοσκοπίας. Ο παράγοντας κεφάλαιο ασκεί ρόλο εργαλείου και παραμερίζεται εξ ολοκλήρου σαν πηγή εξουσίας και απόληψης κερδών. Στον τομέα της οικονομικής Δημοκρατίας οι συνεταιρισμοί κατέχουν τις ιδέες, τις μορφές και τον τύπο της συλλογικής ιδιοκτησίας.

Ο λαός ονόμασε τους συνεταιρισμούς «Σχολεία της Δημοκρατίας και της Αλληλεγγύης». Σε μια εποχή όπου λιγοστεύουν συνεχώς οι ευκαιρίες για τους απλούς πολίτες να επηρεάζουν τις οικονομικές συγκυρίες που καθορίζουν τη ζωή τους και τη ζωή των παιδιών τους, η οικονομική δημοκρατία που προσφέρουν οι συνεταιρισμοί είναι σημαντική και πρέπει να τη διευρύνουμε.

Πρέπει πάντα να θυμόμαστε πως οι συνεταιρισμοί είναι οργανώσεις που γίνονται από τα μέλη τους, για τα μέλη τους. Συνεπώς προορίζονται να εξυπηρετούν τις ανάγκες των μελών τους. Να παρέχουν προϊόντα και υπηρεσίες με χαμηλό κόστος και υψηλή ποιότητα. Η οικονομική αποτελεσματικότητα, στις συνθήκες της ανταγωνιστικής αγοράς, αποτελεί τη ζωτική βάση από την οποία εξαρτάται όλη η συνεταιριστική μας προσπάθεια. Χωρίς αυτήν δε μπορούμε να επιβιώσουμε όσο υψηλές και αν είναι οι αρχές μας.

Η ιστορία απέδειξε την ικανότητα των συνεταιρισμών να κινητοποιούν τους ανθρώπινους πόρους. Το 60% των μελών της Διεθνούς Ένωσης των Συνεταιρισμών προέρχονται από την Ασία. Μέσω των συνεταιρισμών απέκτησαν κοινωνική και οικονομική χειραφέτηση και ανθρώπινη αξιοπρέπεια, βγήκαν από την απομόνωση, παίζουν σημαντικό ρόλο και έχουν υπολογίσιμο λόγο στις χώρες τους για τα θέματα της ζωής του.

Ο λαός πήρε την οικονομία του στα χέρια του, υποστηρίζει ο ένας τον άλλο και όλοι μαζί τις κοινότητές τους. Αυτό εκφράζει την κοινωνική ευθύνη που διδάσκει ο συνεργατισμός.

Εκείνο που κρίνει τις αξίες και τις αρχές μας δεν είναι μόνο η ηθική διάστασή τους, η λογική και η κοινωνική δικαιοσύνη που εκφράζουν, αλλά η ικανότητά μας να τις μεταφράσουμε στην καθημερινή ζωή από κοινωνική θεωρία σε κοινωνική πράξη. Αποτελεί μεγάλη τιμή για μας τους συνεταιριστές η πανηγυρική διακήρυξη της Γενικής Συνέλευσης των Ενωμένων Εθνών που εξαίρει την ικανότητα της ιδέας της συνεργασίας και των συνεταιρισμών να συμβάλλουν αποφασιστικά στη λύση των μεγάλων παγκόσμιων προβλημάτων.

Είναι επίσης σημαντικό, ότι στην εμπνευσμένη ομιλία του στο πρόσφατο Συνέδριο του Συνεταιριστικού Ινστιτούτου ο Έλληνας Επίτροπος στην Ευρωπαϊκή Ένωση κ. Χρ. Παπουτσής, αρμόδιος στα θέματα της κοινωνικής οικονομίας, εξήγγειλε πρόγραμμα εργασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για

την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική πρόοδο των Συνεταιρισμών της Κοινότητας καθώς και το ξεκίνημα πρωτοβουλιών που αφορούν θέματα χρηματοδότησης και διάδοσης πληροφοριών στους Συνεταιρισμούς.

Τέλος, το Σεπτέμβριο στο Συνέδριο της εκατονταετίας της Διεθνούς Ένωσης των Συνεταιρισμών εξαγγέλλονται οι νέες αρχές του κινήματος για τον 21ο αιώνα με ιδιαίτερη έμφαση στην ανεξαρτησία και τη διεθνή συνεργασία, που θα δημιουργήσει ένα πανίσχυρο μέτωπο των συνεταιρισμών, ικανό να επηρεάζει την ανάπτυξη της διεθνούς οικονομίας και να εξουδετερώνει καταχρηστικές δραστηριότητες της κερδοσκοπίας.

Οι Ελληνικοί συνεταιρισμοί όλων των τομέων, που συνεορτάζουν την παγκόσμια ημέρα του συνεργατισμού και έχουν συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη της χώρας μας και την εξυπηρέτηση των αναγκών του λαού, μπορούν να δώσουν την υπόσχεση, ανταποκρινόμενοι στην πρόσκληση των Ενωμένων Εθνών, πως θα οργανώσουν ευρύτερα και αποτελεσματικότερα το συνεταιριστικό τομέα της ελληνικής οικονομίας και θα υποστηρίξουν με κάθε μέσο την προσπάθεια των Ενωμένων Εθνών να επιλύσουν τα μεγάλα προβλήματα της διεθνούς ανάπτυξης με τις αρχές της συνεργασίας, της αλληλεγγύης, της οικονομικής δημοκρατίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

**ΜΟΛΙΣ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ**

Σε καλαίσθητο τόμο 208 σελίδων κυκλοφόρησε η νέα έκδοση του Ινστιτούτου Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών με τίτλο:

**«ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΘΕΩΡΗΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΥ ΘΕΣΜΟΥ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»**

Περιλαμβάνει κείμενα των:

Ν. Κολύμβα - Χρ. Παπουτσιά - Α. Κόρακα - Α. Κλήμη - Π. Κολύρη - Δ. Μαυρόγιαννη - Β. Δημητριάδου - Στ. Κινιά - Ε. Σενίαι - Γ. Δασκάλου - Δ. Κασσαβέτη - Ι. Βαβούρα / Κ. Σιφνιώτη - Κ. Στεριώτη - Α. Μπέλλα - Χρ. Καμενίδα - Κ. Ουσιαπασίδα - Γ. Στρατηγοπούλου - Κ. Παπαγεωργίου

που παρουσιάστηκαν στο συνέδριο του Ι.Σ.Ε.Μ. (13 - 14.4.1995).

Διατίθεται από το Ι.Σ.Ε.Μ.: Ακαδημίας 63, 106 78 ΑΘΗΝΑ,
Τηλ. / FAX 3825739

Τιμή δρχ. 2.000

Πολιτικές για την ανάπτυξη της υπαίθρου

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

Αναπλ. Καθηγητή του Παν/μίου Πατρών

Εισαγωγή

Η ανάπτυξη της υπαίθρου είναι πρόβλημα μεγίστης σημασίας, γιατί κάθε εξέλιξη στην ύπαιθρο επηρεάζει τον κάθε πολίτη, όπου και αν βρίσκεται, τουλάχιστον έμμεσα.

Η οικονομία της ελληνικής υπαίθρου, ιστορικά, είχε ως βάση την αγροτική παραγωγή και η οικονομική ευημερία ήταν σε άμεση αντιστοιχία με την αξιοποίηση της γης ως συντελεστή παραγωγής.

Σήμερα, μόνο ένα τμήμα του πληθυσμού της υπαίθρου εξαρτάται αποκλειστικά από την αγροτική δραστηριότητα και η οικονομική ζωή των αγροτικών περιοχών εξαρτάται πλέον από ό,τι συμβαίνει τόσο στον τομέα της γεωργίας όσο και στους άλλους τομείς της οικονομίας.

Σε ορισμένες αγροτικές περιοχές, όπως συμβαίνει σε όλες τις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες, ο πληθυσμός συνεχίζει να εξαρτάται αποκλειστικά, ή σχεδόν αποκλειστικά, για την απασχόληση και το εισόδημα του από τη γεωργία.

Η διείσδυση νέων τεχνολογιών έχει οδηγήσει, όμως, σε αύξηση της παραγωγής ανά πλήρως απασχολούμενο στη γεωργία. Αυτή η εξέλιξη, σε συνδυασμό με τον μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης της αγροτικής παραγωγής από αυτόν της ζήτησης αγροτικών προϊόντων, οδηγεί σε απώλεια θέσεων εργασίας στον πρωτογενή τομέα και σε υποαπασχόληση.

Στις περιοχές όπου η απώλεια θέσεων εργασίας στην γεωργία δεν αντισταθμίστηκε από τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας εκτός του πρωτογενή τομέα, παρατηρείται το φαινόμενο μείωσης του πληθυσμού και περιβαλλοντικής υποβάθμισης.

Σε ορισμένες περιοχές, σε άλλες περισσότερο και σε άλλες λιγότερο, νέες ευκαιρίες απασχόλησης στην μεταποίηση, στον τουρισμό και γενικά

στις υπηρεσίες έχουν αντισταθμίσει, μερικά ή ολικά, την απώλεια θέσεων εργασίας στη γεωργία (ΟΟΣΑ, 1991).

Μέχρι σήμερα, οι προσπάθειες για ουσιαστική βελτίωση της θέσης των οικονομικά ανθενέστερων πολιτών της υπαίθρου δεν έχουν οδηγήσει σε επιτυχία.

Η Πολιτεία, εφαρμόζοντας εθνικές και Κοινοτικές πολιτικές και κάνοντας χρήση εθνικών και Κοινοτικών μέτρων, έχει συναντήσει μεγάλη δυσκολία στην επίλυση των βασικών διαρθρωτικών και εισοδηματικών προβλημάτων, που έχουν οδηγήσει μεγάλο μέρος της Ελληνικής υπαίθρου σε οικονομική στασιμότητα.

Ο προσδιορισμός του ρόλου της ανάπτυξης της υπαίθρου στα πλαίσια είτε της εθνικής είτε της Κοινοτικής στρατηγικής και σχεδιασμού είναι δυσχερές, δεδομένου ότι η ανάπτυξη της υπαίθρου διαχέεται μεταξύ των συμβατικών τομέων της οικονομίας.

Άλλωστε, η επίλυση θεμάτων που σχετίζονται με το εισόδημα, την απασχόληση και την κοινωνική δικαιοσύνη, προϋποθέτει καθοριστικής σημασίας μεταβολές στον υπάρχοντα κοινωνικο-οικονομικό ιστό της κοινωνίας της υπαίθρου. Επίσης προϋποθέτει μια τέτοια κατανομή των πόρων που θα μετέβαλε ριζικά το status quo ως προς την αγροτική και άλλες πολιτικές, που εφαρμόζονται με συγκεκριμένο τρόπο και με οριακές μόνο μεταβολές διαχρονικά.

Η εφαρμοζόμενη πολιτική χαρακτηρίζεται από σημαντική έλλειψη κατανόησης γύρω από το ποιοί είναι οι πολίτες της υπαίθρου, πως ζουν, πως παίρνουν τις αποφάσεις τους, ποιοί είναι το σύστημα των αξιών τους και ποιοί είναι οι κοινωνικο-οικονομικοί τους στόχοι.

Άλλα εμπόδια στην σύλληψη και εφαρμογή των κατάλληλων πολιτικών είναι η ύπαρξη αντικινήτρων στην παραγωγή, όπως η έλλειψη τεχνογνωσίας, η περιορισμένη έως ανύπαρκτη αποτελεσματικότητα των θεσμών, τα περιορισμένα φυσικά και κεφαλαιουχικά μέσα παραγωγής και η έλλειψη εκπαιδευμένου εργατικού δυναμικού.

Η Διαδικασία Ανάπτυξης της Υπαίθρου

Ως ανάπτυξη της υπαίθρου αναγνωρίζεται εδώ η διαδικασία μέσω της οποίας η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών, που ζουν μακριά από τα μεγάλα αστικά κέντρα και που χαρακτηρίζονται από χαμηλό βιοτικό επίπεδο, εξασφαλίζει την απαραίτητη βοήθεια από την Πολιτεία για την επίλυση των προβλημάτων της και έτσι βελτιώνει την οικονομική και κοινωνική της ευημερία σε μια βάση αυτοδύναμης ανάπτυξης. Ο ορισμός αυτός με τις παραλλαγές του βρίσκει σύμφωνο το σύνολο σχεδόν των επιστημόνων σήμερα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1994, ΟΟΣΑ 1986, CLOUT 1984).

Η ανάπτυξη της υπαίθρου διαφέρει από τα συμβατικά προγράμματα αγροτικής πολιτικής, που ως κύριο εργαλείο εξασφάλισης του αγροτικού εισοδήματος έχουν την στήριξη των τιμών των αγροτικών προϊόντων. Η ανάπτυξη της υπαίθρου προϋποθέτει τη βελτίωση της παραγωγικότητας και του κατά κεφαλή εισοδήματος, αλλά και την άμβλυνση των ανισοτήτων, ώστε να υπάρξει δίκαιη κατανομή των ωφελημάτων.

Η ανάπτυξη της υπαίθρου, για να αποτελέσει διαδικασία που οδηγεί στην αυτοδύναμη ανάπτυξη, έχει ως επίκεντρο τη δημιουργία εισοδήματος μέσα από δραστηριότητες που αυξάνουν την αγροτική παραγωγή αλλά, όπου αυτό απαιτείται, και από εξωαγροτικές δραστηριότητες που εξασφαλίζουν συμπληρωματικό εισόδημα.

Η εξασφάλιση αυτοδύναμης ανάπτυξης απαιτεί την ενθάρρυνση εκμεταλλεύσεων μικρής κλίμακας, έντασης εργασίας και όχι αναγκαστικά προηγμένης τεχνολογίας. Μια τέτοια εξέλιξη παρέχει τις καλύτερες δυνατότητες δημιουργίας αλληλεξαρτήσεων και σχέσεων μεταξύ του πρωτογενούς τομέα και των άλλων τομέων της οικονομίας, ιδιαίτερα ως προς την απασχόληση. Το στοιχείο αυτό αποδεικνύεται πολύ σημαντικό για μια δυναμική αναπτυξιακή διαδικασία.

Η ανάπτυξη της υπαίθρου δεν είναι δυνατό να επιδιώκεται μόνο με κεντρικό σχεδιασμό και πρακτικές διοίκησης από «πάνω προς τα κάτω». Είναι απαραίτητη η δημιουργία και ενίσχυση θεσμών σε τοπικό επίπεδο, στα πλαίσια των οποίων οι πολίτες μπορούν να συναποφασίζουν και να προκαλούν έτσι την αυτοδύναμη ανάπτυξη.

Μολονότι το επίκεντρο της ανάπτυξης είναι η αγροτική παραγωγή, η διαδικασία ανάπτυξης της υπαίθρου επεκτείνεται πέρα από την δραστηριότητα αυτή για να συμπεριλάβει απασχόληση εκτός εκμετάλλευσης. Η οικονομική έμφαση προσανατολίζεται στην οικογενειακή αγροτική εκμετάλλευση χαμηλού βιοτικού επιπέδου, ως μονάδα παραγωγής, αλλά και κατανάλωσης παρά ως μονάδα αγροτών - παραγωγών και μόνο.

Προκειμένου να έχουν επιτυχία οποιεσδήποτε προσπάθειες ανάπτυξης της υπαίθρου σε εθνικό επίπεδο, απαιτείται ένα ευνοϊκό περιβάλλον αλληλοσχετιζόμενων εθνικών πολιτικών ως προς τους μισθούς και την απασχόληση, την πολιτική γης, την αγροτική πίστη, τη φορολογία και την πολιτική τιμών τόσο των προϊόντων όσο και των μέσων παραγωγής. Η επιτυχία της πολιτικής, όπως έχει ήδη επισημανθεί, θα εξαρτηθεί και από τους μηχανισμούς αποκέντρωσης της διαδικασίας λήψης των αποφάσεων.

Μερικές Σύγχρονες Τάσεις στην Ύπαιθρο

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης παρατηρεί ότι αγροτικές περιοχές που βρίσκονται στα όρια μιας οικονομικά υγιούς αστικής ζώνης έχουν αντεπεξέλθει σχετικά καλά κατά τις τελευταίες

δεκαετίες, με εξαίρεση τις περιοχές που διατηρούν την απομόνωσή τους λόγω άλλων περιορισμών, όπως οι κοινωνικοί παράγοντες, κ.ά. (ΟΟΣΑ, 1991). Όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός ολοκλήρωσης μιας αγροτικής περιοχής σε μια ευρύτερη αστική, τόσο μεγαλύτερη οικονομική ζωτικότητα εξασφαλίζει η περιοχή αυτή.

Η δεκαετία του 1980 ήταν μια δύσκολη δεκαετία για πολλές από τις αγροτικές περιοχές ακόμα και στις περισσότερες οικονομικά αναπτυγμένες χώρες. Η απασχόληση στην μεταποίηση, έως πρόσφατα κύριο υποκατάστατο για την μειούμενη απασχόληση στην γεωργία, αναπτύχθηκε με αργούς ρυθμούς. Ο αναπτυσσόμενος τομέας των υπηρεσιών προσφέρει νέες θέσεις εργασίας μόνο σε περιορισμένο επίπεδο. Έτσι οι αγροτικές περιοχές, που βασίζονται ακόμα κυρίως στη γεωργία για την απασχόληση, έχουν χάσει πληθυσμό στις περισσότερες των περιπτώσεων, δεδομένου ότι το εργατικό δυναμικό με τις οικογενειές του έχει αναζητήσει ευκαιρίες απασχόλησης στις πόλεις. (ΟΟΣΑ, 1991).

Τα παραπάνω προβλήματα οξύνθηκαν σε μια εποχή που σε πολλές χώρες εφαρμόζονται πολιτικές μείωσης των ελέγχων εισαγωγών και απελευθέρωσης του εμπορίου, που αυξήθηκε ο ανταγωνισμός μεταξύ εθνικών συνόρων και που πραγματοποιήθηκαν ραγδαίες τεχνολογικές μεταβολές με αποτέλεσμα την αναδιάρθρωση του δευτερογενούς τομέα. Η διεθνής οικονομική και πολιτική συγκυρία προβλέπεται να επιτείνει το φαινόμενο στο μέλλον.

Τα Προγράμματα Αγροτικής Πολιτικής

Αναμφίβολα, τα προγράμματα αγροτικής πολιτικής, όπως αυτά προσδιορίζονται από την Κοινή Αγροτική Πολιτική τα τελευταία χρόνια, έχουν επηρεάσει πολλαπλά την Ελληνική ύπαιθρο (Μαραβέγιας, 1989). Όμως δεν έχει αποδειχθεί ότι προσφέρουν χρήσιμα εργαλεία για την προώθηση του στόχου της ανάπτυξης της υπαίθρου (ΟΟΣΑ, 1991).

Η εφαρμογή παρεμφερών προγραμμάτων αγροτικής πολιτικής επί δεκαετίες, παρά το μεγάλο τους κοινωνικό και δημοσιονομικό κόστος, έχει οδηγήσει στην μείωση ευκαιριών απασχόλησης στον αγροτικό τομέα σε περίοδο που περιοχές της Ελληνικής υπαίθρου με μεγάλη οικονομική υστέρηση έχουν ανάγκη δημιουργίας νέων ευκαιριών απασχόλησης. Τα προγράμματα αυτά έχουν αποβεί αναποτελεσματικά στην προώθηση δικαιότερης κατανομής του εισοδήματος. Το μεγαλύτερο μέρος του οφέλους το καρπώνονται οι παραγωγοί υψηλότερων εισοδημάτων, ενώ παράλληλα έχει επιταχυνθεί η αυξημένη χρήση κεφαλαιουχικών μέσων παραγωγής, όπως μηχανημάτων, λιπασμάτων και γεωργικών φαρμάκων με όλες τις συνέπειες που έχουν σχέση με την εντατικοποίηση της παραγωγής, την συγκέντρωση και τις ανεπιθύμητες αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Η αναμόρφωση της αγροτικής πολιτικής είναι δυνατό να αμβλύνει τα προβλήματα που επισημαίνονται εδώ, αλλά μόνο εν μέρει μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της υπαίθρου.

Στην ανακοίνωση της ίδιας της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο Συμβούλιο (ΕΕΚ, 1991) επισημαίνεται ότι:

«..... Ένα σύστημα, που συνδέει την ενίσχυση του γεωργικού τομέα με τις παραχθείσες ποσότητες, οδηγεί σε αύξηση της γεωργικής παραγωγής και κατά συνέπεια ευνοεί την εντατικοποίηση των μεθόδων παραγωγής. Η διαδικασία αυτή, ανεξέλεγκτη, έχει αρνητικές συνέπειες: όπου υπάρχει εντατική παραγωγή υπάρχει καταχρηστική εκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος, ρύπανση των υδάτων, εξάντληση των γαιών.

Στις περιοχές που η γη δεν καλλιεργείται πλέον, (εννοείται λόγω της μείωσης του αριθμού των απασχολούμενων στη γεωργία) δεδομένου ότι η παραγωγή συνδέεται ολοένα και λιγότερο με το έδαφος, συναντάται απεργήμωση και αποχέρωση».

«..... Η ενίσχυση των εισοδημάτων που βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά σε εγγύηση των τιμών είναι σε μεγάλο βαθμό συνάρτηση του όγκου της παραγωγής και κατά συνέπεια το μεγαλύτερο μέρος της ενίσχυσης συγκεντρώνεται σε μεγαλύτερες εκμεταλλεύσεις με εντατικότερη παραγωγή...».

«..... Η αγοραστική δύναμη του συνόλου των γεωργών βελτιώθηκε ελάχιστα μόνο κατά την διάρκεια της περιόδου 1975-1989. Η εξέλιξη αυτή είναι ακόμα περισσότερο ανησυχητική, δεδομένου ότι κατά την διάρκεια της ίδιας περιόδου ο ενεργός γεωργικός πληθυσμός στην ΕΟΚ μειώθηκε κατά 35%».

Η έκθεση αυτή της επιτροπής επισημαίνει ως κύριο στόχο την παραμονή ικανοποιητικού αριθμού γεωργών, που ασκούν την γεωργική δραστηριότητα, για τη διαφύλαξη του φυσικού περιβάλλοντος και του παραδοσιακού τοπίου και καταλήγει ότι το πρότυπο αυτό θα επιβιώσει μόνο με μια ενεργό πολιτική αγροτικής ανάπτυξης.

Η επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αναγνωρίζοντας τον ρόλο που μπορεί να παίξει ο γεωργός στην προστασία του περιβάλλοντος και στη διαφύλαξη των αξιών της υπαίθρου, προτείνει μέτρα και κίνητρα που έχουν ως αντικείμενο την ενθάρρυνση των γεωργών να χρησιμοποιούν πρακτικές που σέβονται το περιβάλλον και την ανταμοιβή των υπηρεσιών που προσφέρουν κατά τη διατήρηση του φυσικού χώρου και τη διαφύλαξη του αγροτικού ιστού. (ΕΕΚ, 1991).

Αντίστοιχες επισημάνσεις και προτάσεις προβάλλονται και από πλευράς του ΟΟΣΑ, ενώ αντλούνται επιχειρήματα υπέρ της πολιτικής αυτής από την οικονομική επιστήμη:

«..... Έως τώρα το κοινό έχει ωφεληθεί από τον τρόπο με τον οποίο η αγροτική γη χρησιμοποιείται σε ορισμένες περιοχές της υπαίθρου, χωρίς να καταβάλει το τίμημα προκειμένου να εξασφαλίζονται αυτές οι παραδοσιακές χρήσεις...» (ΟΟΣΑ, 1991).

«.....Όταν ο ιδιοκτήτης της γης υπόκειται σε οικονομικές θυσίες προκειμένου να διατηρήσει τις αισθητικές αξίες που προκύπτουν από τον συγκεκριμένο τρόπο χρήσης της γης, τότε η κοινωνία πρέπει να επιλέξει κατά πόσο είναι διατεθειμένη να υποστεί το κόστος για την συνέχιση της προσφοράς των αγαθών αυτών, μέσω της Πολιτείας, ως ένα δημόσιο αγαθό...» (ΟΟΣΑ, 1991).

Εμπεριέχεται στον συλλογισμό αυτόν η έννοια της θετικής εξωτερικότητας, από την οποία απορρέει το χρέος της κοινωνίας να καταβάλει το τίμημα στους αγρότες για την προσφορά υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο, για τις οποίες δεν αμείβονται.

Πρώθηση της Απασχόλησης στην Μεταποίηση και στις Υπηρεσίες

Σε πολλές βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες, από την δεκαετία του 1970 και μετά, η απασχόληση στην μεταποίηση είναι σημαντικότερη από αυτήν στον πρωτογενή τομέα σε πολλές αγροτικές περιοχές. Κατά την ίδια περίοδο παρατηρήθηκε μια τάση σύγκλισης των εισοδημάτων μεταξύ των αγροτικών και των αστικών περιοχών. Η πρώθηση μεταποιητικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο αποτέλεσε έκτοτε κύριο μοχλό της στρατηγικής για την ανάπτυξη της υπαίθρου. Ιδιαίτερα επιτυχείς υπήρξαν οι προσπάθειες που απέβλεπαν στην παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας (ΟΟΣΑ, 1991).

Η εξεύρεση νέων θέσεων εργασίας στον τομέα των υπηρεσιών στην ύπαιθρο είναι επίσης επιθυμητή. Οι ενθαρρυντικές εξελίξεις και οι νέες τεχνολογίες στον τομέα της πληροφορικής κάνουν τον τομέα των υπηρεσιών περισσότερο ελκυστικό για την ύπαιθρο, η οποία υστερεί τώρα λιγότερο έναντι των μεγάλων αστικών κέντρων. Αυτό δεν σημαίνει ότι η κλίμακα αυτού του τύπου της απασχόλησης, όπως και αυτού στην μεταποίηση στην ύπαιθρο, δεν είναι ακόμα πολύ περιορισμένη, ιδιαίτερα σε χώρες με οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του επιπέδου της Ελλάδος. Ο τομέας όμως κρίνεται ως καθοριστικής σημασίας για τη δημιουργία νέας απασχόλησης στην ύπαιθρο μελλοντικά, γιατί χαρακτηρίζεται από τον υψηλότερο βαθμό ανάπτυξης ιδιαίτερα σε ότι αφορά τον καταναλωτή.

Η Δημιουργία των Απαραίτητων Θεσμών

Η ανάγκη δημιουργίας, μακροπρόθεσμα, των απαραίτητων θεσμών, προκειμένου να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική διοίκηση, η εκπαίδευση και η εξυπηρέτηση του κόσμου της υπαίθρου, έχει εξέχουσα θέση στη διαδικασία ανάπτυξης της υπαίθρου. Με κατάλληλους θεσμούς και χωρίς να παραβλέπονται τα πολλά εμπόδια και οι δυσκολίες είναι δυνατό να μεταβληθεί προς το καλύτερο ο οικονομικός και κοινωνικός ιστός των αγροτικών κοινοτήτων, στις οποίες απευθύνονται οι θεσμοί αυτοί κατά

τη διαδικασία του εκσυγχρονισμού. Πρόκειται φυσικά για μια αργή και οδυνηρή διαδικασία, όπως έχει αποδειχθεί ήδη στην Ελλάδα.

Οι δραστηριότητες των τοπικών αρχών και των άλλων τοπικών φορέων, συνεταιρισμών, τοπικής αυτοδιοίκησης κ.ά., στην προσπάθεια προώθησης της ανάπτυξης, είναι ουσιαστικής σημασίας.

Όμως, πρέπει να βασίζονται σε πάγιες σχέσεις συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα σε κάθε περιοχή και οι όποιες αποφάσεις πρέπει να στηρίζονται με ρεαλισμό στο οικονομικό περιβάλλον τόσο το άμεσο, όσο και το ευρύτερο.

Η δημιουργία, εμπέδωση και η εξασφάλιση της λειτουργικότητας και αποτελεσματικότητας των θεσμών και της διοίκησης εξασφαλίζει την ύπαρξη επαρκούς υποδομής, εφ' όσον έχουν επιλυθεί προβλήματα και ανεπάρκειες που σχετίζονται με τη φυσική υποδομή (αρδευτικά έργα, δρόμοι κ.ά.).

Με την ύπαρξη υποδομής με την ευρύτερη έννοια, που συμπεριλαμβάνει τη φυσική, τη διοικητική και τη θεσμική διάσταση, επιλύονται θέματα που σχετίζονται με το βαθμό αποκέντρωσης, τον συντονισμό των διαφόρων ομάδων, την εξασφάλιση συμμετοχής, την κινητοποίηση των πόρων, τη δίκαιη κατανομή των ωφελημάτων, την εκπαίδευση.

Κατανομή του Εισοδήματος και Προγράμματα Πολιτικής

Στη συνέχεια επιχειρείται μια αξιολόγηση εναλλακτικών προγραμμάτων αγροτικής πολιτικής. Επισημαίνεται ότι στη διεθνή βιβλιογραφία δεν κατατίθεται μια συγκεκριμένη κατάλληλη για όλες τις περιπτώσεις πρόταση πολιτικής, που να συνδυάζει έστω διάφορα μέτρα, ακριβώς γιατί οι συνθήκες διαφέρουν μεταξύ των διαφόρων χωρών και συγχρόνως μεταβάλλονται μέσα στο χρόνο. Πολλά θέματα πολιτικής, άλλωστε, αποτελούν πηγή επιστημονικής αμφισβήτησης σε θεωρητικό επίπεδο για πολλές δεκαετίες. (STIGLITZ, 1987).

Μια παράθεση των γενικά αποδεκτών λόγων, που επιβάλλουν την παρέμβαση της πολιτείας, θα μπορούσε να συμπεριλάβει: την ατέλεια των αγορών στην εξασφάλιση ασφάλειας και αγροτικής πίστης, τις αυξανόμενες αποδόσεις που χαρακτηρίζουν τα δημόσια αγαθά, την ατελή πληροφόρηση, τις εξωτερικότητες και κυρίως την κατανομή εισοδήματος. (ATKINSON, STIGLITZ, 1980).

Ίσως αυτό που επιβάλλει, περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, την παρέμβαση της Πολιτείας στη γεωργία και κατ' επέκταση στην υπαίθρο είναι τα προβλήματα που προκύπτουν στην κατανομή εισοδήματος, ως αποτέλεσμα της λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς. Η κατανομή αυτή προσδιορίζεται από την αρχική κατανομή των περιουσιακών στοιχείων και της γης, αλλά επίσης και από την κατανομή του ανθρώπινου κεφαλαίου μεταξύ των αγροτικών νοικοκυριών.

Η παρέμβαση της Πολιτείας επιδρά καθοριστικά στην επίπτωση που έχουν εναλλακτικές πολιτικές στην κατανομή εισοδήματος. Όταν δεν υπάρχει συγκεκριμένη προσήλωση στη βελτίωση της ισότητας στην ύπαιθρο, τα οφέλη της αγροτικής πολιτικής τείνουν να ευνοούν τους αγρότες υψηλού εισοδήματος σε αναλογία ίση ή μεγαλύτερη από το μερίδιο που κατέχουν στην συνολική αξία αγροτικής παραγωγής.

Πολλές φορές μέτρα πολιτικής τα οποία στοχεύουν στην ελαχιστοποίηση του κινδύνου, όπως η σταθεροποίηση των τιμών, και συνήθως συνεπάγονται μεγάλη δημοσιονομική επιβάρυνση με την μορφή επιδοτήσεων, οδηγούν στην πραγματικότητα στο αντίθετο αποτέλεσμα δηλαδή σε εισοδηματική αστάθεια.

Οι πολιτικές αυτές δικαιολογούνται στη βάση της στήριξης των εισοδημάτων των μικρών παραγωγών, αλλά αυτοί που κυρίως ωφελούνται είναι οι μεγάλοι παραγωγοί με αποτέλεσμα την όξυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων. Στις επόμενες παραγράφους επιχειρείται μια γενική αξιολόγηση εναλλακτικών πολιτικών, που σχετίζονται με την ανακατανομή εισοδήματος καθώς και με θέματα πολιτικής οικονομίας.

Η διάρθρωση των τιμών των αγροτικών προϊόντων επηρεάζει την ευμερία των νοικοκυριών της υπαίθρου σε σχέση με αυτή των αστικών κέντρων και έχει αναδιανεμητικά αποτελέσματα μέσα στην ύπαιθρο. Μια εκτίμηση των συνεπειών που έχουν διάφορες πολιτικές στην ανακατανομή του εισοδήματος θα έπρεπε να συμπεριλάβει τόσο τις άμεσες επιπτώσεις των πολιτικών αυτών, όσο και τις έμμεσες. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η επίπτωση στα καταβαλλόμενα ημερομίσθια σε ακτήμονες ή πολυαπασχολούμενους, που εργάζονται στη γεωργία. Εάν η χρήση λιπασμάτων μειώνει το οριακό προϊόν της εργασίας στη γεωργία, τότε μία επιδότηση στα λιπάσματα μπορεί να οδηγήσει σε μείωση της ζήτησης της εργασίας και επομένως σε μείωση των ημερομισθίων των ακτημόνων ή πολυαπασχολούμενων μελών αγροτικών νοικοκυριών, που καταφεύγουν σε γεωργικές απασχολήσεις εκτός της δικής τους εκμετάλλευσης.

Εξάλλου, οι μεγάλες και πλουσιότερες εκμεταλλεύσεις κατά τεκμήριο χρησιμοποιούν μεγαλύτερες ποσότητες όλων των μέσων παραγωγής, άρα και περισσότερες ποσότητες λιπασμάτων και επομένως μια επιδότηση στα λιπάσματα ωφελεί κυρίως αυτούς.

Οι πολιτικές που επηρεάζουν το αγροτικό εισόδημα, συνιστώσα του συνολικού εισοδήματος των αγροτικών νοικοκυριών με ιδιαίτερο ρόλο στην ανακατανομή του εισοδήματος, αξίζουν ιδιαίτερης προσοχής (CLINE, 1973).

1. Μεταξύ των εναλλακτικών δυνατοτήτων, η ανακατανομή της γης με άμεσο ή έμμεσο (φορολογία) τρόπο είναι μέτρο που αναμφισβήτητα οδηγεί σε μεγαλύτερη εισοδηματική ισότητα μεταξύ των αγροτικών νοικοκυριών, γιατί προκαλεί μεταβολή στην κατανομή της ροής της παραγω-

γής και, επί πλέον, εάν εφαρμοσθεί κατάλληλα, μπορεί να απορροφήσει πλεονάζον εργατικό δυναμικό, εξασφαλίζοντας παράλληλα τις απαραίτητες οικονομίες κλίμακας.

2. Η παροχή κινήτρων για την προώθηση στη γεωργία βελτιωμένου πολλαπλασιαστικού υλικού και λιπασμάτων είναι μέτρο ουδέτερο ως προς το μέγεθος της εκμετάλλευσης, εφ' όσον δεν υπάρχει επιδότηση που θα ευνοούσε τις μεγάλες εκμεταλλεύσεις, και επομένως ευνοεί τους παραγωγούς όλων των εισοδηματικών κλιμακίων. Όταν η χρήση αυτών των μέσων παραγωγής συνδυάζεται, όμως, με μία αύξηση της χρήσης μηχανημάτων, συμβάλλει στη διεύρυνση των αποκλίσεων στο αγροτικό εισόδημα. Επειδή η συμβολή αυτών των εισροών στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας είναι μεγάλη, το συμπέρασμα για τη διαμόρφωση πολιτικής που στόχο έχει και την εξομάλυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων, είναι ότι αυτές οι εισροές πρέπει να γίνονται διαθέσιμες με την ίδια ευκολία και στους απομακρυσμένους παραγωγούς χαμηλών εισοδημάτων.

3. Η εκμηχάνιση αποτελεί αμφιλεγόμενη πολιτική, γιατί, ενώ είναι δυνατό να οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγής, χωρίς αυτό να είναι εξασφαλισμένο, υποκαθιστά την εργασία. Η κρατική παρέμβαση για προώθηση της εκμηχάνισης στη γεωργία, όταν αυτή αποδεδειγμένα οδηγεί σε αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας, πρέπει να εξασφαλίζει ότι αυτή θα γίνεται προσιτή σε κάθε μέγεθος εκμετάλλευσης. Οι τεχνητά χαμηλές τιμές, όμως, πρέπει να αποφεύγονται, γιατί αυτό επιφέρει πρόωρη εκμηχάνιση, που έχει αρνητικά για την παραγωγικότητα αποτελέσματα.

4. Η επίπτωση της επέκτασης των αρδεύσεων μπορεί να έχει αρνητικά αποτελέσματα για την αναδιανομή του εισοδήματος και να οδηγήσει στην συγκέντρωση του εισοδήματος, όταν η κρατική παρέμβαση προσανατολίζεται προς την εξυπηρέτηση μεγάλων εκμεταλλεύσεων κυρίως, με την κατασκευή μεγάλων αρδευτικών έργων. Τα έργα αυτά, όταν κρίνονται απαραίτητα, πρέπει να συμπληρώνονται με ευρύ αρδευτικό δίκτυο μικρής κλίμακας, ώστε να εξυπηρετούνται, κατά το δυνατό, εκμεταλλεύσεις όλων των μεγεθών και εισοδηματικών κλιμακίων.

5. Η κρατική διαχείριση της αγροτικής πίστης με φθινό επιτόκιο και περιορισμό ως προς το συνολικό ύψος του δανεισμού εξυπηρετεί ιδιαίτερα τις μεγάλες εκμεταλλεύσεις υψηλού εισοδήματος, που έχουν τη δυνατότητα παροχής εγγυήσεων και έχει αρνητικά αναδιανεμητικά αποτελέσματα για το εισόδημα. Αυτό συμβαίνει, ιδιαίτερα, όταν η αγροτική γη είναι ιδιαίτερα άνισα κατανεμημένη μεταξύ των αγροτικών νοικοκυριών. Όταν στόχος της πολιτείας είναι η εξομάλυνση των ανισοτήτων, με την παρέμβαση της επιδιώκει την αναδιανομή των πιστώσεων υπέρ των νοικοκυριών χαμηλού εισοδήματος.

6. Προγράμματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, για τη διάχυση της

γνώσης γύρω από τα θέματα βελτιωμένων μεθόδων παραγωγής και διοίκησης, είναι δυνατό να έχουν θετικά αποτελέσματα για την παραγωγή και την ισοκατανομή του εισοδήματος, όμως η αποτελεσματικότητά τους δεν πρέπει να υπερεκτιμάται.

7. Η φορολογία εισοδήματος στη γεωργία ή ακόμα η φορολογία αγροτικής γης είναι εργαλεία, που, εάν χρησιμοποιηθούν σωστά από την Πολιτεία, μπορούν να βελτιώσουν την κατανομή του αγροτικού εισοδήματος. Ιδιαίτερα η φορολογία της αγροτικής γης θα οδηγούσε σε μεγαλύτερη αξιοποίησή της, που θα είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγής και της απασχόλησης. Το να εναποθέσει όμως κανείς τις ελπίδες του σε ένα τέτοιο μέτρο θα πρόδιδε άγνοια των κανόνων και της λειτουργίας του συστήματος πολιτικού ανταγωνισμού.

8. Το σχετικό μέγεθος του αγροτικού πληθυσμού είναι μεγάλο και το γεγονός αυτό περιορίζει τον ρυθμό με τον οποίο η εργασία μπορεί να μεταφερθεί από την γεωργία σε άλλους τομείς.

Για ένα μεγάλο αριθμό μικρών και οριακών εκμεταλλεύσεων δεν είναι κατάλληλες, πολλές φορές, σύγχρονες τεχνολογικές μέθοδοι. Η τεχνολογική πρόοδος πρέπει έτσι να παίρνει υπόψη της τη δυνατότητα που έχουν οι μικρές εκμεταλλεύσεις να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν τα αποτελέσματά της. Πολλά από τα αναπτυξιακά προγράμματα οδηγούν πολλές μικρές εκμεταλλεύσεις σε «παγίδες φτώχειας», με τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων που ευνοούν αποκλειστικά μεγάλες εκμεταλλεύσεις, αγνοώντας ή αποτυγχάνοντας να παράσχουν αντίστοιχη βοήθεια σε μικρούς παραγωγούς.

Η Πολιτεία έχει τη δυνατότητα, με μέτρα πολιτικής, να αναδιανέμει εισοδήματα από την μια κοινωνική ομάδα στην άλλη ή από μια περιοχή σε άλλη. Συνήθως, ο στόχος της ανακατανομής εισοδήματος επιδιώκεται χωρίς μέριμνα για τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει σε σχέση με την ορθολογική χρήση των πόρων. Πολλές φορές είναι αμφισβητήσιμο κατά πόσο μέτρα πολιτικής, που στοχεύουν στην ανακατανομή εισοδήματος προς μια κοινωνικά δικαιότερη κατεύθυνση, πετυχαίνουν ακριβώς αυτό. Οι στρεβλωτικές επιπτώσεις, οι σχετικές με την οικονομικά ορθολογική κατανομή των πόρων, είναι κυρίως αυτές που προσελκύουν την μνη των κοινωνικών επιστημόνων. Κατά την επιδίωξη του στόχου της ανακατανομής εισοδήματος, δεν είναι δυνατό να αποφευχθεί η μείωση της οικονομικής αποτελεσματικότητας. Τα ερωτήματα, επομένως, που τίθενται είναι: ποιο πρέπει να είναι το μέγεθος και η έκταση της ανακατανομής εισοδήματος, με ποιο οικονομικό κόστος και προς όφελος τίνος;

Ο σχεδιασμός αγροτικών πολιτικών ή πολιτικής για την ανάπτυξη της υπαίθρου αποτελεί άσκηση που απαιτεί λεπτομερή πληροφόρηση για την κατάσταση των πραγμάτων της γεωργίας και της υπαίθρου σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Οποιοσδήποτε απλουστευτικές συνταγές ή προσεγγίσεις απλώς απο-

τυγχάνουν, αν και επιτρέπουν στους επιστήμονες να εκφέρουν κρίσεις σχετικές με τη διαμόρφωση πολιτικής, χωρίς σχεδόν καμιά γνώση των πραγματικών δεδομένων. Η περιγραφική και εμπειρική εργασία και ανάλυση που αποτυπώνουν την πραγματικότητα είναι, επομένως απαραίτητα στοιχεία, πριν εκφέρει κανείς κρίσεις σχετικά με τις επιπτώσεις πολιτικής στην ευημερία κοινωνικών ομάδων στην ύπαιθρο.

Η αξιολόγηση πολιτικών για την ανάπτυξη της υπαίθρου προσκρούει στην μεγάλη δυσκολία που σχετίζεται με την ανάγκη θεώρησης και συνεκτίμησης στοιχείων πολιτικής οικονομίας, στοιχείων που χαρακτηρίζονται ως πολιτικοί περιορισμοί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Atkinson, A.B. and Joseph E. Stiglitz. «Lectures on Public Economics». New York. Mc Graw - Hill, 1980.
2. Cline, W.B. «Interrelationship Between Agricultural Strategy and Rural Income Distribution». Food Research Institute. Stanford University, 1973.
3. Clout, H. «A. Rural Policy for the EEC?» Methuen, London and New York, 1984.
4. Clawson, M. «Policy Directions for U.S. Agriculture». Long Range Choices in Farming and Rural Living. The Johns Hopkins Press, Baltimore, 1968.
5. Commission of the European Communities. «The Evolution and the Future of the CAP.» February, 1991.
6. European Commission. «The New Challenges». Colloquium on Research, Training and Agriculture in Europe, Brussels, November, 1994.
7. Μαραβέγιας, Ν. «Η Ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα: Επιπτώσεις στον Αγροτικό Τομέα». Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα 1989.
8. O.E.C.D. Ad hoc Group on Rural Development. «Proposal for a Programme of Activities on Rural Development Policies», Paris, June 1990.
9. O.E.C.D. «Rural Public Management» Paris 1986.
10. Ruttan, Vernon W. «Integrated Rural Development Programs: A Skeptical-Perspective». International Development Review. 17(4): 9-16, 1975.
11. Stiglitz J.E., «Some Theoretical Aspects of Agricultural Policies». The World Bank Research Observer, Volume 2, Number 1. January 1987.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1985

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑ - Κέκροπος 102 Καλλιθέα

Τ.Τ. 17674 - Τηλ. 9427.762 - 9426.425

FAX: 9426426

Η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ είναι το κεντρικό όργανο των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών με την επωνυμία ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ - KONSUM και τους οποίους εκπροσωπεί τόσο στη χώρα μας όσο και στο εξωτερικό.

Στη δύναμη της ΕΝΩΣΗΣ ανήκουν 13 πρωτοβάθμιοι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί, που λειτουργούν στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας μας, όπως Αθήνα, Κομοτηνή, Κατερίνη, Δράμα, Πάτρα, Λαύριο, Λάρισα, Χαλκίδα, Σέρρες, κλπ. και διαθέτουν 41 σύγχρονα καταστήματα SUPER MARKET, από τα οποία εξυπηρετούνται όχι μόνο τα 40.000 μέλη των Συνεταιρισμών, αλλά και το καταναλωτικό κοινό των περιοχών δραστηριότητας των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών.

Οι παραπάνω Συνεταιρισμοί, με την πετυχημένη δράση τους, παρεμβαίνουν ανταγωνιστικά στην ελεύθερη αγορά της δικαιοδοσίας τους και συμβάλλουν αποτελεσματικά στην εξυγίανσή της προς όφελος των καταναλωτών. Στην προσπάθειά τους έχουν αμέριστη τη συμπαράσταση και βοήθεια της Ένωσης.

Η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ συμμετέχει στην EURO-COOP, που είναι Οργάνωση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών των χωρών - μελών της ΕΟΚ και τώρα προωθούνται οι σχετικές διαδικασίες, ώστε σύντομα να καταστεί μέλος της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης (I.C.A.) και της INTERCOOP.

Η συνεργασία με τις παραπάνω Διεθνείς Οργανώσεις θα συμβάλει σημαντικά στην παραπέρα ανάπτυξη και πρόοδο του ανοικτού καταναλωτικού συνεταιριστικού κινήματος της χώρας μας.

Πρόεδρος Δ.Σ.: ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΪΠΟΥΤΛΙΑΗΣ

Γενικός Διευθυντής: ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΛΙΑΠΗΣ

Πρόεδρος Συμβουλίου Διευθυντών: ΙΩΣΗΦ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Οι εξελίξεις στο Τραπεζικό Σύστημα και η Δανειοδότηση των Α.Σ.Ο. *

Του Γ. ΣΤΑΜΑΤΟΥΚΟΥ

Δ/ντή Α.Τ.Ε.

Οι συνθήκες που διαμορφώνονται στον τραπεζικό χώρο επηρεάζουν αφενός μεν το κόστος, αφετέρου δε την ευχέρεια πρόσβασης στον τραπεζικό δανεισμό.

Η δυνατότητα πρόσβασης στον τραπεζικό δανεισμό είναι, σε πολλές περιπτώσεις, καθοριστικός παράγοντας, γιατί προκαλεί έμμεσα αύξηση του πραγματικού κόστους δανεισμού και οδηγεί μερικές φορές σε πλήρη αποκλεισμό κλάδων ή ομάδων και επιχειρήσεων από τα δανειακά κεφάλαια.

Για ορισμένους κλάδους ή κατηγορίες πιστούχων, οι δυνατότητες πρόσβασης στα δανειακά κεφάλαια είναι περιορισμένες, λόγω της φύσης της δραστηριότητας που ασκούν και των γενικότερων συνθηκών λειτουργίας και οργάνωσης τους. Το κύριο όμως στοιχείο, που επηρεάζει άμεσα την ευχέρεια πρόσβασης, είναι τα κριτήρια δανεισμού που καθορίζει ο δανειστής και, στην προκειμένη περίπτωση, το τραπεζικό σύστημα, για να επιλέξει τους δανειοδοτούμενους ή για να καταλείψει τα διαθέσιμα κεφάλαια στους διάφορους κλάδους ή ομάδες πιστούχων. Ένα «σύστημα κριτηρίων» είναι δυνατόν να ευνοεί τη δανειοδότηση ορισμένων κλάδων ή και να οδηγεί σε πλήρη αποκλεισμό τους.

Ο τραπεζικός δανεισμός αποτελεί αποφασιστικό παράγοντα για την εξέλιξη των ΑΣΟ, λόγω της έλλειψης ιδίων κεφαλαίων, των υψηλών αναγκών σε κεφάλαια και των γενικότερων συνθηκών λειτουργίας τους. Η κατάσταση δε της Ελληνικής γεωργίας και οι προβλεπόμενες σε αυτήν εξελίξεις, λόγω και της απελευθέρωσης των αγορών, είναι βέβαιο ότι

(*) Παρουσίαση στην Ημερίδα «Χρηματοοικονομικά προβλήματα και Προοπτικές των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων» 20.1.1995

δεν θα περιορίσουν στο μέλλον τις ανάγκες των ΑΣΟ σε κεφάλαια.

Οι μεγάλες ανάγκες σε κεφάλαια, ο τρόπος λειτουργίας και η φύση των δραστηριοτήτων τους καθιστά τις Α.Σ.Ο., πολύ ευαίσθητες έναντι των μεταβολών στον τραπεζικό χώρο, αφού οι μεταβολές αυτές συνεπάγονται διαφοροποιήσεις στο κόστος και τα κριτήρια δανεισμού ή γενικότερα στο «πλαίσιο δανεισμού». Η στενή άλλωστε σχέση των Α.Σ.Ο., με τους αγρότες - μέλη τους και η πολύ μεγάλη ευαισθησία των αγροτών έναντι των μεταβολών στο εκάστοτε «πλαίσιο του τραπεζικού δανεισμού» δείχνει την σημασία του τραπεζικού δανεισμού για την οικονομική κατάσταση και η γενικότερη εξέλιξη του αγροτοσυνεταιριστικού κινήματος.

Οι μεταβολές στο τραπεζικό σύστημα της χώρας μας ήταν ραγδαίες τα τελευταία χρόνια. Οι μεταβολές αυτές είναι αποτέλεσμα των εξελίξεων στην Κοινοτική και παγκόσμια τραπεζική αγορά και της σταδιακής απελευθέρωσης των κανόνων λειτουργίας του συστήματος.

Τα κύρια στοιχεία που χαρακτήριζαν το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήταν ο έντοκος κρατικός παρεμβατισμός, η ολιγοπωλιακή διάρθρωσή του και η ανυπαρξία, ως εκ τούτου, ανταγωνισμού.

Πιο συγκεκριμένα:

Τα επιτόκια, τόσο του δανεισμού όσο και της άντλησης των πόρων, δηλαδή των καταθέσεων, καθορίζονταν διοικητικά και ήταν όμοια για όλες τις τράπεζες. Ειδικότερα, τα επιτόκια χορηγήσεων διαφοροποιούντο μεταξύ των κλάδων της οικονομίας, με κύριο στόχο να διευκολυνθεί η δανειοδότηση των προς ανάπτυξη τομέων της οικονομίας καθώς και αυτών που δεν ήταν «ελκυστικοί πελάτες» για τις Τράπεζες.

Στην ίδια κατεύθυνση εστόχευε και **ένα πολύπλοκο, σύστημα δεσμεύσεων και αποδεσμεύσεων** το οποίο προσπαθούσε, όχι πάντοτε με επιτυχία, να κατευθύνει τους διαθέσιμους πόρους προς ορισμένους κλάδους. Με το σύστημα των δεσμεύσεων εξασφαλιζέτο συγχρόνως και η χρηματοδότηση του Δημοσίου μέσω του τραπεζικού συστήματος.

Για την ΑΤΕ, που ήταν ο κύριος φορέας δανειοδότησης του ευρύτερου αγροτικού χώρου, η κρατική παρέμβαση ήταν άμεση και εντονότερη. Πρώτον, δεν επιτρέπετο θεσμικά να δανειοδοτεί άλλους κλάδους της οικονομίας. Δεύτερον, μέχρι το 1974/75 το σύνολο σχεδόν των πόρων της προήρχετο από την Τράπεζα της Ελλάδος με ειδικούς -πάντα ευνοϊκούς- όρους. Τρίτον, το Δημόσιο επιδοτούσε το κόστος άντλησης των κεφαλαίων (τις καταθέσεις), δηλαδή επιδοτούσε έμμεσα τα επιτόκια δανεισμού. Τέλος, οι βασικές αρχές της πιστωτικής πολιτικής και το γενικότερο πλαίσιο δανειοδότησης της Α.Τ.Ε. υπηγορεύοντο άμεσα ή έμμεσα από το Δημόσιο.

Δηλαδή, ο δανεισμός των διαφόρων μειονεκτούντων κλάδων εξασφαλιζέτο με το σύστημα των δεσμεύσεων - αποδεσμεύσεων, με τα διοικητικά

καθοριζόμενα επιτόκια και, ειδικά για τον αγροτικό χώρο, με τη λειτουργία ειδικού φορέα δανειοδότησης (δηλαδή της Α.Τ.Ε.). Τα διάφορα άλλωστε μέτρα που έλαβε κατά καιρούς η Πολιτεία, χωρίς να έχουν πάντα ικανοποιητικά αποτελέσματα, για τη δανειοδότηση της βιοτεχνίας δείχνουν τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν και τότε οι διάφοροι κλάδοι.

Τα παραπάνω και ο ολιγοπωλιακός χαρακτήρας του Ελληνικού Τραπεζικού συστήματος είχαν ως αποτέλεσμα την πλήρη ανυπαρξία του ανταγωνισμού και τον προσανατολισμό του κυρίως, αν όχι αποκλειστικώς, στη συγκέντρωση και αναδιανομή των αποταμιευτικών πόρων.

Όλα αυτά είχαν διαμορφώσει ένα πλαίσιο δανειοδότησης του ευρύτερου αγροτικού χώρου που χαρακτηριζόταν από τη στενή διασύνδεση των στόχων της Τράπεζας με τους στόχους της αγροτικής πολιτικής, την κοινωνική ευαισθησία και την ενσωμάτωση στα χορηγούμενα δάνεια υπηρεσιών που εκρίνοντο απαραίτητες για την καλλίτερη αξιοποίηση των δανειακών κεφαλίων. Το κυριότερο όμως είναι ότι το πλαίσιο αυτό εξασφάλιζε ΑΣΟ την κατά προτεραιότητα πρόσβαση στα διαθέσιμα κεφάλαια της Α.Τ.Ε.

Από το τέλος της 10ετίας του 1980, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα άρχισε σταδιακά να απελευθερώνεται, τόσο λόγω των μεταβολών που έγιναν στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και λόγω των απαιτήσεων της εποχής. Η ελεύθερη εγκατάσταση των Τραπεζών και οι ομοιόμορφοι κανόνες λειτουργίας τους σε όλα τα Κράτη - μέλη είναι φανερό ότι δημιούργησαν ένα νέο περιβάλλον, το οποίο ευνοεί τον ανταγωνισμό και οδηγεί στην πλήρη απελευθέρωση.

Τα επιτόκια χορηγήσεων και καταθέσεων απελευθερώθηκαν σταδιακά και σήμερα, παρά τα προβλήματα και τις αδυναμίες του συστήματος διαμορφώνονται ελεύθερα. Παράλληλα, αναπτύχθηκε ποικιλία άλλων προϊόντων, όπως διάφορες διαμεσολαβητικές εργασίες, derivatives (options - swaps), γeros κ.λπ., με αποτέλεσμα η κλασική δραστηριότητα της Τράπεζας, δηλαδή η συγκέντρωση καταθέσεων και η δανειοδότηση, να αποτελεί όλο και μικρότερο μέρος της συνολικής τραπεζικής δράσης. (Τα έσοδα από τις λοιπές, πλην δανειοδοτήσης, εργασίες συμμετέχουν μέχρι και 50-60% στο σύνολο των εσόδων).

Συγχρόνως, το σύστημα δεσμεύσεων και αποδεσμεύσεων περιορίζεται συνεχώς με αποτέλεσμα οι διάφοροι κλάδοι της οικονομίας να ανταγωνίζονται μεταξύ τους για την εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων.

Η Α.Τ.Ε., από το 1991 έχει παύσει να περιορίζεται θεσμικά μόνο στον αγροτικό τομέα, ενώ παράλληλα εξομοιώνεται σταδιακά προς τις λοιπές εμπορικές Τράπεζες. Δραστηριοποιείται με τους ίδιους όρους στην άντληση των πόρων, ενώ από την άλλη πλευρά, εξακολουθεί να φέρει ορισμένα μειονεκτήματα από το παρελθόν.

Αποτέλεσμα των νέων συνθηκών και του νέου περιβάλλοντος που έχει

διαμορφωθεί και το οποίο χαρακτηρίζεται από περισσότερο ανταγωνισμό και ποικιλία προϊόντων, έχουν διαμορφωθεί ορισμένες αρχές και κριτήρια για την επιλογή των πελατών και των χώρων δραστηριοποίησης της κάθε Τράπεζας. Τα κριτήρια αυτά διαφοροποιούνται βέβαια μεταξύ των Τραπεζών, υπάρχουν όμως κοινοί κανόνες και προσανατολισμοί.

Οι κοινές αυτές αρχές και κριτήρια, τα οποία αποτελούν και τη βάση, του γενικού πλαισίου του τραπεζικού δανεισμού, είναι συνοπτικά τα εξής:

α) Η στροφή των Τραπεζών προς τα λοιπά, πλην της δανειοδότησης, τραπεζικά προϊόντα.

Αυτό είναι αποτέλεσμα της στενότητας κεφαλαίων, του εντόνου ανταγωνισμού που έχει αναπτυχθεί στην άντληση πόρων τόσο μεταξύ των τραπεζών όσο και μεταξύ Τραπεζών και Δημοσίου και τέλος του αυξημένου πιστωτικού κινδύνου που συνεπάγονται οι νέες συνθήκες.

β) Η διαφοροποίηση των επιτοκίων και προμηθειών ανάλογα με το ύψος και τον πιστωτικό κίνδυνο που συνεπάγεται η κάθε δανειοδότηση. Έτσι το κόστος δανειοδότησης επηρεάζεται, πέραν των άλλων, από τα οικονομικά αποτελέσματα της δανειοδοτούμενης δραστηριότητας και από την **φερεγγυότητα** του πιστούχου ή όπως συνήθως, λέγεται, από τη μέχρι τότε **συναλλακτική συμπεριφορά**.

Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι ότι «ελκυστικοί για τις Τράπεζες πελάτες» θεωρούνται εκείνοι που ασκούν **κερδοφόρες δραστηριότητες** έχουν **υψηλή φερεγγυότητα (καλή συναλλακτική συμπεριφορά)** και παράλληλα προσφέρουν και άλλες, πλην της δανειοδότησης, εργασίες (**παράλληλες εργασίες**). Έχει μάλιστα καθιερωθεί σε μεγάλο βαθμό η **επιλογή των πελατών και η διαφοροποίηση του επιτοκίου να βασίζεται στην αποδοτικότητα του πελάτη**, δηλαδή στα έσοδα της Τράπεζας από τις λοιπές εργασίες.

Οι καινούργιες λοιπόν συνθήκες και ο έντονος ανταγωνισμός που αναπτύσσεται θα οδηγήσουν αναπόφευκτα στη συνεχή αύξηση της δυσχέρειας πρόσβασης ορισμένων κλάδων ή κατηγοριών πιστούχων στον τραπεζικό δανεισμό, με τελικό αποτέλεσμα την πλημμελή δανειοδότησή τους ή και τον πλήρη αποκλεισμό. Παράλληλα το κόστος δανεισμού, ονομαστικό και πραγματικό, θα αυξάνεται συνεχώς. Οι κλάδοι και οι πιστούχοι της κατηγορίας αυτής θα είναι εκείνοι που δεν ικανοποιούν πλήρως, ή σε μεγάλο βαθμό, τις αρχές και τα κριτήρια που αναφέρθηκαν παραπάνω. Εκ πρώτης όψεως φαίνεται ότι η απροθυμία των Τραπεζών για δανειοδότηση, που αντιμετώπιζαν ορισμένοι κλάδοι, θα συνεχισθεί και θα ενταθεί. Ο αγροτικός τομέας φαίνεται ότι εντάσσεται στην κατηγορία αυτή, χωρίς όμως να είναι μόνος, γιατί είναι μάλλον βέβαιο ότι θα συνοδεύεται από τους κλάδους που έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά, δηλαδή μικρομεσαίες επιχειρήσεις, κ.λπ.

Οι Α.Σ.Ο., όμως έχουν τη δυνατότητα να είναι στην πλευρά εκείνων που θα ευνοηθούν από τις νέες συνθήκες, εφόσον βέβαια προσαρμοσθούν στο νέο περιβάλλον και πραγματοποιηθούν ορισμένες μεταβολές στον τρόπο λειτουργίας και την οργάνωσή τους.

Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται, όπως είναι γνωστό, από μεγάλες ανάγκες σε δανειακά κεφάλαια με έντονη εποχικότητα, υψηλό κίνδυνο ως προς τα οικονομικά αποτελέσματα, περιορισμένο συνήθως βαθμό ανακύκλωσης των κεφαλαίων κίνησης και από μία συναλλακτική συμπεριφορά όχι τόσο καλή, για να μην πούμε κακή. Από την άλλη όμως πλευρά, μπορούν να προσφέρουν ένα ικανοποιητικό επίπεδο «παράλληλων εργασιών», το οποίο και θα είναι ακόμη υψηλότερο στο μέλλον.

Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι η συναλλακτική συμπεριφορά των ΑΣΟ, για την οποία έχουν γραφεί τόσα πολλά, είναι αποτέλεσμα αφενός των εγγενών αδυναμιών τους και αφετέρου της έντονης κρατικής παρέμβασης και της χρησιμοποίησής τους από την Πολιτεία ως μηχανισμού άσκησης κοινωνικής, εισοδηματικής και παρεμβατικής πολιτικής.

Στα παραπάνω χαρακτηριστικά των ΑΣΟ θα πρέπει να προστεθεί η έλλειψη επιχειρηματικής νοοτροπίας και προγραμματισμού και η πλήρης, σε πολλές περιπτώσεις, σύγχυση του ρόλου και του έργου τους. Όλα αυτά έχουν διαμορφώσει ένα κλίμα το οποίο δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ευνοϊκό για τις ΑΣΟ γενικότερα και παράλληλα δεν αφήνει περιθώρια ένταξης τους στους «ελκυστικούς για τις Τράπεζες πελάτες».

Ανακεφαλαιώνοντας, μπορούμε να πούμε ότι οι εξελίξεις στον τραπεζικό χώρο συμβάλλουν στη μείωση των δυνατοτήτων πρόσβασης των ΑΣΟ στον τραπεζικό δανεισμό και στην αύξηση σχετικά του κόστους του. Μπορούμε μάλιστα να πούμε ότι οι συνθήκες διαμορφώνουν ένα φαύλο κύκλο, που οδηγεί σε συνεχή επιδείνωση, αν ασφαλώς δεν ληφθούν μέτρα για την ριζική αναδιοργάνωση των ΑΣΟ και τη γρήγορη προσαρμογή τους στο νέο περιβάλλον.

Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις μπορούν εύκολα να γίνουν «ελκυστικοί πελάτες» για το τραπεζικό σύστημα, αρκεί βέβαια να αλλάξουν νοοτροπία και να λειτουργήσουν μέσα σε ορθολογικά και καθαρά επιχειρηματικά πλαίσια. Σε αυτή την περίπτωση είναι βέβαιο ότι θα ικανοποιήσουν πλήρως αυτά που ζητούν σήμερα οι Τράπεζες.

Είναι επομένως ανάγκη άμεσα να γίνουν ενέργειες προς την κατεύθυνση αυτή, ώστε, στα πλαίσια ενός προγράμματος, να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα, που θα οδηγήσουν αφενός στην πραγματική οικονομική εξυγίανση των ΑΣΟ και αφετέρου, και κυριότερον, στην λειτουργία τους σε νέες βάσεις, που να ανταποκρίνονται στις οικονομικές και κοινωνικές απαιτήσεις της εποχής. Προς την κατεύθυνση αυτή θα πρέπει να δραστηριοποιηθούν άμεσα, χωρίς ιδεολογικές και κοινωνικές προκαταλήψεις, τόσο η Πολιτεία και η ΑΤΕ, όσο και οι ίδιες οι ΑΣΟ. Κάθε ολιγωρία είναι πιθανόν να οδηγήσει σε μη αναστρέψιμες καταστάσεις.

*Ανάλαφο
σαν ανάμνηση*

Το Υπουργείο Υγείας προειδοποιεί:
ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΒΛΑΠΤΕΙ ΣΟΒΑΡΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ

BENTON & BOWLES

ΡΥΘΜΙΣΗ ΟΦΕΙΛΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Ο ρόλος της Πολιτείας, των Συνεταιριστικών Οργανώσεων

και της Α.Τ.Ε.*

Του ΚΩΣΤΑ Δ. ΧΡΗΣΤΟΥ

Δρ. Γεωργοοικονομολόγου, ΑΤΕ Α.Ε.

ΓΕΝΙΚΑ:

Η Πολιτεία με το Νόμο 2008/92 και συγκεκριμένα με τα άρθρα 32 και 33, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 43 του Ν. 2093/92, αλλά κυρίως με το άρθρο 19 του Ν. 2198/94, στα πλαίσια της εξυγίανσης των Συνεταιριστικών Οργανώσεων, ανέλαβε την κάλυψη οφειλών τους προς την ΑΤΕ, που προήλθαν από την άσκηση παρεμβατικής πολιτικής. Καλύφθηκαν επίσης και οφειλές του Δημοσίου προς την ΑΤΕ.

Συγκεκριμένα καλύφθηκαν οι εξής οφειλές:

	εκατ. δρχ.
— ΚΥΔΕΠ	291.629
— Ελαιουργική	26.236
— Λοιπές Οργανώσεις	91.497
— ΣΥΝΕΛ Α.Ε.	115.500
— Θυγατρικές ΑΤΕ	20.061
— ΔΙΔΑΓΕΠ	75.900
— Λοιπές οφειλές Δημοσίου	27.470
	<hr/>
ΣΥΝΟΛΟ	648.293

Με την κάλυψη των παραπάνω οφειλών και ειδικά αυτών που αφορούσαν τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις, η Πολιτεία αναγνώρισε ότι προέ-

(*) Παρουσίαση στην Ημερίδα «Χρηματοοικονομικά προβλήματα και Προοπτικές των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων» 20.1.1995

χονταν από την άσκηση παρεμβατικής πολιτικής στα πλαίσια των κατευθύνσεων της αγροτικής πολιτικής και με εντολή ή για λογαριασμό του Κράτους.

Παρά την αναμφισβήτητη σημαντική συμβολή του Δημοσίου, με την παραπάνω κάλυψη, στην εξυγίανση των Συνεταιριστικών Οργανώσεων και επειδή για λόγους προθεσμιών και όχι πλήρους αντικειμενικότητας η κάλυψη έγινε με κριτήρια και επιλογές του 1992, πολλές πρωτοβουλίες αλλά και δευτεροβάθμιες Οργανώσεις δεν συμπεριελήφθησαν στον κατάλογο και δεν ευεργετήθηκαν από τις παραπάνω ρυθμίσεις.

Ο λόγος ήταν ότι ορισμένες Οργανώσεις δεν είχαν εκτιμήσει σωστά τις αναμενόμενες ωφέλειες και δεν είχαν ενδιαφερθεί, στο χρονικό όριο που όριζε ο Νόμος να υποβάλουν σχετική αίτηση.

Άλλες Οργανώσεις κρίθηκαν μη βιώσιμες και δεν εντάχθηκαν στις ρυθμίσεις, παρόλο που ορισμένες στη συνέχεια χρηματοδοτήθηκαν από την ΑΤΕ, ή δεν εντάχθηκαν επειδή οι οφειλές τους δεν ανταποκρίνονταν επακριβώς στα προσδιοριστικά στοιχεία που έθεσαν αρμόδια όργανα.

Επίσης, με τους προαναφερόμενους νόμους καλύφθηκαν οφειλές που είχαν προκύψει μέχρι 31.12.1990 και άφηναν ακάλυπτα μετέπειτα ανοίγματα, ορισμένα απ' τα οποία είχαν προέλθει επειδή πιστώθηκαν οφειλές προηγούμενων χρόνων με εισπράξεις μετά την 1.1.1991.

Για ν' αντιμετωπισθούν τα παραπάνω κενά ή αδικίες, η Πολιτεία ψήφισε τον Νόμο 2237/94 και με τις διατάξεις του άρθρου 5 δίδεται μοναδική ευκαιρία, σχεδόν στο σύνολο των Συνεταιριστικών Οργανώσεων που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα να ρυθμίσουν τις ληξιπρόθεσμες οφειλές τους και ν' αρχίσουν ένα νέο ξεκίνημα, ώστε από πλεονεκτική θέση ν' ανταπεξέλθουν στον έντονο ανταγωνισμό της αγοράς, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Η Αγροτική Τράπεζα με απόφαση του Διοικητικού της Συμβουλίου, που επικυρώθηκε από τη Γενική της Συνέλευση, αποδέχθηκε τη ρύθμιση των μέχρι την 31.12.93, ληξιπρόθεσμων ακάλυπτων οφειλών των Αγροτικών Συν/κών Οργανώσεων, σε εφαρμογή του άρθρου 5 του Ν. 2237/94.

Στη συνέχεια και για υλοποίηση των παραπάνω, εκδόθηκε η 150/23.11.94 εγκύκλιος, που στάλθηκε σε όλα τα Καταστήματά της για να ενημερωθούν οι ενδιαφερόμενοι και να προχωρήσει η ρύθμιση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΡΥΘΜΙΣΗΣ

α) Δικαιούχοι:

Στη ρύθμιση μπορούν να περιληφθούν όλοι οι πρωτοβάθμιοι αγροτικοί Συνεταιρισμοί που ασκούν μεταποίηση-εμπορία γεωργικών προϊόντων, οι δευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες ΑΣΟ, καθώς και οι συνεταιριστικοί χαρακτήρα Κοινοπραξίες και Εταιρείες αυτών.

Στη ρύθμιση υπάγεται το **οικονομικό άνοιγμα** της Οργάνωσης την

31.12.1993 που οφείλεται σε αντικειμενικούς παράγοντες (κρίση στην αγορά ορισμένων αγροτικών προϊόντων, η απώλεια αγορών λόγω εξωτερικών γεγονότων κ.λπ.) και όχι σε κακοδιαχείριση. Για τον προσδιορισμό του ανοίγματος πέρα από τις παραπάνω οφειλές προς ΑΤΕ, λαμβάνονται υπόψη και οφειλές προς τρίτους, όχι όμως και προς την ΚΥΔΕΠ ή άλλες Τράπεζες.

Ο εκτοκισμός των ληξιπρόθεσμων οφειλών, που υπάγονται στη ρύθμιση θα γίνει από τη συμβατική λήξη τους ή την έναντι καταβολή μέχρι την ημερομηνία υπογραφής της σχετικής σύμβασης, με τα επιτόκια του ενήμερου δανεισμού (δηλ. χωρίς υπερημέρια).

Εξυπακούεται ότι στη ρύθμιση δεν περιλαμβάνονται φορείς που έχουν κηρυχθεί σε πτώχευση ή έχει αποφασιστεί η διάλυση και εκκαθάρισή τους, καθώς και όταν έχουν εκποιηθεί οι βασικές παραγωγικές εγκαταστάσεις τους.

β) Όροι της ρύθμισης:

Η συνολική διάρκεια εξόφλησης των ρυθμιζόμενων οφειλών θα μπορεί να φθάσει **μέχρι τα δέκα (10) χρόνια** από την ημερομηνία υπογραφής της σύμβασης, ανάλογα με τις οικονομικές δυνατότητες των ΑΣΟ. Αν όμως οι οφειλές είναι περισσότερες από το 1/2 του κύκλου εργασιών στη χρήση 1993, ή πάνω από ένα (1) δισ. δρχ., η διάρκεια εξόφλησης μπορεί να καθορίζεται μέχρι 15 χρόνια. Στις τελευταίες περιπτώσεις μπορεί να συμπεριλαμβάνεται και περίοδος χάριτος μέχρι 3 χρόνια, κατά την οποία οι φορείς δεν θα πληρώνουν κανένα ποσό, αλλά θα αναλαμβάνουν συμβατικά την υποχρέωση για το σχηματισμό ειδικών αποθεματικών, με σκοπό την ομαλή εξυπηρέτηση των μελλοντικών δόσεων της ρύθμισης.

Σχετικά με το **επιτόκιο**, κατά μεν το πρώτο ήμισυ της περιόδου εξόφλησης δεν θα λογίζονται τόκοι επί του κεφαλαίου της ρύθμισης, ενώ κατά το δεύτερο ήμισυ θα εκτοκίζεται **με το 50% τουλάχιστον** των εκάστοτε ισχύοντων συμβατικών επιτοκίων για τη χορήγηση επενδυτικών δανείων προς τις ΑΣΟ.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις το ποσοστό αυτό θα μπορεί να μειώνεται μετά από αιτιολογημένη απόφαση του Γενικού Συμβουλίου Χορηγήσεων της Τράπεζας.

Οι Οργανώσεις πρέπει να φροντίσουν για την ομαλή εξυπηρέτηση των δόσεων του δανείου, γιατί, σε περίπτωση καθυστέρησης εξόφλησης έστω και μίας δόσης πέραν του εξαμήνου, ανατρέπεται η ρύθμιση και επιβαρύνεται αναδρομικά το σύνολο των οφειλών με τους τόκους που θα λογίζονταν σε περίπτωση μή ρύθμισης των χρεών τους.

Η ρύθμιση γίνεται ύστερα από μελέτη βιωσιμότητας, ώστε να επιτυγχάνεται ο εκουγχρονισμός και η ανάπτυξη της υπαγόμενης στη ρύθμιση Οργάνωσης και η ικανότητά της να ανταποκριθεί στους όρους της ρύθμισης.

Στις περιπτώσεις φορέων που αδυνατούν να εξυπηρετήσουν τις δανειακές υποχρεώσεις τους (υφιστάμενα δάνεια και νέο δάνειο ρύθμισης) και αφού έχουν εξαντληθεί όλες οι δυνατότητες λήψης εφικτών μέτρων οικονομικής εξυγίανσης (εκποίηση αδρανών περιουσιακών στοιχείων κ.λπ.) θα λαμβάνονται υπόψη τα οφειλόμενα, κατά την ημερομηνία αξιολόγησης των αιτημάτων, χρεωστικά υπόλοιπα από προηγούμενες ρυθμίσεις και μπορούν να ενταχθούν στη νέα ρύθμιση, εάν έτσι εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα των οφειλετών φορέων.

Βασικό συμβατικό όρο αποτελεί επίσης η υποχρέωση των φορέων να διενεργούν όλες τις τραπεζικές εργασίες τους μέσω ΑΤΕ, (εφόσον προφέρονται), διαφορετικά μπορεί ν' ακυρωθεί το δάνειο της ρύθμισης.

γ) Διαδικασία της ρύθμισης:

Για να υπαχθεί ένας φορέας σε ρύθμιση, πρέπει κατ' αρχήν να υποβάλει αίτηση με συγκεκριμένα δικαιολογητικά, με στοιχεία ισολογισμού 31.12.93 και ημερομηνία υποβολής της το αργότερο μέχρι 31.12.1994 (παρατάθηκε μέχρι 15.2.95).

Όλα τα αιτήματα θα εξετασθούν από τα Καταστήματα που υπάγεται ο φορέας και οι αποφάσεις έγκρισης θα λαμβάνονται:

- για ποσά οφειλών μέχρι 300 εκατ. δρχ. από τις Περιφ. Υπηρεσίες,
- για ποσά οφειλών από 300-1.000 εκατ. δρχ. από τα Συμβούλια Χορηγήσεων των αρμοδίων Κεντρ. Διευθύνσεων,
- για ποσά οφειλών από 1.000-1.500 εκατ. δρχ. από το Συμβούλιο Δ/σεων, και
- για ποσά οφειλών άνω των 1.500 εκατ. δρχ. από το Γεν. Συμβούλιο Χορηγήσεων.

Κατά τη συζήτηση κάθε πρότασης ρύθμισης θα καλείται να παρευρεθεί εφόσον το επιθυμεί, και εκπρόσωπος του φορέα, που μπορεί να εκφράσει τις απόψεις του και να δώσει διευκρινίσεις.

Οι όροι και οι προϋποθέσεις της ρύθμισης και ειδικότερα τα μέτρα της οικονομικής εξυγίανσης θα πρέπει να τύχουν της αποδοχής του φορέα με αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου και της Γενικής Συνέλευσης, διαφορετικά δεν υπογράφεται η σύμβαση.

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ:

Είναι προφανές ότι μία ρύθμιση τόσο σημαντική, όπως η εξεταζόμενη, δεν μπορεί παρά να έχει σημαντικές οικονομικές και όχι μόνο, επιπτώσεις στα εμπλεκόμενα μέρη.

Οι οικονομικές όμως επιπτώσεις για να έχουν την πραγματική τους διάσταση πρέπει να αναφέρονται σε συγκεκριμένα, με εναλλακτικές προσεγγίσεις του προβλήματος, στοιχεία.

Επειδή στη φάση αυτή τέτοια στοιχεία δεν υπάρχουν και μάλλον ούτε μπορούσε να υπάρχουν, μόνο γενικές εκτιμήσεις γίνονται, αφού και πάλι προσδιορισθεί το πλαίσιο αναφοράς. Όταν βέβαια περατωθεί η διαδικασία της ρύθμισης και θεωρώντας ότι σε γενικές γραμμές, θα υλοποιηθούν τα προβλεπόμενα στις συμβάσεις που θα υπογραφούν μεταξύ ΑΤΕ και φορέων, τότε θα γίνει τουλάχιστον για την Τράπεζα ευκολότερο να προσδιορίσει τις οικονομικές επιπτώσεις της ρύθμισης.

— Κατ' αρχήν το Δημόσιο έχοντας φαίνεται εξαντλήσει τη δική του συμμετοχή στο ποσό των 650 δισ. δρχ., που αναφέρθηκε στην εισαγωγή, δεν συμμετέχει στο κόστος αυτής της ρύθμισης. Υπάρχει μία σχετικά μικρή συμμετοχή του Δημοσίου στο βαθμό που ρυθμισθέντα με εγγύηση του Δημοσίου προηγούμενα δάνεια, ενταχθούν στη νέα ρύθμιση.

— Αφού λοιπόν δεν συμμετέχει το Δημόσιο το οποιοδήποτε κόστος φαίνεται ότι επωμίζεται η ΑΤΕ, αλλά η έννοια του κόστους στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι σχετική και δεν ποσοτικοποιείται αν δεν υπάρχει πλαίσιο αναφοράς.

Πρέπει να επισημανθεί, ότι η ρύθμιση αυτή αφορά οφειλές που στην ουσία αποτελούν ανοίγματα που δεν καλύπτονται από ρευστοποιήσιμα περιουσιακά στοιχεία, επομένως στην πραγματικότητα αποτελούν επισφαλείς απαιτήσεις. Έτσι, σε σχέση με την υποθετική περίπτωση που η ΑΤΕ θα εισέπραττε, από οποιαδήποτε πηγή, τις οφειλές εκτοκισμένες με τόκους υπερημερίας, ίσως επωμίζεται ένα κόστος που ξεπερνά τα 120 δισ. δρχ. Αντίθετα και πάλι στην υποθετική περίπτωση που η ΑΤΕ προσέφευγε στη λήψη μέτρων κατά των οφειλετών της, το πιθανότερο είναι - αγνοώντας προς στιγμήν τις αντιδράσεις των φορέων και του κοινωνικού συνόλου - ότι δεν θα εισέπραττε παρά ελάχιστα ποσά κάτω από 10 δισ. δρχ. Με την υλοποίηση της ρύθμισης η Τράπεζα σε σημερινές τιμές αναμένεται να εισπράξει ένα ποσό της τάξης των 50 δισ. δρχ.

Αλλά για την ΑΤΕ προκύπτουν σημαντικά οφέλη, πέρα από την οποιαδήποτε οικονομική εκτίμηση θέλει ν' αποδεχθεί κανείς στις παραπάνω προεγγύσεις. Τα οφέλη αυτά ταξινομούνται σε 3 κατηγορίες:

1. Η ρύθμιση συμβάλλει στη βελτίωση του ισολογισμού της και των αποτελεσμάτων χρήσης, υπόψη ότι ένα σημαντικό μέρος των ρυθμιζόμενων οφειλών δεν εμφανίζονται στον ισολογισμό, αφού δεν καταβάλλονται τόκοι για διάστημα πέραν των 12 μηνών (Ν. 2076/92).

2. Αντιστρέφεται το αρνητικό κλίμα στη συνεργασία της με τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις, που αποτελούν σημαντικό μέρος των πελατών της και οι οποίες επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό και μέλη τους, νομικά ή φυσικά πρόσωπα.

3. Με καθορισμένο πλέον το τοπίο των οφειλών των Συνεταιριστικών Οργανώσεων είναι πολύ ευχερέστερη η άσκηση της πιστοδοτικής πολιτικής και η σύνταξη ενός ρεαλιστικού ταμειακού και χρηματοδοτικού προγράμματος.

γ) Για τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις που επωφελούνται των ευνοϊκών όρων της ρύθμισης αυτής, παρουσιάζεται μοναδική πράγματι ευκαιρία, για

οριστική εξυγίανσή τους και συμμετοχή από πλεονεκτική θέση, στο σκληρό ανταγωνισμό της εσωτερικής και εξωτερικής αγοράς, τόσο σήμερα όσο και μετά την 1.7.1995, με την αναμενόμενη παραπέρα μείωση προσαστάσις της κοινοτικής αγροτικής οικονομίας στα πλαίσια των συμφωνιών της GATT.

Είναι προφανές ότι αν η Πολιτεία δεν κάλυπτε το σημαντικό τμήμα των οφειλών των Συν/κών Οργανώσεων με τα 650 δις δρχ., και επέτρεπε ή επέβαλε στην ΑΤΕ να λειτουργήσει με τους κανόνες των ιδιωτικών Τραπεζών, οι περισσότερες αν όχι όλες οι Συνεταιριστικές Οργανώσεις σήμερα θα είχαν κλείσει. Επομένως, το οικονομικό όφελος των φορέων που θα ενταχθούν στη ρύθμιση είναι σημαντικό, ειδικά γι' αυτούς που δεν ευνοήθηκαν από την κάλυψη των 650 δις δρχ.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ Α.Τ.Ε:

α) Η Πολιτεία κατ' αρχήν έχει την ευθύνη να φροντίσει για την εφαρμογή των νόμων που ψήφισε η Βουλή των Ελλήνων, ώστε να αποφέρει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα για το κοινωνικό σύνολο και τα εμπλεκόμενα μέρη ειδικότερα. Για να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος υπάρχουν, παρ' όλο που ο Νόμος κάλυψε κενά και αδικίες προηγούμενων ρυθμίσεων, ακόμα δύο εκκρεμότητες οι οποίες αν δεν εκκαθαρισθούν, δυσκολεύουν να δοθούν οι καλύτερες λύσεις στη ρύθμιση των οφειλών ορισμένων Οργανώσεων. Οι περιπτώσεις αφορούν:

ι) Οργανώσεις που έχουν χρεωθεί σοβαρά επενδυτικά έργα (σφαγεία, αρδευτικά, περιφερειακές αγορές, ελαιοδεξαμενές κ.λπ.), τα οποία είτε υπολειπουργούν ή μένουν ανεκμετάλλευτα και τα οποία στις περισσότερες περιπτώσεις δεν ήταν επιλογή των Οργανώσεων, αλλά ουσιαστικά τους επιβλήθηκαν στα πλαίσια προώθησης ευρύτερων προγραμμάτων, και

ii) Οργανώσεις που έχουν οφειλές προς τρίτοβάθμιους φορείς π.χ. ΚΥΔΕΠ, ΣΥΝΕΛ, που θα επηρεάσουν τη βιωσιμότητά τους.

Με την αποσαφήνιση της θέσης της Πολιτείας στις παραπάνω εκκρεμότητες το μόνο που απομένει είναι ν' αποτρέψει παρεμβάσεις στην ΑΤΕ, ώστε το έργο να ολοκληρωθεί με αντικειμενικότητα και στο ταχύτερο δυνατό χρονικό διάστημα.

β) Η ΑΤΕ έχει επιφορτισθεί τον κύριο ρόλο για την υλοποίηση του Νόμου. Είναι ο βασικός κριτής όλων των ουσιαστικών παραμέτρων που συνεκτιμώνται για την υλοποίηση της ρύθμισης και δεν μπορούσε να είναι διαφορετικά, αφού η ΑΤΕ θα επωμισθεί το οποιοδήποτε κόστος αυτής της ρύθμισης, αποβλέποντας σε εξυπηρέτηση των μακροπροθέσμων συμφερόντων της από μία καλή συνεργασία με τις Οργανώσεις. Είναι δε προφανές ότι η ΑΤΕ σαν Ανώνυμη Εταιρεία, διαχειριζόμενη χρήματα των καταθετών, έχει περιορισμένα όρια προσδιοριζόμενα από την εύλογη ανάγκη

παρουσίασης θετικών οικονομικών αποτελεσμάτων στον ισολογισμό της, μέσα στα οποία μπορεί να καθορίσει το επίπεδο των ρυθμίσεων.

Ο ρόλος της Αγροτικής Τράπεζας στη ρύθμιση αυτή είναι καθοριστικός για τους παρακάτω λόγους, όπως ορίζεται άλλωστε στο νόμο:

1. Ο νόμος ορίζει ότι η ΑΤΕ «μπορεί να ρυθμίζει», επομένως είναι στη διακριτική της ευχέρεια με γνώμονα πάντοτε την καλύτερη εξυπηρέτηση των συμφερόντων της να κρίνει αν και σε ποιο βαθμό θα προωθήσει τη σχετική ρύθμιση των οφειλών των Συνεταιριστικών Οργανώσεων.

2. Είναι στην κρίση της ΑΤΕ να αποφασίσει αν οι υπό ρύθμιση οφειλές έχουν προκύψει από αντικειμενικούς αρνητικούς παράγοντες και δεν οφείλονται σε κακοδιαχείριση.

3. Η ΑΤΕ θα κρίνει αν:

α) θα παρατείνει την εξόφληση σε 15 χρόνια,

β) θα δοθεί περίοδος χάριτος μέχρι 3 χρόνια, και

γ) θα μειώνεται το ποσοστό επιβάρυνσης κάτω από το 50% των εκάστοτε ισχυόντων συμβατικών επιτοκίων.

4. Τέλος, και το βασικότερο, η ρύθμιση αυτή γίνεται ύστερα από μελέτη βιωσιμότητας και η ρύθμιση υλοποιείται μόνο αν η Οργάνωση δεχθεί τους όρους εξυγίανσης που θα προτείνει η ΑΤΕ.

Αν από τις μελέτες βιωσιμότητας προκύπτει η ανάγκη λήψης ορισμένων μέτρων από τους Συνεταιρισμούς όπως: α) εκποίηση αδρανών περιουσιακών στοιχείων, β) περιορισμός του απασχολούμενου προσωπικού, γ) αύξηση και καταβολή της συνεταιριστικής μερίδας και συνεπώς του Συνεταιριστικού (μετοχικού) κεφαλαίου, δ) επιβολή έκτακτων μικρών εισφορών στα μέλη τους, και ε) διοικητικός και οργανωτικός εκσυγχρονισμός κ.λπ., τότε οι διοικήσεις των Οργανώσεων πρέπει ν' αποδεχθούν χωρίς καθυστέρηση με αποφάσεις του Δ.Σ. και της Γενικής Συνέλευσης τα μέτρα εξυγίανσης πριν την υπογραφή της Σύμβασης, γιατί οι αναβολές και παρατάσεις απλώς διογκώνουν το πρόβλημα.

Επισημαίνεται ακόμη ότι πρέπει να καθιερωθεί η αρχή για οποιαδήποτε δραστηριότητα ειδικά όταν καλύπτεται με χρηματοδότηση της ΑΤΕ, να αποβλέπει με βεβαιότητα σε θετικό αποτέλεσμα. Μόνο έτσι θ' αποκτηθεί η εμπιστοσύνη του χρηματοδοτικού φορέα και θα υπάρξει η δυνατότητα ανταπόκρισης στις μικρές χρεωλυτικές δόσεις που θα προβλέπονται στο δάνειο της ρύθμισης.

γ) Για τους φορείς που θα ενταχθούν στη ρύθμιση του Ν. 2237/94, όπως προαναφέρθηκε, παρουσιάζεται μοναδική πράγματι ευκαιρία για ένα νέο ξεκίνημα. Όσοι δεν την εκμεταλλευθούν ή παρερμηνεύσουν τη σημασία της ρύθμισης και δεν ανταποκριθούν με σοβαρότητα στις απαιτήσεις των εξελίξεων, θα βγουν από μόνοι τους από το παιχνίδι της αγοράς.

Οι Οργανώσεις πρέπει να δραστηριοποιηθούν πρωταρχικά στη συσπείρωση και εμπέδωση εμπιστοσύνης των μελών τους και στη σταδιακή διεκπεραίωση όλων των εργασιών για λογαριασμό και επ' ωφελεία των μελών τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Κλείνοντας αυτή τη συνοπτική παρουσίαση του θέματος της ρύθμισης των οφειλών των Συνεταιριστικών Οργανώσεων προς την ΑΤΕ, είναι προφανές ότι δεν έχουν εξαντληθεί όλες οι πτυχές και όλα τα ερωτήματα που προκύπτουν για το σημαντικό αυτό θέμα, ειδικά για τους εμπλεκόμενους φορείς.

Είναι βέβαιο, ότι τόσο στο διάστημα από τη δημοσίευση του νόμου μέχρι σήμερα όσο και κατά τη διάρκεια της υλοποίησης της ρύθμισης, θα εμφανισθούν πάρα πολλές ιδιαιτερότητες και προσπάθειες μεγιστοποίησης των ωφελειών από τις Οργανώσεις, που εξυπηρετούνται καλύτερα και με την επίσπευση των διαδικασιών.

Είναι επίσης βέβαιο, ότι τα περιθώρια της ΑΤΕ είναι πράγματι περιορισμένα, τόσο αντικειμενικά επειδή παρά τις οποιοσδήποτε σκοπιμότητες δεν παύει να είναι μία Τράπεζα Α.Ε., όσο και επειδή ο ίδιος ο νόμος προσδιορίζει το πλαίσιο ευελιξίας.

Απομένει επομένως, πέρα από τα αντικειμενικά δεδομένα, να πρυτανεύσουν σύνεση, σοβαρότητα, αντικειμενικότητα, υπευθυνότητα, συνεννόηση και συνεργασία για την εξεύρεση της χρυσής τομής που θ' αποτελέσει την καλύτερη λύση για το καλώς εννοούμενο συμφέρον όλων των πλευρών.

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ Ι.Σ.Ε.Μ.

Ακαδημίας 63, 106 78 Αθήνα Τηλ. - FAX: 3825739

- ✓ **ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΝΙΑΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ**
(Εισηγήσεις Συνεδρίου 1991)
Σελίδες 190 Δρχ. 2.000
- ✓ **ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΤΟ ΕΤΟΣ 2000**
Του Dr. A. F. LAIDLAW - Έκδοση 1994
Σελίδες 106 Δρχ. 1.500
- ✓ **ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**
(Εισηγήσεις Συνεδρίου 1995)
Σελίδες 206 Δρχ. 2.000
- ✓ **ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ**
του Αν. Καθ. Π. ΣΠΑΘΗ - Έκδοση 1995
Σελίδες 32 Δρχ. 500

Κ . Σ . Ο . Σ .

**ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ
ΕΝΩΣΗ ΣΟΥΛΤΑΝΙΝΑΣ**

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1940

ΜΕΛΗ: είναι 59 Ενώσεις Συνεταιρισμών

Σουλτανοπαραγωγών περιοχών

που περιλαμβάνουν το σύνολο σχεδόν

των σουλτανοπαραγωγών της χώρας

ΕΔΡΑ: ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ : ΑΘΗΝΑ - Κανάρη 24

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ - Δ/ση Εργοστασίου : Ηράκλειο Κρήτης

Η ΚΣΟΣ διαθέτει ένα καινούργιο εργοστάσιο εφοδιασμένο με τα πιο σύγχρονα αυτόματα μηχανήματα επεξεργασίας, διαλογής και συσκευασίας σταφίδας, δυναμικότητας 80 τόννων το 7ωρο. Επίσης διαθέτει άρτια εκπαιδευμένο και πεπειραμένο προσωπικό, εξειδικευμένο στα θέματα σουλτανίνας. Με τα εφόδια αυτά και τη μόνιμη και δημιουργική δραστηριότητα που αναπτύσσει σαν κορυφαία Συνεταιριστική Οργάνωση των σουλτανοπαραγωγών, η ΚΣΟΣ κατατάσσεται μεταξύ των κυριότερων φορέων αξιοποίησως της σουλτανίνας και αποτελεί εγγύηση για την άριστη ποιότητά της.

Πρόεδρος του Δ.Σ.: ΠΑΝ. ΤΣΑΚΙΡΗΣ

Διευθυντής: ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΙΤΟΣ

«SINETERISTIKI PORIA»

COOPERATIVE REVIEW

Published by the «FRIENDS OF COOPERATION SOCIETY»,
25 Koumoundourou Str., 104 37 Athens Greece.

CONTENTS OF No 40/1995

		Page
☐ Ch. Kamenidis:	Cooperative Research and Education in Greece	193
☐ G. Stratigopoulou - Fassou:	Cooperative Enterprises and Transaction Economics	205
☐ C. Papageorgiou:	Conclusions of the Conference of the Institute of Cooperation on «Present-day View of Cooperation in Greece»	213
☐ N. Kolympas:	The International Cooperative Movement and its Prospects	219
☐ D. Damianos:	Policies for the Development of Rural Areas	229
☐ G. Stamatoukos:	The Developments in the Banking System and its Relation to the Credit Needs of Agricultural Cooperatives	241
☐ C. Christou:	Settling of Debts of Agricultural Cooperatives the Roles of the State, of Cooperatives and the of Agricultural Bank	247

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

**Τρίμηνη έκδοση του Επιστημονικού - Ιδεολογικού Σωματείου
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ**

Γραφεία: Κουμουνδούρου 25 (4ος όροφος) Αθήνα 10437 (τηλ. 5247.162)

Ιδιοκτησία - Έκδοση: Εταιρείας των Φίλων του Συνεργατισμού

Υπεύθυνος κατά νόμο: Κώστας Παπαγεωργίου, Θησέως 10, Μαρούσι
151.24 - Αθήνα - Τηλ. 8027.807

Συντακτ. Επιτροπή: Γ. Δασκάλου, Β. Δημητριάδου, Ο. Καμινάρη,
Χ. Κανελλακόπουλος, Κ. Παπαγεωργίου

Εισφορές : Για Νομικά Πρόσωπα δρχ. 3.000.

Για φυσικά πρόσωπα δρχ. 2.000 Για φοιτητές δρχ. 1.000

Εμβάσματα: Στον Ταμία κ. Νικ. Πατρίκιο, οδός Καλλιγρός 12
Αθήνα 117.43 (τηλ. 9226.777)

Τυπογραφείο: Νικήτα Κ. Καράλη, Γερανίου 7 - Τηλ. 5233.965

Κυκλοφορία Δεκέμβριος 1995

Στην Ελλάδα της Ευρώπης, στον κόσμο του 2000
υπάρχει μία εταιρία

ΤΟΣΟ ΜΕΓΑΛΗ

για να σας προσφέρει σύγχρονα προγράμματα
που ταιριάζουν στις ανάγκες σας

ΟΣΟ ΚΑΙ ΦΙΛΙΚΗ

για να είναι δίπλα σας κάθε στιγμή με σιγουριά.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ

Μια Εταιρία σύγχρονη, δυναμική και ανθρώπινη.

Με ένα πλήθος πρωτοποριακών και εξειδικευμένων προγραμμάτων
που αγκαλιάζει τις ανάγκες σας.

ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ

- ΦΟΤΙΑΣ
- ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
- ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
- ΑΤΟΜΙΚΩΝ
- ΟΜΑΔΙΚΩΝ
- ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ
- ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΙΣΜΟΥ
- ΚΛΟΠΗΣ
- ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ
- ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
- ΣΚΑΦΩΝ
- ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ
- ΖΩΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ
& ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
- ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ
- ΘΕΡΜΟΚΗΤΡΙΑ
- ΝΕΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑ
- ΑΠΩΛΕΙΑ ΚΕΡΔΩΝ
- ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗ
- ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ
- ΜΙΚΡΑ ΖΩΑ

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

ΠΡΟΪΟΝΤΑ

- LEASING
- ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΑΡΤΑ
- ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

**ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ**

ΚΟΝΤΑ ΣΟΣ ΟΤΙ ΚΙ ΑΝ ΤΥΧΕΙ

ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ Α. Συγγρού 165, 171 21 Ν. Σύνταγμα
Τηλ: (01) 9358 613, 9358 712, 9358 813, 9358 902, ΤΙΧ: 223 004 ΑΘΩΟ ΟΡ, FAX: (01) 9358 924

ΜΕΡΙΚΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ
ΟΤΑΝ ΕΙΝΑΙ ΣΚΟΡΠΙΑ
ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΤΙΠΟΤΑ ...

... ΟΤΑΝ ΣΥΝΔΥΑΖΟΝΤΑΙ ΣΩΣΤΑ
ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ!

SYNEDIA S.A.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
Σταδίου 10, 105 64 Αθήνα. Τηλ.: 3232147, 3225880, 3231963, 3225563. FAX: 3225522